

Uudistuva ja osaava Suomi 2021 – 2027

EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma

Ohjelma-asiakirja

Työ- ja elinkeinoministeriö

CCI-koodi	2021FI16FFPR001
Nimike englanniksi	Innovation and skills in Finland 2021 – 2027 EU regional and structural policy programme
Nimike suomeksi ja ruotsiksi	Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Ett förnybart och kompetent Finland 2021 –2027 Program inom EU:s regionalpolitik och strukturpolitik
Versio	1.1
Ensimmäinen vuosi	2021
Viimeinen vuosi	2027
Tukikelpoisuus alkaa	1.1.2021
Tukikelpoisuus päättyy	31.12.2027
Komission päätöksen nro	
Komission päätöksen pvm	
Jäsenmaan muutospäätöksen numero	
Jäsenmaan muutospäätöksen voimaantulopäivä	
Ei-merkittävä siirto (Yleisasetuksen art. 19.5 mukaan)	Ei
Ohjelman kattamat NUTS-alueet	FI1 Manner-Suomi FI1B Helsinki-Uusimaa, FI1C Etelä-Suomi, FI19 Länsi-Suomi ja FI1D Itä- ja Pohjois-Suomi
Asianmukainen rahasto	☒ EAKR
	☐ Koheesiorahasto
	☒ ESR+
	☐ JTF
	☐ EMKVR
Ohjelma	☐ niiden Investoinnit työpaikkoihin ja kasvuun -tavoitteeseen kuuluvien ohjelmien osalta, jotka koskevat ainoastaan syrjäisimpiä alueita

Sisällys

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet.....	4
2.1. EAKR-toimintalinja 1: Innovatiivinen Suomi	23
2.1.1 Erityistavoite 1.i: Tutkimus- ja innovointivalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen	23
2.1.2 Erityistavoite 1.ii Digitalisaation etujen hyödyntäminen kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi	30
2.1.3 Erityistavoite 1.iii: Pk-yritysten kasvun ja kilpailukyvyyn parantaminen.....	37
2.2. EAKR-Toimintalinja 2: Hiilineutraali Suomi	43
2.2.1 Erityistavoite 2.i: Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	43
2.2.2 Erityistavoite 2.iv: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen.....	51
2.2.3 Erityistavoite 2.vi: Kiertotalouteen siirtymisen edistäminen.....	57
2.3 EAKR-toimintalinja 3: Saavutettavampi Suomi.....	65
2.3.1 Erityistavoite 3.ii: Alueellisen ja paikallisen saavutettavuuden kehittäminen.....	65
2.4. ESR+-toimintalinja 4: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi.....	70
2.4.1. Erityistavoite 4.a: Polkuja töihin	70
2.4.2. Erityistavoite 4.g: Uutta osaamista työelämään	77
2.4.3. Erityistavoite 4.h: Yhdenvertaiseen osallisuuteen	85
2.5. ESR+-toimintalinja 5: Sosiaalisten innovaatioiden Suomi	92
2.5.1 Erityistavoite 5.h: Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen	93
2.6. ESR+-toimintalinja 6: Aineellista puutetta torjuva Suomi.....	99
2.6.1 Erityistavoite 6.m: Eväitä elämään	99
3. Rahoitussuunnitelma.....	102
3.1 Määrärahat vuosittain.....	102
3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus	103
4. Mahdollistavat edellytykset.....	103
5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset.....	104
6. Kumppanuus.....	104
7. Viestintä ja näkyvyys	106
8. Yksinkertaistettujen kustannusmallien käyttö.....	107
LIITE 1 Strategisten hankkeiden luettelo.....	108

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet

Kansalliset strategiset tavoitteet ja alueiden älykkään erikoistumisen valinnat ohjaavat EU:n alue- ja rakennepoliitiikan ohjelman muutosjoustavaa toimeenpanoa. Kansalliset tavoitteet korostavat jatkuvan oppimisen ja koulutusjärjestelmän kehittämistä, työllisyyden edistämistä ja työhön osallistumisen laajentamista, elinkeinolähtöistä innovaatiopolitiikkaa ja kestävästä kasvusta sekä toimia, jotka edistävät hiilineutraaliin talouteen ja yhteiskuntaan siirtymistä.

Kestävä kehitys, sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, digitaalisuus, kansainvälistyminen, ilmastomuutos ja innovatiivisuus sisällytetään kaikkeen toimintaan tarkoituksenmukaisesti siten, että aktivoidaan toimijoita näkemään uusia potentiaaleja ja kehittämään toimintaansa periaatteiden mukaiseen suuntaan. ESR+ tukee erityisesti YK:n kestävän kehityksen tavoitteita 1-5 ja 8. EAKR tukee erityisesti tavoitteita 7-10 ja 12-13. Ohjelman toteutuksessa noudatetaan ”Do no significant harm” –periaatetta, joka tarkoittaa, että ei voida rahoittaa ympäristöä merkittävästi vahingoittavia hankkeita. Periaate ja Pariisin ilmastopöytäkirja sitovat kaikkea EU:n rahankäyttöä ja kaikkia rahastoja. Ohjelman toimilla tuetaan myös kansallista energia- ja ilmastosuunnitelmaa. Ohjelman EAKR-rahoituksesta sitoutuu 35 % ilmastotoimenpiteisiin kansallisen linjauksen mukaisesti.

Sen lisäksi, että tasa-arvo huomioidaan kaikissa hankkeissa, voidaan rahoittaa myös hankkeita, joiden pääasiallisena tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Alkuperäiskansa saamelaiden, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää ohjelmaa toteutettaessa. Vammaisten henkilöiden oikeuksien, työllistymismahdollisuuksien ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen sekä toimien saavutettavuus huomioidaan tuettavassa toiminnassa. Ohjelman toimet toteutetaan perusoikeuskirjan mukaisesti. Toimilla vähennetään osaltaan epätasa-arvoisuutta.

Ohjelman sisällöllisten valintojen määrittämisen tukena ja erityisesti toimeenpanon aikana älykkään erikoistumisen strategiatyö on keskeinen väline EAKR:n ja ESR+:n osarahoittamassa toiminnassa alueilla. Älykkään kasvun lisäksi tulee toteutuksessa huomioida myös kestävä ja osallistava kasvu. Ohjelmalla varaudutaan muutosjoustavaan toimeenpanoon ohjelmakauden muuttuvissa tilanteissa. Ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa on tärkeää painottaa toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä tai muita kriiseistä selviytymiseen liittyviä sekä äkillisiä että pitemmän kehityskaaren toimia kansallisten ja alueellisten tarpeiden pohjalta. Ohjelmakauden alkua leimaa COVID-19 –pandemian seuraukset ja vaikutukset erityisesti yritystoiminnan ja työllisyyden osalta. Elvytystoimissa korostuvat läpileikkaavasti digitaalisuus, vihreä kasvu ja ilmasto.

Alueelliset erot ja painotukset heijastuvat toimeenpanon valinnoissa. Väestön keskittymiskehitys ja kaupungistuminen ja toisaalta vähenevä väestö toisaalla luovat taustaa ohjelman toimeenpanolle. Kaikilla alueilla on sekä kasvavia että taantuvia seutuja. Kaupunkiseuduille pääosin keskittyvän kasvavan yritys- ja innovaatio toiminnan resursoinnissa tulee huomioida myös yhteistyö ympäröivän seudun toimijoiden kanssa. Työssäkäyntialueiden laajentuminen ja työn tekemisen uudistuvat tavat voivat lisätä työllisyysastetta alueilla, joissa työmarkkinoiden toimimattomuus on haaste. Väestön muutos ja väestörakenteen muutos näkyvät eri tavoin eri alueilla. Kaupungit kohtaavat haasteita heterogeenisen väestön palvelujen kehittämisessä. Samaan aikaan harvaan asutuilla alueilla pyritään löytämään uuden tyyppisiä palvelujen järjestämisen tapoja. Digitalisaatio edistää paikasta riippumattomaa työn tekemistä, yritystoimintaa ja palveluja sekä tukee monipaikkaista elämää, kehittymistä ja kasvua.

Kestävän kaupunkikehittämisen toimet kootaan ITI-strategiaan. EAKR-osarahoitteisia toimia tuetaan TL:ssa 1 ja erityistavoitteissa 2.i. ja 2.vi.

Pohjoisen harvaan asutun alueen erityisiä alueellisia kehityseroja lieventämään tarkoitettua erityisrahoitusta (NSPA) suunnataan erityisesti elinkeino- ja yritystoimintaa edistävään saavutettavuuteen sekä koulutuksellista tasa-arvoa, hyvinvointia ja osallisuutta lisäävien palvelujen saavutettavuuden kehittämiseen esimerkiksi digitalisaation avulla. NSPA-tuki kohdennetaan Itä- ja Pohjois-Suomen alueen erityshaasteiden ratkaisemiseen. Näitä haasteita ovat mm. pysyvät kilpailukykyhaitat, jotka

johtuvat harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä. ET 3.ii. on käytössä vain NSPA-alueella. Alueella on rakennetyöttömyyttä, korkeampi työttömyys, alhaisempi koulutusaste ja harvasta asutuksesta johtuen haasteita koulutuksen ja työmarkkinoiden saavutettavuudessa.

Ohjelman toimin tuetaan EU:n Itämeristrategian ja arktisen strategian toimeenpanoa sekä edistään kansainvälistä yhteistyötä sekä raja-alueilla että laajemmin.

Ohjelma täydentää ja tukee muita EU:n strategioita ja politiikkoja ml. vihreän kehityksen ohjelmaa, Euroopan digitaalista strategiaa sekä energiaunionin strategiaa sekä kansallista ilmastomuutoksen sopeutumissuunnitelmaa. Ohjelman toimeenpanossa huomioidaan Uusi eurooppalainen Bauhaus aloite. Ohjelman toimilla tuetaan työllisyyden suuntaviivoja, EU:n strategiaa romanien tasa-arvosta ja osallisuudesta, nuorisotakuuta ja osin lapsitakuuta ESR+-kehittämistoimin.

Kumppanuussopimuksessa kuvatusti Suomen kestävän kasvun ohjelman (RRF) osalta synergia muodostuu toisaalta sisällöllisesti, toisaalta toteutustason ja –mittakaavan näkökulmasta. EAKR- ja ESR+-toimet ovat pääosin luonteeltaan pienimuotoisempia paikallisia tai alueellisia yksittäisiin, tarkkarajaisiin tarpeisiin räätälöityjä hankkeita RRF-toimien näkökulman ollessa valtakunnallinen. RRF:n digitalisaatiota edistävien investointien avulla parannetaan laajakaistaverkon valtakunnallista kattavuutta. Rahoituksesta 50 % suunnataan vihreää siirtymää edistäviin toimiin. Suomen kestävän kasvun ohjelma (RRF) ei sisällä varsinaisia investointeja tieverkkoon. Sen sijaan RRF-varoin on tarkoitus rakentaa sähkön lataus- ja kaasun tankkausinfrastruktuuria erityisesti harvaan asutuilla alueilla. RRF:llä uudistetaan työvoimapalveluja laaja-alaisesti pohjoismaisen työvoimapalvelumallin mukaisesti ja lisätään korkeakoulujen aloituspaikkoja.

Rahastot tukevat kansallisia toimia elinkeino-, energia-, ilmasto-, innovaatio-, koulutus- ja työllisyyspolitiikassa sekä syrjäytymisen ja köyhyyden vastaisessa työssä sekä lisäämällä toimenpiteisiin volyymia, että tuottamalla uusia toimintamalleja, menetelmiä ja verkostoja politiikan kehittämiseksi. Relevantteja maakohdaisia suosituksia on käsitelty taulukossa 1. Komission v. 2019 Annex D:ssä esitetyt sisällölliset näkemykset toiminnan painopisteistä on huomioitu valinnoissa.

EAKR tukee Horisontti Eurooppa ohjelman tavoitteita rahoittamalla yritysten ja oppilaitosten alkuvaiheen innovaatiotyötä ja verkostoja. EAKR:n yritystuet toimivat koordinoitusti maaseuturahaston yritystukien kanssa. EAKR:n yritystuet, kansalliset ja EU:n osarahoittamat rahoitusinstrumentit sekä yritystoiminnan muu kehittäminen toimivat koordinoituna kokonaisuutena.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteet toteutuvat Suomessa nykyisellään varsin hyvin. ESR+-toimilla on kuitenkin tarpeen tukea etenkin työllisyyden, jatkuvan oppimisen ja työelämän kehittämistä, sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja osallisuutta. Kansalliset tasa-arvotavoitteet tukevat ohjelman toteutusta. Maaseuturahastosta tuettava Leader-toiminta tukee maaseutualueiden elinvoimaisuutta ja myös osallisuutta maaseutualueilla. ESR+:llä tuetaan osittain samoja maahanmuuttajaryhmiä kuin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolla (AMIF). ESR+-toimet ovat kuitenkin laaja-alaisempia, sillä AMIF keskittyy tyypillisesti alkuvaiheen kotoutumista edistävään toimintaan, joka kohdistuu kolmansista maista tuleviin kansalaisiin. Rahastot täydentävät kansallisella rahoituksella rahoitettavia kotoutumislain mukaisia kotouttamistoimia.

Ohjelmakauden 2014-2020 arvioinnin mukaan hallinnon haasteet liittyvät niukkojen resurssien tehokkaaseen käyttöön ja asiakaslähtöisen uudistuvan hanketoiminnan aktivointiin. Hallinnon vahvuuksia ovat entistä sujuvampi sähköinen asiointi, käyttöön otetut kustannusmallit ja maksatusten nopeutuminen. Myös jatkossa yksinkertaistetaan kustannusmalleilla ja edelleen kehittyvillä sähköisillä prosesseilla. Toimijoita kannustetaan hyödyntämään strategisesti innovatiivisia julkisia hankintoja huomioiden laatu-, elinkaari-, ympäristö- ja sosiaaliset kriteerit.

Valtakunnallista ja ylimaakunnallista hanketoimintaa arviointi piti pääosin hyvänä. Valtakunnalliset hankkeet poistavat toiminnallista päällekkäisyyttä, edistävät tulosten leviämistä ja tuovat erityisasiantuntemusta hanketoimintaan. Ylimaakunnalliset hankkeet edistävät keskinäistä oppimista ja tuo-

vat mittakaavaetuja, kun toimia toteutetaan yhtä maakuntaa suuremmalla alueella. Arvioinnin mukaan toimenpiteissä tulee kiinnittää jatkossa huomioita aluenäkökulmaan, sillä valtakunnallisten ja alueellisten hankkeiden välillä ei ole ollut riittävästi synergiaa.

Tavoitteena on vahvistaa EAKR ja ESR+ -rahastojen yhteensovittamista laajempien päämäärien toteuttamiseksi mm. hankekokonaisuuksien avulla. Aiemmalla ohjelmakaudella tässä on onnistuttu arvioinnin mukaan vain kohtuullisesti.

Järjestöjä osallistava asioiden valmistelu on hyvällä tasolla Suomessa. Sosiaalipartnerit ja kansalaisjärjestöt osallistuvat myös ohjelmatyöhön ja niiden osaamista lisätään teknisellä tuella luvussa 6 kuvatulla tavalla.

TKI-haasteet

Globaalin toimintaympäristön muutokset, kuten nopea teknologinen ja taloudellinen kehitys sekä ympäristöhaasteet edellyttävät panostuksia elinkeinoelämäalähtöiseen innovatiiviseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Kansallisessa uudistusohjelmassa on asetettu T&K-menojen tavoite 4 %:iin BKT:sta. Suomen TKI-intensiteetti oli 2,8% suhteessa BKT:hen v. 2019. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää niin julkisten kuin myös yksityisten T&K investointien merkittävää kasvua.

Julkisen tutkimuksen yksityisen yhteisrahoituksen määrä on EU:n keskiarvoa pienempi. Suomessa yksityisiin TKI-investointeihin kykenevien keski suurten yritysten joukko on kapea ja lisäksi nopeasti kasvavien innovatiivisten yritysten osuus on pienempi kuin keskimäärin EU:ssa.

Tutkimus- ja korkeakoulusektorin haasteena on riittämätön kansainvälistyminen. Suorat ulkomaiset investoinnit ovat pysyneet matalalla tasolla. Myös suomalaisten ulkomailla TKI-toimintaan harjoittavien monikansallisten yritysten määrä on rajallinen. Suhteellisen korkeiden työvoimakustannusten lisäksi syrjäinen maantieteellinen sijainti ja kielimuuri rajoittavat Suomen kykyä houkutellessa kansainvälisiä osajia ja investointeja.

Liiketoiminnan innovaatiot keskittyvät enimmäkseen pienten parannusten tekemiseen ja toiminnan tehostamiseen yrityksissä ja työpaikolla. Henkilöstön osaamisen ja sitä kautta innovaatiokyvykkyyden lisääminen on tärkeää innovaatiopotentiaalın kasvattamiseksi. Ammatillisten oppilaitosten rooli TKI-kehittämisessä on näiltä osin alihyödynnetty.

2014-2020 arviointi toteaa, että tutkimuksen ja kehittämisen edistämisen osalta rakennerahasto-ohjelman vaikutus jäi vähäiseksi tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaisuuteen suhteutettuna. Rakennerahastojen TKI-toiminnan rahoitus näyttäytyy kuitenkin rakenteellisesti tärkeänä kahdessa suhteessa. Sen avulla juurrutettiin alueellisia TKI-keskittymiä ja innovaatioekosysteemejä koskevaa alueellista innovaatiopolitiikkaa. Rakennerahastot lisäsivät ja suuntasivat TKI-toimintaa erityisesti maakunnissa, joissa yritysten TKI-intensiteetti on alhainen.

Digitaalisuushaasteet

Vaikka digitaaliset taidot ovat yksi Suomen tärkeimmistä kilpailueduista, yrityksillä on vaikeuksista löytää työntekijöitä tieto- ja viestintätekniikan erityisosaamista edellyttäviin tehtäviin. Yritysten välillä on huomattavia eroja digitaalisten teknologioiden integroinnissa ja liiketoiminnassa. Yrityksen digitalisaation asteeseen vaikuttaa merkittäväällä tavalla yrittäjän ja muiden avainhenkilöiden osaaminen. Etenkin pienet yritykset tarvitsevat sparrausta ja matalan kynnyksen etenemismalleja digikyvykkyyden kehittämiseen.

Digitalisoituminen on Suomelle keskeinen mahdollisuus tuottavuuden lisäämiseen. Siihen liittyvä teollinen murros edellyttää tietoliikenneinfrastruktuurin ja tulevaisuuden digitaalisiin palveluihin liittyvän osaamisen sekä tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan vahvistamista. Digitaaliset palvelut, etätyö- ja opiskelu vähentävät matkustustarvetta ja tämän johdosta kasvihuonekaasu- ja muita päästöjä. Tätä kehitystä vauhditti merkittävästi v.2020 COVID-19 -pandemia, joka pakotti yhteiskunnan nopeasti siirtymään digitaalisten yhteyksien ja palvelujen käyttöön. Kokemukset osoittivat käytännössä, kuinka tieto- ja viestintätekniikan yhä laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa tehostaa toimintoja, vähentää niiden paikkasidonnaisuutta ja tuo tarjolle uusia työkaluja ja työmenetelmiä. Samalla korostuvat kuitenkin yhä suuremmissa määrin tietoturva ja –

suojaa sekä kyberturvallisuutta koskevat kehittämistarpeet. Pandemian opetukset tulee pystyä hyödyntämään TKI-toiminnassa, yritysten tuotekehityksessä ja julkisissa palveluissa.

Pk-yritysten haasteet

Suomen perinteisiltä teollisuuden aloilta on vähentynyt kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Kasvava digitalisaatio, kiertotalous, terveysteknologia palveluineen sekä ilmastonmuutoksen vaatimat toimet tarjoavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Pk-yritysten rooli elinkeinorakenteen monipuolistamisessa on keskeinen, sillä suurin osa uudesta liiketoiminnasta ja uusista työpaikoista sekä tuottavuuden kehityksestä tapahtuu nopeasti kasvavissa pk-yrityksissä. Suomen yritys kentälle tyypillistä on mikroyritysvaltaisuus ja yksinyrittäjyys. Nopeaa kasvua hakevia yrityksiä on Suomessa vähän. Yritysten kansainvälistymisessä on edelleen kehitettävää. Viennissä ja muussa kansainvälisen liiketoiminnan osuuksissa on toimialojen ja yritysten välillä huomattavia eroja. Pk-yritysbarometrin 2/2020 mukaan COVID-19 -pandemia on laskenut investointihalukkuutta ja liikevaihdon kehityksen ja kannattavuuden odotuksia.

Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on kuitenkin huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Korkeakoulu yhteistyöhön osallistuvat yritykset ovat muita aktiivisempia kehittämään tuotantoprosessejaan ja tuoteinnovaatioita sekä edistämään organisaationsa toimintaa. Ilmastoteknologian ja vähähiilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet elinkeinoelämässä tulee hyödyntää täysimääräisesti. Suomessa on merkittävää korkean teknologian cleantech-osaamista monilla aloilla mutta ei riittävästi kansainvälistymistä ja vientiä. Haasteena on synnyttää riittävän vahvoja konsortioita, jotka tukevat toisiaan, ja ovat kilpailukykyisiä globaaleilla markkinoilla.

Useimmat uudet yritykset ja työpaikat syntyvät keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloille. Palvelualoille syntyvien työpaikkojen lisäksi tulee luoda työpaikkoja myös korkean tuottavuuden aloille. Uudenlaiset liiketoimintamallit ja palvelutuotanto edellyttävät tuotannon investointien lisäksi panostuksia osaamiseen, osaavan työvoiman saatavuuteen, uudistumiseen sekä tutkimusintensiivien kasvattamista. Yli puolet pk-yrityksistä kokee osaavan ja yrityksen tarpeita vastaavan työvoiman saatavuuden olevan rajoite kasvulle ainakin jossain määrin. Pk-yritysten puutteellinen uusiutumiskyky osaamisessa ja omistajanvaihdoksissa vaarantaa etenkin pienyritysvaltaisten alueiden elinvoimaa. Yritykset ovat pyrkineet COVID-19 -pandemian aiheuttamien vaikeuksien keskellä pitämään kiinni osaavasta työvoimastaan osittain lomautusjärjestelmää hyödyntämällä.

2014-2020 arvioinnin mukaan pk-yritysten kilpailukykyyn kehittymistä tuettiin monipuolisesti. EAKR-tukea saaneiden yritysten kasvua on mahdollistettu tavoitteisiin nähden hyvin; tosin osa vaikutuksista tulee näkyviin vasta pidemmän ajan kuluessa. Ohjelmassa onnistuttiin yritysten kansainvälistymisen edistämisessä. Sen sijaan ohjelman vaikutukset elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja uusien yritysten syntymiseen jäivät vaatimattomat.

Vähähiilisyys- ja ilmastonmuutoshaasteet

Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali v. 2035 mennessä. Haasteena on löytää keinot luoda kannustimia sitoutua ja valita vähähiilisiä ratkaisuja sekä tasoittaa siirtymän epävarmuuksia. Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää isoja muutoksia energia- ja päästöintensiivisessä teollisuudessa ja yhteiskunnassa luomalla tulevaisuuteen ulottuvan tarpeen vähentää energiankulutusta ja uudistaa tuotantoa vähemmän päästöjä aiheuttavaksi.

Suomelle avautuu huomattavia uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja ratkaisuja globaaleilla markkinoilla. Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on käännettävä kasvurallalle uuden kasvun luomiseksi ja globaalien haasteiden ratkaisemiseksi. Perinteisten menestysaljemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, luova talous, cleantech ja kiertotalous synnyttävät uusia suomalaisen elinkeinojen kasvutarinoita. Keskeistä on pk-yritysten vähähiilisten innovatiivisten tuote- ja palveluideoiden tuotteistaminen, kaupallistaminen ja pääsy markkinoille.

Ilmastonmuutos vaikuttaa koko Suomessa. Myös pohjoisella arktisella alueella se määrittää alueen tulevaisuuden kehityspolkua. Paikallisyhteisöjen ml. alkuperäiskansa saamelaiden mahdollisuuksia sopeutua muutokseen on kehitettävä. Teknologiakehitys mahdollistaa entistä kestävämpiä

ratkaisuja vuorovaikutuksen kehittämiseen. Monipaikkaisuus ja etätyö- ja opiskelu, uudet vähähiiliset liikennemuodot, uusiutuvan energian ratkaisut, luonnon ja kulttuuriympäristön virkistyskäyttö ja matkailu edellyttävät yhteistyön kehittämistä kaupunkien ja maaseudun välillä. Ohjelmalla mahdollistetaan näihin teemoihin liittyvää kestävästi liiketoiminnan innovatiivista kehittämistyötä ja siinä tarvittavaa osaamista.

Kaikki yritykset voivat osallistua hiilineutraalisuutta tavoittelevan kestävästi talouden edistämiseen. Perinteisetkin liiketoiminta-alueet hyötyvät, kun toiminta tehostuu, energiaa käytetään säästävällisesti ja raaka-aineita kierrätetään. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorganisaatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino- kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä. Suomessa on merkittävää korkean teknologian osaamista monilla aloilla. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan kehittämisalustoja globaalia kysyntää ajatellen. Myös monet päästörajien tiukennukset luovat kasvun mahdollisuuksia suomalaisille korkean osaamisen ja teknologian yrityksille.

Saavutettavuushaasteet

Suomella on erityinen maantieteellinen sijainti ja siitä syystä pk-yrityksillä on fyysisestä toimintaympäristöstä johtuvia haasteita. Maa on osittain harvaan asuttu ja etäisyydet ovat pitkiä. Saavutettavuudella on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyssä. Saavutettavuuden haasteet ovat etenkin Itä- ja Pohjois-Suomelle kilpailuhaitta. Pitkät etäisyydet ja harva asutus aiheuttavat haasteita kuljetus- ja matkaketuissa. NSPA-erityisrahoituksella toteutettavat infrastruktuurihankkeet kytkeytyvät laajempiin kehittämiskokonaisuuksiin. Euroopan komission ”Regions in Industrial Transition” -pilotissa valmistuneessa Itä- ja Pohjois-Suomen älykkään erikoistumisen strategiassa on tunnistettu yhteisiä kasvualoja. Itä- ja Pohjois-Suomessa yritysten investointikynnystä on madallettava ja mahdollistettava yritystoiminnan laajentaminen. Tämä edellyttää tuotannolliseen toimintaan ja matkailun yritystoimintaan keskittyviä pienimuotoisia liikenneinfrastruktuurihankkeita tukemaan yritystoiminnan kehittämistä alueella.

Työllisyshaasteet

Työikäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan Suomessa v. 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Vuonna 2020 työllisyysaste oli 71,6 prosenttia, kun se vuonna 2019 oli 72,6 prosenttia (15–64-vuotiaat). Työttömyys lisääntyi COVID-19 -pandemian aikana. Työttömyysaste nousi v. 2020 keskimäärin 7,8 prosenttiin, vuonna 2019 se oli 6,7 prosenttia. Vuonna 2020 koronapandemian vaikutukset olivat pääsyy työllisyyden heikentyneeseen kehitykseen. Negatiivisia työllisyysvaikutuksia aiheutui erityisesti tietyille sektoreille kuten matkailu- ja ravitsemusalalle ja tietyille teollisuuden aloille. Merkittävä osa työttömien määrän kasvusta aiheutui lomautuksista. Myös pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi. Nuorten työttömyys lisääntyi erityisesti suurissa kaupungeissa. Nuorisotyöttömyys on kuitenkin edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Muuttuvissa tilanteissa on tärkeää myös rahoittaa toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa.

Työn murros edellyttää panostuksia ja valmiutta jatkuvaan oppimiseen. Osaavan työvoiman saatavuusongelmat vaikuttavat uusien teknologioiden, automaation ja robotiikan kehittämiseen ja hyödyntämiseen sekä ylipäättänsä yritysten tuottavuuteen ja kasvumahdollisuuksiin. Alhaisemman osaamisvaatimuksen omaavat työt voidaan korvata teknologisilla ratkaisuilla. Jatkossa myös ilmastonmuutokseen liittyvien haasteiden vastaaminen tulee vaikuttamaan osaamisvaatimuksiin yhä enemmän. Työvoiman saatavuutta haastavat väestön ikääntyminen, ihmisten paikkasidonaisuus ja osassa maata pitkät etäisyydet. Työvoiman liikkuvuus maan sisällä sekä työperäinen maahanmuutto ovat alhaisella tasolla. Suomen työmarkkinoiden erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio. Sen johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön.

Työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten työllistymistä on tarpeen edistää työllisyysasteen nostamiseksi. Yhteisötalous ja yhteiskunnalliset yritykset voivat osaltaan tarjota työpaikkoja ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia myös osatyökykyisille ja muille heikossa asemassa oleville.

2014-2020 arviointi toteaa, että etenkin ikääntyneiden työllistymisessä saatiin hyviä tuloksia, mutta nuorten työllistymisen suhteen tavoitteisiin ei päästy. Pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaminen oli ohjelman keinoin rajallista. Pääosaltaan ESR-toimilla kyettiin vaikuttamaan kansallista rahoitusta paremmin osallistuneiden työllisyyteen.

Osaamishaasteet

Osaaminen tulee 2020-luvulla olemaan merkittävin kasvun edellytys, ja osaavan työvoiman saatavuus määrittää pitkälti asemaamme kansainvälisessä kilpailussa. Uuden teknologian käyttöönotto ja työn murros lisäävät väestön osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta huomattavasti. OECD:n arvion mukaan 21 % työtehtävistä muuttuu merkittävällä tavalla seuraavien 10-20 vuoden aikana. Murros edellyttää työelämän jatkuvaa kehittämistä. V. 2018 työolotutkimuksen mukaan digitalisaatio on läpäissyt suomalaisen työelämän. Sosioekonomisten ryhmien väliset erot laitteiden käytössä ja osaamisessa ovat suuria. Ikääntyvät ovat muita useammin huolissaan digitaaloistaan. Työnantajan tarjoamaan koulutukseen osallistuminen ja osaamisen kehittämisen mahdollisuudet eivät ole viime vuosina juuri lisääntyneet, vaikka toimintaympäristö muuttuu vauhdikkaasti.

Ennakointitulosten mukaan uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamismuutosten tunnistamisen tarpeeseen ja niiden ennakointiin sekä työn tekemisen kulttuuriin. Organisaatioiden tulee oppia tunnistamaan ja kehittämään eri työnteon muotoja. Jatkuva oppiminen yhdistettynä työelämän kehittämiseen helpottaa osaavan työvoiman saatavuutta, lisää taloudellista tuottavuutta ja parantaa organisaatioiden johtamista. Myös muiden tärkeiden työelämän kehittämisen teemojen, kuten työhyvinvoinnin ja –turvallisuuden, tunnistaminen edistää osaamisen hankinnan fokusointia ja koko organisaation kehittämistä. Työelämän laatu ja tuottavuus paranevat myös työyhteisöjen oppiessa ennakoidaan muutoksia. Sukupuolen mukainen eriytyminen näkyy edelleen koulutuksessa ja työelämässä. Lisäksi koulutuksessa aliedustettujen ryhmien osaamisen kasvattaminen on tärkeää oppimiseröjen tasaamiseksi, koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon edistämiseksi sekä työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.

Palvelujärjestelmää kehitetään siirtymä- ja muutosvaiheen tukielementtejä paremmin hyödyntäviksi. Koulutuksen ja työelämän nivelvaiheita sekä työstä työhön välisiä siirtymiä sujuvoitetaan ja nopeutetaan erityisesti huomioiden muuttuvan työelämän tarpeet ja muutosturvan toimintamallin kehittäminen. Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat koulutustulokset heikentyneet, osaamistaso on kääntynyt laskuun, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on kasvanut ja merkittävällä osalla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä, ja alueiden välillä on havaittavissa aiempaa suurempia eroja. Eriyisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskuntataidot eivät ole sillä tasolla, jolla pärjäisi nyky-yhteiskunnassa. Taustana olevalla tutkinnolla (ylioppilastutkinto vai ammatillinen tutkinto) on edelleen paljon merkitystä jatko-opintoihin siirtymisessä.

Arvioinnin mukaan 2014-2020 saatiin hankkeisiin aiempaa enemmän vain perusasteen suorittaneita. Ohjelmalla voitiin osaltaan vaikuttaa mm. koulutuksen keskeytysten vähentämiseen ja siihen, että yhä harvempi nuori jää koulutuksen tai työn ulkopuolelle. Toimenpiteillä ei kuitenkaan ole edistetty riittävästi elinikäistä oppimista. Kohderyhmistä työllisten määrä suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin korostui. Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantamisen osalta kehittämistoimet vastasivat kasvualojen ja älykkään erikoistumisen edellyttämään osaamisen vahvistamiseen. Hankkeissa vahvistettiin digitaalisessa yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista sekä kehitettiin digitaalisia oppimisympäristöjä ja koulutusmalleja.

Syrjäytymishaasteet

Suomessa väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus ja köyhyys kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalasti koulutettujen vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri.

Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 %) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24- vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielenterveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy v. 2000 saakka. Mielenterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.

Osatyökykyisten, vammaisten, ulkomaalaisten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja ikäänntyneiden työnhakijoiden työllistymisessä on haasteita. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajaus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia.

Työllisyysaste työkäisten maahanmuuttajien keskuudessa on kantaväestöä matalammalla tasolla ja niin ikään työttömyysprosentti on korkeampi. Peruskoulun päättäneillä maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on erityisen korkea riski työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Ulkomaalaistaustaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa syrjintä, kotimaisten kielten puutteellinen taito, työkokemuksen puute Suomessa sekä ongelmat, jotka liittyvät ulkomailla suoritettujen tutkintojen ja koulutusten tunnistamiseen.

2014-2020 arvioinnin mukaan sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävissä toiminnassa kehittämishankkeet kohdistuivat suuremman köyhyys- ja syrjäytymisriskin henkilöille. Vertailun perusteella näiden hankkeiden tulokset olivat parempia kuin vastaaville kohderyhmille tarkoitettussa kansallisessa toiminnassa. Jatkossa toimet osallisuuden lisäämiseksi tulisi kytkeä paremmin sekä kansallisiin rakenteisiin että muuhun rakennerahastotoimintaan.

Lasten ja nuorten sijaishuoltoon ja lastensuojeluun sosiaalisia innovaatioita

Yhteiskunnan sosioekonominen eriytyminen on osaltaan johtanut siihen, että jo aiemmin huono-osaiset nuoret voivat entistä huonommin ja erityisesti nuorten pahoinvointi näkyy lisääntyneinä päihde- ja mielenterveysongelmina. Sijaishuollon ja lastensuojelun asiakkuus on monilla mittareilla yhdistettävissä huono-osaisuuteen myös aikuisena. Sijaishuollossa kasvaneilla on tutkimusten mukaan aikuisena suuremmat riskit ajautua marginaaliin kuin väestössä yleensä. Ohjelman sosiaalisten innovaatioiden toimintalinja edistää lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon sisällöllistä ja rakenteellista uudistamista kehittämällä ja syventämällä eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhdessä tekemistä vaikuttavien toimintatapojen löytämiseksi ja juurruttamiseksi.

Aineellisen puutteen haasteet

Suomessa elää yli 800 000 henkilöä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Huono-osaisuuden vähentämiseksi ja ruuan puutteen lieventämiseksi sekä ruokahävikin vähentämiseksi eri toimijat jakavat mm. kauppojen ylijäämäruokaa sekä tavaraa ilmaiseksi vähävaraisille henkilöille. Ruuan ja muun materiaalisen avun jakamisen ohessa lisätään avunsaajien sosiaalista osallisuutta sekä tietoisuutta mm. hävikkiruuan ja materiaalisen tuen saamisesta, velkaneuvonnasta, terveydenhuollosta, sosiaalivastausta ja erilaisista mm. rakennerahastojen osarahoittamista kehittämishankkeista.

Komission v. 2018 julkaiseman Suomen vähävaraisten avun ohjelmaa koskevan raportin mukaan ohjelma on tukenut ruoanjakoon osallistuneita tahoja sekä aineellisesti muodostamalla osan jaettavasta ruoasta, että lisännyt niiden organisoitumista ja osaamista ruokajakelun hallinnoimisesta. Tämä on näkynyt myös mahdollisuutena toteuttaa muutakin tukea liitännäistoimien muodossa.

Taulukko 1. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut

Taulukko 1 EAKR		
Toimintapoliittinen tavoite	Erityistavoite	Perustelut (tiivistelmä)
1. Älykkäämpi Eurooppa	ET 1.i	<p>Jotta Suomi voisi tulevaisuudessakin olla innovaatiojohtaja Euroopassa, tarvitaan uusia toimintamalleja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyöhön sekä osaamisen siirtoon. Kansallisilla strategiatoimilla sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategioilla on tärkeä rooli elinkeinoelämän muutosprosessissa ja alueellisen innovaatiokapasiteetin kehittämisessä. Toimilla tuetaan kansallista tavoitetta nostaa T&K-investointien osuus bkt:sta 4 %:iin ja niiden tulee olla linjassa ilmastotavoitteiden ja ”do no significant harm” –periaatteen kanssa. Muutoksiin vastaaminen edellyttää alueiden ominaispiirteet tunnistavaa kehittämistä. Innovaatioiden syntyminen ei ole paikkariippuvaista.</p> <p>Osaamisen ja taitojen kehittäminen synnyttää uusia toimintamalleja pohjaksi joustaville, monialaisille innovaatioekosysteemeille ja kiertotalouden kehittymiselle.</p> <p>On edistettävä erityisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten valmiuksia kansainvälistyä ja kytkeytyä EU-tason arvoverkkoihin, parantaa tutkimushankkeiden kaupallista hyödynnettävyyttä sekä osallistua vuorovaikutteisiin ja avoimiin innovointiprosesseihin. TKI-toiminnassa keskeistä on monialainen yhteistyö eri toimijoiden, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, oppilaitosten, yritysten, kuntien, liikelaitosten, yhdistysten ja säätiöiden sekä valtion ja kansainvälisten kumppaneiden välillä.</p> <p>Yksityisen ja julkisen sektorin – erityisesti tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden, kaupunkien ja kuntien – yhteisellä innovaatiotoiminnalla tuetaan globaalien haasteiden ratkaisemista ja luodaan kasvua. Kansainvälisten ja kansallisten ilmasto- ja ympäristösopimusten ja -sitoumusten painoarvon kasvaessa tulee tunnistaa sääntelyn positiivinen vaikutus kestäväen kasvun, uusien markkinoiden ja tuotekehityksen suuntaajana.</p> <p>Komissio suosittaa vuosien 2019 ja 2020 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden.</p>

		<p>Näillä toimilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 1.i</i></p>
<p>1. Älykkäämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 1.ii</i></p>	<p>Digitalisoituminen on Suomelle keskeinen mahdollisuus tuottavuuden lisäämiseen. Siihen liittyvä teollinen murros edellyttää tietoliikenneinfrastruktuurin ja tulevaisuuden digitaalisiin palveluihin liittyvän osaamisen vahvistamista. On myös tärkeää luoda organisaatio- ja sektorirajat ylittäviä hyötyjä yhteentoimivilla data-avaruuksilla.</p> <p>Digitalisaatio tarkoittaa digitaalisen teknologian kasvavaa integroimista päivittäiseen elämään. Digitaaliset palvelut, etätyöt ja –opiskelu sekä videoneuvottelut vähentävät matkustustarvetta ja tämän johdosta kasvihuonekaasu- ja muita päästöjä. Digitaaliset palvelut tuotetaan ja jaetaan verkoissa ja palveluiden käyttäjät ovat enenevässä määrin niiden tuottajia. Käyttäjien oman tiedon hallinnan ja omien tietojen hyödyntämismahdollisuuksien merkitys kasvaa tulevaisuudessa.</p> <p>Uuden teknologian ratkaisut, digitalisaatio, automaatio ja esim. robotiikka luovat mahdollisuuksia kehittää yritysten tuotantoprosesseja ja palveluja avaten samalla myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Digitaaliset innovaatiokeskitymät tukevat yrityksiä ja julkisia organisaatioita uusien teknologioiden käyttöönotossa ja älykkäiden prosessien kehittämisessä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin paikallisellakin tasolla.</p> <p>Tätä kehitystä vauhditti merkittävästi vuonna 2020 puhjennut koronaviruspandemia, joka pakotti yhteiskunnan nopeasti siirtymään digitaalisten yhteyksien ja palvelujen käyttöön. Kokemukset osoittivat käytännössä, kuinka tieto- ja viestintäteknologian yhä laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa tehostaa toimintoja, vähentää niiden paikkasidonnaisuutta ja tuo tarjolle uusia työkaluja ja työmenetelmiä. Koronakriisin opetuksiin ja käytännössä havaittuihin kehittämistarpeisiin tulee nopeasti tarttua TKI-toiminnassa ja yritysten tuotekehityksessä.</p> <p>Tämän erityistavoitteen toimet vastaavat erityisesti komission vuosien 2019 ja 2020 maakohtaisissa suosituksissa korostamiin tutkimus- ja innovointitarpeisiin sekä vihreään ja digitaaliseen siirtymään.</p>

		<i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 1.ii</i>
1. Älykkäämpi Eurooppa	<i>ET 1.iii</i>	<p>Yritysten TKI-toiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Korkeakouluyhteistyöhön osallistuvat yritykset ovat muita aktiivisempia kehittämään tuotantoprosessejaan ja tuoteinnovaatioita sekä edistämään organisaationsa toimintaa. Korkeaan arvonlisäykseen tähtäävää innovaatiotoimintaa ja sitä tukevia kyvykkyyksiä, kuten esim. luovan osaamisen hyödyntämistä tulee lisätä.</p> <p>Vaikka Suomessa on merkittävää korkean teknologian osaamista monilla aloilla, on talouden monipuolisuuden puute haaste eikä uusissa ja pienissä yrityksissä tapahtuva kehitys ole sitä vielä kompensoinut. Puutteet kansainvälisyydessä sekä sukupuolten välinen ammatillinen segregatio kaventavat mahdollisuuksia uusien innovaatioiden syntymiselle.</p> <p>Innovatiiviset kv. verkottuneet liiketoimintaekosysteemit toimivat talouskasvun moottoreina luomalla uusia kasvualoja ja uudistamalla elinkeinorakennetta. Tuottavuus pitää palauttaa kasvu-uralle kv. kilpailukyyn lisäämiseksi. Älykkään erikoistumisen mukaisesti on hyödynnettävä uusia kasvun lähteitä mutta myös elvytettävä alueiden perinteisiä toimialoja esim. jalostusastetta kasvattamalla huomioiden ”DNSH” –periaate sekä Suomen hiilineutraalisuustavoite v. 2035 mennessä.</p> <p>Komissio kehottaa v. 2019 ja 2020 maakohtaisissa suosituksissa investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä pk-yritysten tukemiseen. Toimilla vastataan näihin tavoitteisiin.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 1.iii</i></p>
2. Vihreämpi Eurooppa	<i>ET 2.i</i>	<p>Suomi on sitoutunut olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Siinä energiatehokkuuden kehittäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ovat tärkeässä roolissa. Ilmastomuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää myös mm. energian saatavuuden turvaamiseksi, tuontien energian tarpeen vähentämiseksi ja energiakustannusten alentamiseksi. Suomen energia- ja ilmastosuunnitelmassa todetaan energiankulutuksen vähentämisen yhdistettynä tavoiteltuun bkt:n kasvuun</p>

		<p>olevan teollisuutemme energiaintensiivisyyden vuoksi erityisen haasteellista. Koska suunnitelmallinen energiatehokkuuden edistäminen käynnistyi maassamme jo 1993, on ilmeisimmät ja helpoimmat keinot jo toteutettu. Osana energiatehokkuuden parantamista onkin myös kiinnitettävä huomiota uusiutuvien energialähteiden käytön ja energian varastoinnin kehittämiseen.</p> <p>Tavoitteena on parantaa erityisesti pk-yritysten toiminnan, tuotteiden ja palveluiden energia- ja resurssitehokkuutta sekä edistää rakennusten energiatehokkuuteen liittyvää TKI-toimintaa. Pääosin kasvihuonekaasupäästöt syntyvät välillisesti sähkön ja kaukolämmön tuotannossa.</p> <p>Kaikki yritykset voivat osallistua hiilineutraalisuutta tavoittelevan kestävän talouden edistämiseen. Yrityksen oma polttoaineen käyttö, kuten öljylämmitys tai liikenne aiheuttaa suoria kasvihuonekaasupäästöjä. Älykkäät ICT-sovellukset ovat tehokas tapa edistää energia- ja resurssitehokkuutta. Vastuullinen ja ympäristömyönteinen imago lisäävät asiakasuskollisuutta. Myös osaavat työntekijät vaativat työnantajiltaan vastuullisuutta. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorganisaatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino-, kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan kehittämisalustoja globaalille kysynnälle.</p> <p>Vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa komissio mainitsee mm. tutkimuksen ja innovoinnin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymisen sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän sekä kestävän liikenteen. Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan näiden suositusten toteutumista.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 2.ii</i></p>
<p>2. Vihreämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 2.iv</i></p>	<p>Ilmastonmuutos luo elinkeinotoiminnalle merkittäviä fyysisiä ja yhteiskunnallisia riskejä. Myös muissa maissa ja maanosissa tapahtuvat muutokset heijastuvat suomalaisyritysten toimintaan esim. raaka-aineiden saatavuuden, logistiikkareittien ja tuotannon sijoittumisen näkökulmasta. Osa muutoksista voidaan kääntää myös uusiksi liiketoimintamahdollisuuksiksi.</p> <p>Ilmastonmuutoksen hillitseminen eri tahoilla on kuitenkin aina ensisijainen toimenpide sopeutumiseen nähden. Merkittävä osa käytännön sopeutumistoimenpiteistä tehdään</p>

		<p>paikallisella ja alueellisella tasolla. Kaupungeilla ja maakunnilla on sopeutumistarkasteluja tai -suunnitelmia joko erillisinä tai osana laajempaa ilmasto- tai ympäristöohjelmaa. Paikallistason toimijoiden käytännön työtä varten tarvitaan alueellisia arvioita ilmastonmuutoksen vaikutuksista, ilmatoriskeistä sekä haavoittuvuuteen ja sopeutumiskyvyn vahvistamiseen vaikuttavista tekijöistä. Yrityksille nämä tiedot ovat arvokkaita niiden laatiessa strategiaprosessiin liittyviä toimintaympäristötarkasteluja.</p> <p>Ilmastonmuutos asettaa aivan erityisiä haasteita ja ennakoitutarpeita esimerkiksi luontomatkailulle ja kulttuuriperintökohteille. On tärkeää, että tietoa sovelletaan tehokkaasti sekä levitetään käytännön kokemuksia riskien arvioinnin ja -hallinnan menetelmistä ja käytännöistä.</p> <p>Sopeutumisstrategiassa on myös päämääränä lisätä tutkimus- ja kehitystyöllä sekä viestinnällä yhteiskunnan sopeutumiskykyä sekä kehittää innovatiivisia ratkaisuja joista voi kehittyä myös liiketoimintaa ja vientimahdollisuuksia.</p> <p>Vuosien 2019 ja 2020 maakohtaisissa suosituksissa komissio mainitsee tutkimuksen ja innovoinnin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymisen, vihreän ja digitaalisen siirtymän sekä kestävä liikenteen. Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan välillisesti niitä kaikkia, sillä ilmastonmuutos on näiden kaikkien suositusten taustalla.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 2.iv</i></p>
<p>2. Vihreämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 2.vi</i></p>	<p>Ilmastonmuutoksen edetessä monien uusiutuvien ja uusiutumattomien raaka-aineiden saatavuus hankaloituu tuotantoalueiden siirtyessä, satojen vähentyessä ja louhintaolosuhteiden vaikeutuessa. Kiertotalouden tavoitteena on tehostaa resurssien ja materiaalien käyttöä niin, että niiden arvo ja raaka-aineet säilyvät kierrossa entistä paremmin. Tämä vaikuttaa usein myös energiatehokkuuteen edistään pyrkimistä kohti hiilineutraalisuutta.</p> <p>Tuotteet tulee suunnitella pitkäikäisiksi huomioiden samalla korjattavuus tai päivitettävyyys sekä osien kierrätettävyys. Kun tuote käytetään tai valmistetaan uudelleen, säästetään merkittävä osa alkuperäiseen tuotantoon menneestä energiasta. Tulee myös huomata, että jokainen kierrätyskerta ja kierrätysraaka-aineiden kuljetus vaativat myös energiaa ja tuottavat päästöjä.</p> <p>Teollisissa symbiooseissa yritykset tuottavat lisäarvoa toisilleen kierrättämällä raaka-aineita, teknologiaa, osaamista,</p>

		<p>palveluja ja energiaa. Näin tehostetaan eri toimijoiden materiaali- ja energiavirtojen keskinäistä hyödyntämistä, pyritään säilyttämään materiaalit ja niiden arvo kierrossa ja luodaan kierrätysmateriaaleista uusia kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita.</p> <p>Myös korkean jalostusasteen biotalous voi olla kiertotaloutta. Biologisia ja uusiutuvia resursseja ei kuitenkaan pidä käyttää niiden uusiutumista nopeammin jotta luontopääoma voisi vahvistua, mikä on yksi kiertotalouden keskeisistä tavoitteista.</p> <p>Kiertotalous ja resurssien käytön tehostaminen avaa mahdollisuuden uusille liiketoimintamalleille, joista yhtenä esimerkkinä on jakamistalous. Siinä kulutuksen luonne muuttuu omistuksesta käyttöön. Palveluilla ja digitalisaatiolla on tärkeä rooli osana sekä tuotannon että kulutuksen ja tuotteiden ja palvelujen elinkaarihallintaa.</p> <p>Komissio suosittaa vuosien 2019 ja 2020 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan mm. tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä vihreään ja digitaaliseen siirtymään. Tällä erityistavoitteella tuetaan näitä teemoja.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 2.vi</i></p>
<p>3. Yhteenliitetyn Eurooppa</p>	<p><i>ET 3.ii</i></p>	<p>Itä- ja Pohjois-Suomen pitkät etäisyydet sekä harva asutus vaikuttavat yritysten toimintaedellytyksiin sekä niiden sijoitumis-, liiketoiminta- ja investointipäätöksiin alueella. Pienimuotoisilla pk-yritystoimintaa edistävillä liikenneinfrastruktuurihankkeilla on siten merkittävä NSPA-alueen yritysinvestointeihin.</p> <p>Tuella on merkittävä vipuvaikutus kuntien infrastruktuuriin tekemiin investointipäätöksiin. Etenkin asukasluvultaan pienissä, harvaan asutuissa kunnissa rahoituksella on merkittävä vaikutus investointien liikkeelle lähtöön ja yritysten liiketoimintaan alueella. NSPA- alueen kehittämiseen tarvitaan monipuolisia toimia. Myös syrjässä sijaitsevien kuntien elinvoimaa ja saavutettavuutta tulee kehittää.</p> <p>NSPA-alueiden lisärahoituksella parannetaan pk-yritysten kilpailukyyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, liikenneturvallisuutta, kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiä ja eri liikennemuotojen yhteenliitettävyyttä sekä puhtaan ja kestävä liikenteen</p>

		<p>edistämistä valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman mukaisesti. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite.</p> <p>Matkailulla on merkittävä rooli Itä- ja Pohjois-Suomen alue-taloudelle. Alan kasvun keskeinen edellytys on hyvä ja toi-miva infrastruktuuri sekä toimivat liikenteen palvelut ja mat-kaketjut. Niitä tulee kehittää valtakunnallisen liikennejärjes-telmäsuunnitelman linjausten mukaisesti.</p> <p>OECD on kiinnittänyt huomiota NSPA-alueen saavutet-tavuuden kehittämiseen todeten selvityksessään, että EAKR-rahoitusta on NSPA-alueella perusteltua kohdentaa liikenneinfrastruktuuriin - erityisesti silloin, kun se saa aikaan yliaalueellisia hyötyjä ja edistää uusia yksityisen sektorin investointeja.</p> <p>Komissio suosittaa v. 2019 ja 2020 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan mm. vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen, vihreään ja digitaali-seen siirtymään sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Toimilla tuetaan erityisesti kestäväen liikenteen kehittämistä lähtökohtana alueelliset erot.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 3.ii</i></p>
--	--	---

Taulukko 1 ESR+		
Toimintapoliittinen tavoite	Erityistavoite	Perustelut (tiivistelmä)
4. Sosiaalisempi ja osallistavampi Eurooppa	<i>ET 4.a</i>	<p>Työikäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan vuoteen 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste kehittyi positiivisesti 2010-luvun loppupuolella ja yli puolet uusista työntekijöistä työllistyi työmarkkinoiden ulkopuolelta. Huolimatta työllisyyden kasvusta Suomen tärkeimmillä talouden aloilla on rakenteellinen työttömyys säilynyt korkeana. Vaikka nuorisotyöttömyyskin on hieman vähentynyt, on se edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella.</p> <p>Osaavan työvoiman saatavuus on merkittävä yritysten kas-vun este. Työn murros, digitaalisuuden lisääntyminen ja</p>

		<p>ekologiset haasteet edellyttävät tarvetta osaamisen päivittämiseen kohtaannon parantamiseksi. Työn tekeminen lisääntyy väliaikaisissa verkostoissa, globaaleilla alustoilla ja ilman perinteistä työntekijä-työnantajasuhdetta – tämäkin edellyttää uudenlaista osaamista. Ihmiset tulevat enenevässä määrin vaihtamaan ammattia useasti työuransa aikana ja tarvitsevat siinä tukea.</p> <p>Työvoiman ammatillinen ja alueellinen liikkuvuus on Suomessa suhteellisen vähäistä. Erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio, jonka johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön. Lisäksi mm. työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten työllistymistä on tarpeen edistää työllisyysasteen nostamiseksi.</p> <p>Suomen eri alueiden ja yritysten elinvoimaisuuden sekä ihmisten hyvinvoinnin varmistamiseksi on koko työvoimapotentiaali saatava käyttöön. Tätä on tarpeen edistää yhteistyössä työnantajien kanssa.</p> <p>Työttömille, työvoiman ulkopuolella oleville ja työmarkkinoille heikosti integroituneille ryhmille kuten ulkomailla syntyneille sekä muille vähemmistöille tarvitaan Suomen saamien maakohtaisten suositusten mukaisesti monialaisia palveluita heidän aktivoimisekseen ja ohjaamiseksi avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai yrittäjäksi. Tarvitaan myös toimia, joilla vähennetään syrjintää ja edistetään sukupuolten tasavertaista osallistumista työmarkkinoille. Toimet painottuvat sosiaalisten oikeuksien pilarin työllisyyttä koskevaan periaatteeseen.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 4.a.</i></p>
<p>4. Sosiaalisempi ja osallistavampi Eurooppa</p>	<p><i>ET 4.g</i></p>	<p>Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat koulutustulokset heikentyneet, osaamistaso on laskenut, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on noussut ja monilla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä ja erot alueiden välillä ovat kasvaneet. Huolenaiheena on etenkin maahanmuuttajien osaaminen. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskuntataidot eivät riitä nyky-yhteiskunnassa pärjäämiseen.</p>

		<p>Uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamistarpeiden ennakointiin. Huomiota tulee kiinnittää myös sukupuolen mukaisen segregaaation lieventämiseen koulutuksessa ja työelämässä. Työnantajat tarvitsevat tukea mm. rekrytointikäytäntöjen kehittämiseen, inhimillisen pääoman hyödyntämiseen ja työ- ja yksityiselämän yhteensovittamisen edistämiseen. Jatkuva oppiminen helpottaa osaavan työvoiman saataavuutta, lisää työvoiman tuottavuutta ja parantaa organisaatioiden johtamista ja työelämän kehittämistä.</p> <p>Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät jokaisen oman osaamisen päivittämisen ja olemassa olevan osaamisen todentamisen merkitystä. Joustavien jatko- ja uudelleen- koulutusmahdollisuuksien edistäminen, ammatinvaihdon helpottaminen sekä koulusta työelämään ja työstä työhön siirtymisen tehostaminen parantavat työssä pysymistä ja uralla etenemistä. Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja koulutuksellisesti ali- edustettujen ryhmien osaamisen parantamiseen tulee kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.</p> <p>Osaamisen kehittämistä tukevien palvelujen, mm. henkilökohtaisen ohjauksen, tulee olla linkitettävissä monimuotoisiin työn muotoihin. Näillä toimilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista sekä sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatetta oikeudesta elinikäiseen oppimiseen.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 4.g.</i></p>
<p>4. Sosiaalisempi ja osallistavampi Eurooppa</p>	<p><i>ET 4.h</i></p>	<p>Suomen väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota, huono-osaisuus ja köyhyys kasautuu ja periytyy. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä onkin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on huomattavasti suurempi kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyys kytkeytyy nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24- vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.</p>

		<p>Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen lisää nuoren huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on haasteita osaamisessa, terveydessä ja elämännhallinnassa. Myös sukupuolivähemmistöt ovat haavoittuvassa asemassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä (noin 70 000 NEET-nuorta) ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielenterveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden yleisin syy vuodesta 2000 alkaen. Mielenterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.</p> <p>Tärkeää on tunnistaa työllistymiseensä tukea tarvitsevat henkilöryhmät. Työllisyysasteen nostamisen ja ihmisten hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistämisen kannalta on tärkeää saada työelämän ulkopuolella olevia työelämään ja parantaa heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisedellytyksiä. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja siten myös työllistymismahdollisuuksia. Masennus on yleisin yksittäinen syy siirtymiseen työkyvyttömyyseläkkeelle.</p> <p>Suomen saamien maakohtaisten suositusten mukaisesti monialaiset ja moniammatilliset palvelut ovat tärkeä väline kohderyhmän tarpeisiin vastaamisessa ja aktiivisen osallisuuden edistämisessä. Toimet tukevat sosiaalisten oikeuksien pilaria yhtäläisten mahdollisuuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämisessä sekä vammaisten osallistamisessa.</p> <p><i>Toimet rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 4.h.</i></p>
<p>4. Sosiaalisempi ja osallistavampi Eurooppa</p>	<p><i>ET 5.h</i></p>	<p>Lastensuojelun asiakkaana olevat ja kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret ovat usein erityisen haavoittuvassa tilanteessa ja siksi on tärkeää kehittää näiden lasten ja nuorten elämäntilannetta ja pärjäämistä tukevia uusia palveluja ja toimintatapoja.</p> <p>Vuonna 2019 sijoitettiin kiireellisesti 4 522 lasta, mikä oli 4 prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna. Kiireellisesti sijoitettiin eniten 16-vuotiaita. Myös huostassa (yhteensä 11 178) oli eniten 16–17 -vuotiaita (2,3 % ikäluokasta) ja toiseksi eniten 13–15-vuotiaita (1,5 %).</p>

		<p>Luvut kertovat lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä. Monet sijaishuollossa olevista lapsista ja nuorista eivät saa suoritetuksi peruskoulua loppuun tai hankituksi toisen asteen tutkintoa, eivätkä kaikki sijoitettuna olevat lapset ja nuoret saa tarvitsemaansa tukea tai hoitoa. Myös lisää oikea-aikaisia, huostaanottoja ennaltaehkäiseviä palveluja tarvitaan.</p> <p>Toimilla tuetaan komission vuonna 2021 hyväksymää lasten oikeuksia koskevaa EU-strategian toimeenpanoa erityisesti edistämällä vaikeassa asemassa olevien lasten ja nuorten yhtäläisiä mahdollisuuksia. Samoin tuetaan ehdotuksessa neuvoston suositukseksi eurooppalaisen lapsitaikuun käyttöön otoksi mainittuja toimia sosiaalisen osallisuuden ja yhtäläisten mahdollisuuksien parantamiseksi.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2020 maakohtaisissa suosituksissa Suomea huomioimaan palvelujärjestelmää kehittäessään erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt ja heidän elämäntilanteensa. Komissio suosittaa monialaisen tuen ja palveluiden kehittämistä. Erityistavoitteen toimilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista sekä sosiaalisten oikeuksien pilarin lapsille annettavan tuen periaatetta.</p> <p>Toiminnassa korostuu sosiaalisten innovaatioiden kehittäminen, levittäminen ja juurruttaminen.</p> <p><i>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Perustelut: ks. ET 5.h.</i></p>
<p>4. Sosiaalisempi ja osallistavampi Eurooppa</p>	<p><i>ET 6.m</i></p>	<p>Huono-osaisuuden, köyhyyden ja ruuan puutteen lieventämiseksi sekä ruokahävikin vähentämiseksi monet toimijat Suomessa jakavat mm. kauppojen ylijäämäruokaa tai lahjoitusruokaa vähävaraisille henkilöille. On arvioitu tarpeelliseksi jakaa myös EU-osarahoitteista aineellista apua vaikeimmassa asemassa oleville.</p> <p>EU-osarahoitteinen toiminta on tarpeen sovittaa yhteen muiden vähävaraisimmille apua tarjoavien tahojen toimenpiteiden kanssa sekä osallistua mm. ruoka-aputoiminnan koordinaation parantamiseen.</p> <p>Mm. ECA:n erityiskertomuksen 5/2019 mukaan EU-ruokaavun saajat ovat tyytyväisiä saamaansa apuun, mutta avun vaikuttavuudesta köyhyyden lieventämiseksi ei ole näyttöä. Selvitysten perusteella EU-ruokaavun osuus on Suomessa noin 10 % kaikesta ruokaavusta. Tämän johdosta ohjelmakaudella 2021-2027 EU-osarahoitteista aineellista apua on tarpeen kohdentaa aiempaa enemmän sen vaikut-</p>

		<p>tavuuden parantamiseksi. Suomessa on Eurostatin mukaan 870 000 henkilöä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Tilaston mukaan erityisen heikossa asemassa ovat mm. yksinhuoltajat, maahanmuuttajat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat.</p> <p>On tarpeen kiinnittää huomiota liitännäistoimiin ja niiden avulla pyrkiä edistämään kohderyhmään kuuluvien elämäntilanteen parantamista ja yhteiskuntaan integroitumista. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riskit vaihtelevat alueittain ja väestöryhmittäin ja avun tarpeet vaihtelevat henkilöittäin. Tämän johdosta on pyrittävä aineellisen avun ja liitännäistoimien tarjoamisessa huomioimaan avunsaajien yksilölliset tarpeet. Muiden ESR+-hankkeitten tarjoamat työllisyyttä, osaamista ja osallisuutta edistävät toimet pyritään soveltuvien osin nivomaan osaksi liitännäistoimia.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea lieventämään aineellista puutettava jakamalla elintarvikkeita vähävaraisimmille ja tarjoamalla liitännäistoimenpiteitä. Toimilla tuetaan osaltaan myös sosiaalisten oikeuksien pilarin yhtäläisten oikeuksien periaatetta.</p> <p><i>Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella. Toiminnan sisältö ja kohderyhmän erityislaatuisuus huomioiden avustus on perusteltu tukimuoto toteutuksen onnistumisen kannalta.</i></p>
--	--	--

2. Toimintalinjat

2.1. EAKR-toimintalinja 1: Innovatiivinen Suomi

2.1.1 Erityistavoite 1.i: Tutkimus- ja innovointivalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Keskeisenä tavoitteena on TKI-intensiteetin kasvattaminen sekä elinkeinoelämälähtöisen innovaatiotoiminnan edistäminen ilmasto- ja kestäväen kehityksen tavoitteet huomioiden. Ohjaavina kehikkoina toimivat kansallinen TKI-tiekartta sekä maakuntaohjelmat, joissa määritellään maakunnan lähestymistapa älykkääseen erikoistumiseen sekä painopistealat, joihin kehittämispanostukset suunnataan. Älykkäällä erikoistumisella on keskeinen rooli alueellisen innovaatiokapasiteetin ja -kumppanuuksien kehittämisessä sekä muutosprosessien arvioinnissa ja seurannassa. Ennakointityön vahvistaminen liittyy tähän oleellisesti. Alueellinen ja kansallinen innovaatiotoiminta tukevat toisiaan. Innovaatioiden syntyminen ei ole paikasta riippuvaista: eri tyyppisillä alueilla syntyy erilaisia innovaatioita. Innovaatio- ja oppimisympäristöjen tulee entistä enemmän pystyä palvelemaan myös esim. maaseudulla olevia mahdollisuuksia ja tarpeita. Valtion ja kaupunkien väliset innovaatioekosysteemisopimukset ovat osa kokonaisuutta.

Tavoitteena on lisätä elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, ammatillisten oppilaitosten ja muiden koulutuksen järjestäjien, muiden kehittämistoimijoiden (ml. kaupungit ja kunnat sekä kolmas sektori) sekä loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) yhteistyötä palveluiden ja tuotteiden koko arvoketjussa. Vahvistetaan muotoilu-, brändi- ja aineettomiin oikeuksiin liittyvää osaamista. Jotta edelläkävijämarkkinoita voi syntyä, tarvitaan julkisia investointeja pilotointi- ja kokeilutoimiin, alustoja, joissa haetaan innovatiivisia ratkaisuja ja kehitetään liiketoimintaa testaamalla uusinta teknologiaa ja osaamista sekä hyödyntämällä julkisia hankintoja.

Kansallinen ja kansainvälinen verkostoituminen on keskeistä. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden työn tulokset tulee hyödyntää tehokkaammin, nopeammin ja laajemmin liiketoiminnassa. Yhteistyöllä ja osaamisen siirrolla tuetaan uuden teknologian käyttöönottoa ja sen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä yrityksissä. Elinkeinoelämän tarpeista lähtevää TKI-toimintaa sekä koulutusorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten profiloitumista ja yhteistyötä keskenään ja yritysten kanssa tuetaan ohjelmassa maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti yhteensovittaen korkeakoulujen strategioiden ja TKI-tiekartan kanssa. Myös 2. asteen koulutuksen järjestäjien osaamisella ja yhteistyöllä yritysten kanssa on tärkeä rooli.

Innovaatiotoimien parempaan vaikuttavuuteen pyritään kehittämällä alueellisten ja kansallisten toimien yhteensovittamista, myös mm. Business Finlandin sekä maaseutuohjelman toimenpiteiden osalta. Alueille luodaan edellytyksiä kytkeytyä osaksi kansallisia ja kansainvälisiä arvoverkkoja. Keskeisenä kanavana ovat älykkään erikoistumisen verkostot EU:n sisämarkkinoilla, ml. Itämeren alueella.

Liittyessään teknologiakonseptien kehittämiseen ohjelman TL:lla 1 ja 2 tuettava TKI painottuu erityisesti teknologisen valmiustasoasteikon (TRL) keski- ja ylätasolle (3-9), jolloin päähuomio on soveltavassa tutkimuksessa sekä uusien teknologioiden käyttöönotossa ja jalostamisessa kohti kaupallistamista ja markkinoille vientiä. Tulee kuitenkin voida tukea myös innovaatiotasoltaan heikompien alueiden, kuten maaseutualueiden, kehittämismahdollisuuksia ja siten huomioida

lähtökohdiltaan erilaisten alueiden osaamisen haasteet, jolloin myös TRL-taso 2 voi tulla kyseeseen (TRL1-tason perustutkimus on lähtökohtaisesti poissuljettu). Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) mukaisissa teemoissa (erityisesti energiatehokkuus ja kiertotalous), toteutetaan TKI-toimia TL:n 2 (Hiilineutraali Suomi) erityistavoitteissa. TKI-tiekartta ja älykkään erikoistumisen strategiat huomioidaan toimia ohjaavana taustakehikkona.

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategiaa toteutetaan EAKR-erityistavoitteissa 1.i, 1.ii, 1.iii, 2.i ja 2.vi. Näissä kehitetään kaupunkien innovaatiokyvykkyyttä ja -ekosysteemejä perustuen kaupungin toimintaan innovaatioalustana elinkeinoelämän, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen yhteistyön vahvistamiseksi. Kaupungit toimivat kansainvälisiä investointeja ja osajia Suomeen houkuttelevina hankkeiden kehitys- ja kokeilu ympäristöinä sekä edelläkävijöinä digitaalisten sekä vähähiilisten yhdyskuntien rakentamisessa.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

TKI-toiminta

- vahvistetaan osaamista, ennakointi- ja innovointitoimintaa edistämällä pk-yritysten tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa ja hyödyntämistä
- tuetaan erityisesti elinkeinoelämän tarpeista lähtevien innovatiivisten ja älykkäiden ratkaisujen, avointen toimintamallien sekä kokeilu-, pilotointi-, demonstraatio- ja oppimisympäristöjen sekä tutkimusinfrastruktuurien kehittämistä ja yhteiskäyttöä
- tuetaan mm. kaupunkien ja kuntien pilotointi- ja kokeiluympäristöjen kehittämistä
- kehitetään innovatiivisia ja kestäviä julkisia hankintoja sekä niiden parempaa hyödyntämistä referenssiympäristöinä sekä TKI-yhteistyön vaikuttavuuden kasvattajana
- edistetään vihreää siirtymää tukevaa TKI-toimintaa, mukaan lukien resurssiviisaus, kierto- ja biotalous ja uudistuva teollisuus

TKI-yhteistyö ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen

- luodaan TKI-yhteistyömalleja ja toimintatapoja korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjien ja yritysten yhteistyölle, osaamisen ja teknologian siirrolle sekä kulttuuri- ja luovan osaamisen paremmalle hyödyntämiselle TKI-toiminnassa
- kehitetään elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyötä sekä elinkeino- ja työelämäälähtöisen soveltavan tutkimuksen hyödyntämistä yritystoiminnassa
- tuetaan elinkeino- ja työelämäälähtöisen TKI-toiminnan vahvistamista sekä osaamis- ja innovaatioekosysteemien syntyä, kehittämistä ja kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arververkostoihin ml. vihreään siirtymään
- tuetaan alueellisten älykkään erikoistumisen strategioiden hyvää hallintaa, toimeenpanoa ja TKI-verkoston kytkeytymistä arververkostoihin sekä vahvistetaan yritysten kiinnittymistä älykkään erikoistumisen prosesseihin
- tuetaan älykkääseen erikoistumiseen liittyviä alueiden ja alojen välisiä sekä kansainvälisiä kumppanuuksia
- edistetään teknologioiden uutta soveltamista ja tuetaan uusien teknologioiden käyttöönottoa ja skaalautumista
- tuetaan huippuosaamisen soveltamista ja teknologisten valmiuksien parantamista sekä tutkimuksessa syntyneen tiedon kanavoimista yritysten ja yhteiskunnan käyttöön
- edistetään ympäristöä säästävien tuotteiden, materiaalien ja tuotantomenetelmien pilotointia ja demonstraatioita sekä niiden käyttöönottoa ja kaupallistamista

Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana.

Avustukset yrityksille ja muille hanketoimijoille ovat tehokas, innovatiivisuutta lisäävä muoto edistää TKI-tavoitteita ja maakuntien älykästä erikoistumista. Avustus helpottaa yritysten, oppilaitosten ja kuntataustaisten kehittämissyhtiöiden hankkeiden rahoitusjärjestelyjä vivuttaen kokonaisrahoitusta. Julkisten tutkimus- ja koulutuslaitosten ja kuntien kehittämissyhtiöiden älykkään erikoistumisen mukaiset innovaatio- ja verkostohankkeet liittyvät kehitysketjun sellaiseen vaiheeseen, etteivät ne pääsääntöisesti vielä tuota tuloja eikä toteuttajilla siten ole edellytyksiä lainan takaisinmaksuun. Rahoitusvälineet eivät siten sovellu ao. hankkeiden rahoittamiseen.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena innovaatiojärjestelmät toimivat paremmin ja tukevat elinkeinoelämälähtöistä TKI-toimintaa. Tiedon ja osaamisen jakaminen on parantunut ja yritysten välinen sekä yritysten innovaatioyhteistyö koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa on lisääntynyt. Se on aiempaa enemmän julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteiskehittämistä, perustuen älykkään erikoistumisen strategioihin sekä yhteiskunnan ja erityisesti elinkeinoelämän tarpeisiin. Pk-yritysten panostukset TKI-toimintaan ovat kasvaneet ja innovaatioiden kaupallistaminen on kehittynyt – on luotu uusia tuotteita ja palveluita niin koti- kuin ulkomaanmarkkinoillekin. Alueelliset älykkään erikoistumisen mukaiset osaamis- ja innovaatioekosysteemit ovat vahvistuneet. Kulttuurialan TKI-toimintaa ja luovaa osaamista hyödynnetään enemmän yrityksissä ja muissa organisaatioissa. Ilmastomuutoksen ympäristöhaittojen ja -riskien vähentämiseen sekä kiertotalouden edistämiseen on syntynyt uusia innovaatioita. Yritykset huomioivat ympäristötavoitteet paremmin ja hyödyntävät ilmastomuutokseen sopeutumisen tarjoamat liiketoimintamahdollisuudet. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kansainvälisyys on lisääntynyt ja TKI-yhteistyö kehittynyt EU:n ml. Itämeren alueella.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, kehittämissyhtiöt, valtion viranomaiset, kunnat ja kuntayhtymät sekä näiden muodostamat verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys huomioidaan eri alojen TKI-toiminnassa muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Osallistavuus ja yhdenvertaisuus nähdään kehittämistoiminnassa voimavarana: monitahoisten haasteiden ratkaisemiseen tarvitaan toisiaan täydentäviä, erilaisia näkökulmia.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla suunnitelmallisesti eri alojen TKI-toiminnan segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppisiin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia perustuu sopimuksiin, jotka valtio tekee 16 kaupunkiseudun kanssa; pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Vantaa) sekä 15 muun kaupungin (Tampere, Turku, Oulu, Jyväskylä, Vaasa, Lappeenranta ml. Imatra, Lahti, Joensuu, Kuopio, Pori, Kaajaani ml. Sotkamo, Kokkola, Seinäjoki, Rovaniemi, Mikkeli). Kaupunkien yhteisinä haasteina on jaettu tarve vahvistaa innovaatiotoiminnan ekosysteemejä. Kaupunkikohtaiset haasteet määritellään ekosysteemisopimuksissa, joista johdetaan kaupunkeja yhdistävä ITI-strategia. Vaikka toiminta on keskuskaupunkivetoista, kohdistuvat vaikutukset koko kaupunkiseudulle.

Kumppanuuteen perustuvalla mallilla tuetaan 6AIKA-ohjelman tavoin kansainvälisesti vetovoimaisempien innovaatiokeskittymien kehittymistä. Keskeistä on yhteinen strategia ja tiivis yhteistyö yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja julkisten toimijoiden välillä. Kaupungit toimivat innovaatioiden kehitysalustoina uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi vähähiilisiin ja resursiivisiin ratkaisuihin sekä digitalisaatioon ja teknologisiin murroksiin liittyen.

Rahoitettavat toimenpiteet valitaan kaupunkien toimesta. Välittävä viranomainen vastaa ohjelman mukaisuus- ja tukikelpoisuusharkinnasta. Kansallista koordinaatiota vastaa ohjausryhmä ja sitä tukeva koordinaatiohanke. Strategiaa voidaan rahoittaa myös kansallisella sekä muulla EU-rahoituksella.

Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden erityisrahoituksella rahoitetaan erityisesti korkeaan osaamiseen, kansainvälisen tason erikoistumiseen ja vahvuuksiin perustuvien arvoverkkojen kehittämistä. Innovaatioekosysteemejä kehitetään ja tuetaan innovaatioiden kaupallistamista huomioiden ilmastoneutraalit ratkaisut. Innovaatiotoiminnalla haetaan keinoja vastata elinkeinorakenteen ja teollisuuden murroksiin. TKI-toimintaa kohdistetaan tuotteiden jalostusarvon nostamiseen, älykkäisiin ratkaisuihin tuotteissa ja tuotantoprosesseissa sekä yritysten kestävä kasvun vauhdittamiseen.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Ylimaakunnallinen tai kansallisen tason hanketoiminta rakentuu esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen pohjalta ja kansallisen TKI-tiekartan kannustamana. Tärkeää on myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten CAP-suunnitelman tai Interreg-ohjelmien kanssa. Vuorovaikutusta kansallisen TKI-rahoituksen, kuten Business Finlandin ja Suomen Akatemian kanssa tiivistetään edelleen. Valtakunnalliset Innovaatio- ja osaamisverkostot linkittävät hankkeita yhteisten teemojen kautta. Myös Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiset erikoistumisteemat tuottavat yhteishankkeita.

Suomen arktisen strategian mukaisessa TKI-toiminnassa haetaan yhteisiä ratkaisuja käytännön ongelmiin. Digitalisaatiota tulee käyttää arktisella alueella julkisten palveluiden kehittämiseen, esim. pitkät etäisyydet ja harva asutus tuovat haasteita opetus- ja sote-palveluiden tarjoamiseen sekä etätyöhön ja -opiskeluun. Arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ilmastonmuutokseen liittyvissä kysymyksissä. Alkuperäiskansa saamelaisten perinnetiedon hyödyntäminen on välttämätöntä perinteisten elinkeinojen sopeutumisessa muuttuviin olosuhteisiin. Arktisen tieteen, tutkimuksen ja datankäsittelyn keskittymän kytkeytyminen maailmanlaajuiseen verkostoon hyödyttää koko maata.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmasssa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomelle tärkeitä erityistavoitteen 1.i. teemoja ovat kansainvälisten TKI-verkostojen kehittäminen ja Itämeren alueen hiilineutraaliuteen pyrkimistä edistävät kansainväliset yhteistyöhankkeet. Itämeren aluetta laajemmin yhteistyötä harjoitetaan mm. RIS3-verkostojen, Horisontti Eurooppa -ohjelman sekä Digitaalinen Eurooppa ja Interregional Innovation Investments -ohjelmien puitteissa.

Lisäksi voidaan osallistua muuhun EU-tason yhteistyöhön, kuten Venäjä- ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Eryistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä.

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Eryistavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1.i	EAKR	RCO01	Tuetut yritykset	Kpl	Kehittyneet	50	219
					Siirtymä	202	1 172

Erityis-tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
					NSPA	116	674
1.i	EAKR	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	12	52
					Siirtymä	48	278
					NSPA	36	209
1.i	EAKR	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet	38	167
					Siirtymä	154	894
					NSPA	80	466
1.i	EAKR	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa	kpl	Kehittyneet	312	1 355
					Siirtymä	1 255	7 277
					NSPA	418	2 422
1.i	EAKR	RCO74	Yhdennettyjen aluekehitysstrategioiden puitteissa toteutettavien hankkeiden piiriin kuuluva asukasmäärä	kpl	Kehittyneet	1 172 713	1 172 713
					Siirtymä	2 392 510	2 392 510
					NSPA		
1.i	EAKR	RCO75	Tuen piiriin kuuluvat yhdennetyt aluekehitysstrategiat	kpl	Kehittyneet	1	1
					Siirtymä	1	1
					NSPA		
1.i	EAKR	NO01	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet	1 588 161	6 905 049
					Siirtymä	7 461 014	32 439 193
					NSPA	3 333 498	14 493 469
1.i	EAKR	NO02	Yhteiskehittämistä tukevat alustat ja verkostot	kpl	Kehittyneet	53	230
					Siirtymä	117	680
					NSPA	55	319
1.i	EAKR	NO03	Yhteiskehittämiseen osallistuvat yritykset	kpl	Kehittyneet	417	1 814
					Siirtymä	382	2 216
					NSPA	58	337
NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet							

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Taulukossa on kuvattu Euroopan Aluekehitysrahaston (EAKR) tulosindikaattorit ja niiden tavoitetasot vuodelle 2029 alueluokittain erityistavoitteessa 1.i

Erityis-tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Tavoite (2029)
1.i	EAKR	RCR01	Uudet tuella aikaansaadut työpaikat	kpl	Kehittyneet	41
					Siirtymä	433
					NSPA	221
1.i	EAKR	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet	80
					Siirtymä	431
					NSPA	233
1.i	EAKR	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet	21
					Siirtymä	109
					NSPA	59
1.i	EAKR	NR01	Verkostojen ja innovaatioekosysteemien kehittämät innovaatiot, tuotteet ja palvelut	kpl	Kehittyneet	1 793
					Siirtymä	1 922
					NSPA	742
1.i	EAKR	NR02	TKI-infrastruktuuria käyttävät yritykset	kpl	Kehittyneet	23
					Siirtymä	120

					NSPA	23
--	--	--	--	--	------	----

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityista-voite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.i	EAKR	004	Kehittyneet	2 067 070
			Siirtymä	18 872 659
			NSPA	9 976 770
1.i	EAKR	008	Kehittyneet	147 648
			Siirtymä	1 348 047
			NSPA	712 626
1.i	EAKR	010	Kehittyneet	738 239
			Siirtymä	6 740 236
			NSPA	3 563 132
1.i	EAKR	012	Kehittyneet	1 919 422
			Siirtymä	17 524 611
			NSPA	9 264 144
1.i	EAKR	023	Kehittyneet	295 296
			Siirtymä	2 696 094
			NSPA	1 425 253
1.i	EAKR	026	Kehittyneet	1 476 479
			Siirtymä	13 480 470
			NSPA	7 126 265
1.i	EAKR	027	Kehittyneet	1 624 127
			Siirtymä	14 828 517
			NSPA	7 838 891
1.i	EAKR	028	Kehittyneet	1 771 774
			Siirtymä	16 176 564
			NSPA	8 551 518
1.i	EAKR	029	Kehittyneet	4 724 732
			Siirtymä	43 137 505
			NSPA	22 804 046

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 004 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, tutkimusinfrastruktuuri mukaan lukien, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 008 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen aineettomaan omaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 010 Tutkimus ja innovointi pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, myös verkottuminen
- 012 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
- 023 Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia, yrittäjyyttä ja yritysten muutosjoustavuutta varten

- 026 Tuki innovaatioklustereille, myös yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja viranomaisten välisille innovaatioklustereille, ja yritysverkostot, jotka hyödyttävät pääasiassa pk-yrityksiä
- 027 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käytäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
- 028 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
- 029 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten, tutkimuskeskusten ja yliopistojen välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.i	EAKR	01	Kehittyneet	14 764 787
			Siirtymä	134 804 703
			NSPA	71 262 645

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.i	EAKR	03	Kehittyneet	2 051 838
			Siirtymä	18 048 008
			NSPA	
1.i	EAKR	31	Kehittyneet	12 712 949
			Siirtymä	116 756 695
			NSPA	71 262 645

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

03 Yhdennetyt alueelliset investoinnit: Toiminnalliset kaupunkialueet

33 Muut lähestymistavat: Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.i	EAKR	01	Kehittyneet	590 591
			Siirtymä	5 392 188
			NSPA	2 850 506
1.i	EAKR	02	Kehittyneet	1 919 422
			Siirtymä	17 524 611
			NSPA	9 264 144
1.i	EAKR	03	Kehittyneet	12 254 773

		Siirtymä	111 887 903
		NSPA	59 147 995

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.1.2 Erityistavoite 1.ii Digitalisaation etujen hyödyntäminen kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Ohjelmalla tavoitellaan digitalisaation, datatalouteen ja teknologisiin murroksiin liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien kattavaa hyödyntämistä. Digitaalisuutta edistävien TKI-tulosten käyttöönotto ja skaalautuminen ovat keskeisiä liiketoiminnan kasvun mahdollistamiseksi. Edistetään yhteentoimivien data-avaruuksien rakentamista.

Koronapandemia toi esiin akuutin tarpeen vauhdittaa yritysten digitaalista liiketoimintaosaamista. Yrittäjille tarjotaan tukea digitalisaation hyödyntämiseen ja käyttöönottoon sekä palveluprosessien muuttamiseen digitaaliseen muotoon, digitaalisten asiointikanavien kehittämiseen, uudenlaiseen arvonluontiin ja ansaintakeinojen mahdollisuuksiin (esim. jakamis-, alusta- ja luova talous sekä data-pohjaiset palvelut).

Tuetaan yritysten ja tutkimuksen yhteiskehittämistä hyödyntäen tutkimusinfrastruktuureja ja edistäen testausta ja kokeiluja. Siten edistetään osaamisen siirtoa ja uuden teknologian hyödyntämistä yritysten liiketoiminnassa. Digitaalisia palveluja kehitetään asiakaslähtöisiksi, turvallisiksi ja digitaalisuuden mahdollisuuksia laajasti hyödyntäviksi. Julkisen sektorin digitalisaatio ja rohkeat kokeilut tuovat merkittävän lisän ekosysteemien toimintaan.

Digitaalisuutta edistetään tukemalla kaupunkien, kuntien ja yhteisöjen digitaalista siirtymää ja nopeuttamalla digitaalisten sisämarkkinoiden hyötyjen tuottamista paikallisille yhteisöille ja kansalaisille. Tuetaan ja kehitetään innovaatio- ja osaamiskeskitymiä ja digitaalisia oppimisympäristöjä sekä parannetaan organisaatioiden tietoturva- ja -suojaa sekä kybervalmiuksia.

Käynnistetään ja kehitetään asiantuntijaorganisaatioiden muodostamia digitaalisia innovaatiokeskuksia (digital innovation hub, DIH) ja edistetään niiden yhteistyötä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin alueellisella tasolla. EU-tasolla toimivien EDIH-konsortioiden erityisvahvuutena tulee olla Euroopan digitalisaatiostrategian ja Digitaalinen Eurooppa -ohjelman mukainen erikoistuminen eurooppalaisen digitalisaatiokehityksen kannalta merkittävimpiin teknologioihin – suurteholaskentaan, tekoälyyn, koneoppimiseen ja kyberturvallisuuteen.

Digitaaliset innovaatiokeskukset tarjoavat yrityksille kanavan laajempaan asiantuntija- ja palveluverkostoon. Ne toimivat yli rajojen verkostoituen kansallisella ja EU-tasolla ja avaten tutkimusinfrastruktuurien yhteiskäyttömahdollisuuksia. Toimijat ja toiminta verkottuvat ja linkittyvät

paikalliseen, kansalliseen ja eurooppalaiseen kehittämiseen. Verkosto tarjoaa erityisesti pk-yritysten käyttöön laajan valikoiman digitaalisia palveluja ja tukea tietopohjaisen liiketoiminnan luomiseen.

Digitalisaatio ja uudet teknologiat vauhdittavat kehitystä ja kasvua uusissa kehittämiskohteissa kuten robotiikka, IoT, 3D-tulostus, tekoäly sekä arvoketjujen eri järjestelmien ja koneiden digitaalinen yhdistäminen. Digitalisaation lisääntyessä myös kyberturvallisuushaasteet korostuvat. Koneet integroituvat osaksi älykkäitä järjestelmiä verkostomaisessa toimintaympäristössä, jossa tekoälyllä on merkittävä rooli. Teknologioiden kehittämisen pilotointi- ja kehitysympäristöillä luodaan perusta osaamisen kasvuille.

Vahvistetaan yritysten uudistumiskykyä huomioiden digitalisaation ja robotisaation luomat tehokkuusedut, virtuaalimaailman ja tekoälyn hyödyntäminen, integraatio eri laitteiden välillä, data-analytiikan ja big datan hyödyntäminen sekä dataan perustuvat uudet palvelut ja liiketoimintamallit. Edistetään digitransformatiivisten yritysten perustamista, kehittämistä ja kasvua sekä kansainvälistymistä.

Kehitetään älykkäitä ratkaisuja ja datan hyödyntämistä liikenteen ja liikkumisen, kuljetus- ja matkaketjujen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin koko maassa (ml. mobiilit ratkaisut). Tavoitteena on edistää jo rakennettujen, tehokkaiden ja toimintavarmojen valokuituverkkojen ja niihin varattujen käyttöliittymien käyttöönottoa mm. tukemalla julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden yhteistoimintaa ja erityisesti haja-asutusalueille suunnattujen kapasiteettia vaativien digitaalisten palvelujen kehittämistä.

Digitaalisilla ratkaisuilla tuetaan monipaikkaista asumista, monipaikkaisen ja paikkariippumattoman työn ja etätöiden tekemistä ja opiskelua ajasta ja paikasta riippumattomasti. Digitaalinen siirtymä vauhdittaa siten laajasti myös vihreää siirtymää.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Digitalisaatio ja sitä hyödyntävät teknologiat

- edistetään digitalisaation hyödyntämistä TKI-toiminnassa, yksityisen ja julkisen sektorin haasteissa ja kehittämisessä, palveluiden kehittämisessä ja saavutettavuudessa, jatkuvassa oppimisessa sekä teknologisiin muroksiin liittyvien uusien liiketoimintamahdollisuuksien kehittämisessä
- tuetaan uusien digitaalisten työmenetelmien käyttöönottoa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla
- edistetään digitalisaation ja sitä hyödyntävien teknologioiden soveltamista ja hyödyntämistä (esim. avoin data, robotiikka, automaatio, IoT, kyberturvallisuus, data-analytiikka, tekoäly)
- tuetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyötä ja palvelujen yhteiskehittämistä ja parannetaan tietojen hyödynnettävyyttä kehittämällä yhteentoimivuutta
- tuetaan digitaalisten innovaatiokeskusten (digital innovation hub) käynnistämistä, kehittämistä ja yhteistyötä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin alueellisella tasolla
- tuetaan investointeja uusien digitaalisten ratkaisujen pilotointiin tukemalla esimerkiksi demonstraatio- ja laboratorioympäristöjä kehitysalustoina
- tuetaan digitaalisten teknologioiden soveltamista ja siihen liittyvää TKI-toimintaa
- edistetään jo rakennettujen tehokkaiden tietoliikenneverkkojen käyttöönottoa ja täysimääräistä hyödyntämistä kapasiteettia vaativien palvelujen välityskanavana
- tuetaan älykkään ja vähäpäästöisen liikkumisen innovaatioita ja digitalisaatiota
- tuetaan liikenteen datan reaaliaikaisuuden parantamista ja liikennepalveluja sekä tilanne- ja olosuhdetietoja koskevan tiedon edistämistä valtakunnallisella ja alueellisella tasolla

- tuetaan digitaalisuuden eri mahdollisuuksien tuomista palvelukenttään kuten virtuaalisuutta ja ennakoivien palvelujen kehittämistä dataa hyödyntämällä eri toimialoilla ja sektoreilla

Digitalisaation edistäminen yritystoiminnassa

- tuetaan uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen ja tuotteiden, palvelujen ja liiketoimintamallien ja -prosessien kehittämistä, soveltamista ja käyttöönottoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä sekä vahvistetaan pk-yritysten kyber- ja tietoturvalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten digitalisaatiota automaatioasteen nostamisessa, robotisaatiossa sekä uusien teknologioiden soveltamista ja käyttöönottoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä
- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia digitalisaatioon (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut, liiketoimintamallit ja -prosessit, tietoturva ja -suoja sekä kyberturvallisuus)
- tuetaan yritysten sähköistä liiketoiminnan, asiakaspalvelun ja teknologisen osaamisen kehittämistä ja teknologian käyttöönottoa

Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana.

Avustukset yrityksille ja muille hanketoimijoille ovat tehokas ja hankkeiden innovatiivisuutta lisäävä muoto edistää digitaalisuustavoitteita. Avustus helpottaa yritysten, oppilaitosten ja kuntataustaisten kehittämissyhtiöiden hankkeiden rahoitusjärjestelyjä vivuttaen kokonaisrahoitusta. Julkisten toimijoiden digitalisaatiota edistävät TKI-hankkeet sekä julkisten tutkimusympäristöjen tukeminen eivät pääsääntöisesti tuota tuloja eikä niissä siten ole rahoitusvälineiden käyttöön liittyvää ansaintalogiikkaa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena digitalisaation käyttö ja sen hyödyntämiseen liittyvä osaaminen on kasvanut ja eri toimijoiden yhteistyö lisääntynyt. Digitalisaation avulla on luotu uutta liiketoimintaa ja kasvua sekä tehostettu yhteiskunnan toimintoja. Tutkimuslaitosten tutkimusinfrastruktuurit ovat aikaisempaa laajemmin yhteiskäytössä. Digitaalisten innovaatiokeskusten toiminta palvelee yritysten tarpeita ja yritykset ovat kiinnittyneet eurooppalaisiin arvoverkostoihin. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittämisen ja moniammatillisen yhteistyön tuloksena digitaalisten palvelujen ja palvelukanavien tarjonta sekä käyttöönotto ovat laajentuneet. Rakennetut valokuituverkot ovat kattavammin käytössä ja niiden päälle rakennettuja palveluja on laajasti tutkimuksen, elinkeinoelämän, opetuksen ja eri yhteiskunnan toimintojen käytössä. Paikkariippumattoman työn, etätöiden ja monipaikkaisen asumisen mahdollisuudet ovat aiempaa paremmat ja niitä hyödynnetään. Suomen asema digitalisaation edelläkävijänä on vahvistunut.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, kehittämissyhtiöt, kunnat ja kuntayhtymät sekä näiden muodostamat verkostot ja innovaatioekosysteemit, seurakunnat ja seurakuntayhtymät sekä yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Digitaalisten ympäristöjen, palvelujen ja tuotteiden kehittämisessä niiden saavutettavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista,

edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Sukupuolenmukainen segregatio on digitalisaatioon liittyvillä toimialoilla tunnistettu ongelma, johon on kiinnitettävä huomiota. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Tietty kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian puitteissa kehitetään kaupunkiseutujen omiin vahvuusprofiileihin nojautuvia teemoja, kuten digitalisaatiota kaupunkiympäristön muutoksessa, robotiikkaa, digitaalisia oppimisympäristöjä sekä älykästä ja kestävä teollisuutta. Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian yleiskuvaus on esitetty erityistavoitteessa 1.i.

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitettavassa toiminnassa huomioidaan erityisesti uusien digitaalisten teknologioiden hyödyntäminen ja soveltaminen palveluiksi Itä- ja Pohjois-Suomen saavutettavuuden parantamiseksi kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, rakennettujen valokuituyhteyksien täysimääräinen hyödyntäminen, uusien teknologioiden hyödyntäminen etätyöskentelyn ja monipaikkaisuuden tukemisessa sekä kansalaisten, työntekijöiden, yritysten ja organisaatioiden digivalmiuksien ja -kyvykkyyksien vahvistaminen.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Digitalisaation edistämiseksi maakuntien ja suuralueiden välinen yhteistyö perustuu älykkäissä erikoistumisissa ja maakuntastrategioissa tehtyihin valintoihin. Synergiahyötyjä saadaan tekemällä yhteistyötä CAP-suunnitelmasta ja Suomen kansallisesta rahoituksesta vastaavien toimijoiden kanssa. EAKR:n valtakunnallinen Innovaatio- ja osaamisverkostot -toiminta verkottaa hankkeita yhteisten teemojen kautta. Samoin Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiset erikoistumisteemat tuottavat yhteishankkeita.

Teknologian laajan käyttöönoton, digitaalisten valmiuksien ja digitaalisten innovaatiokeskittyminen kehittämisen kannalta tärkeää on kansainvälinen verkostoituminen. Tässä voidaan hyödyntää alueellisten kehitys- ja investointirahastojen ohella Horisontti Eurooppa ja digitaalinen Eurooppa -ohjelmia. Digitaalinen siirtymä tukee alueiden ilmastonmuutokseen vaikuttamisen tavoitteita ja toimia, edistää erityisesti arktisen alueen sopeutumista ilmastonmuutokseen ja vahvistaa arktisen alueen mainetta kestävä kehityksen edistäjänä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmasa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.ii. tärkeitä teemoja ovat kansainvälisen EDIH-verkoston kehittäminen ja Itämeren alueen digitalisaatioon liittyvät kansainväliset yhteistyöhankkeet. Itämeren aluetta laajemmin yhteistyötä harjoitetaan esim. RIS3-verkostojen, Horisontti Eurooppa -ohjelman sekä Digitaalinen Eurooppa – ja Interregional Innovation Investments –ohjelmien puitteissa. Lisäksi voidaan osallistua muuhun EU-tason yhteistyöhön, kuten Venäjä- ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. Esim. Itä- ja Pohjois-Suomi tekee tiivistä yhteistyötä Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan harvaan asuttujen alueiden kanssa digitalisaation etujen hyödynnettävyyden parantamiseksi.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Taulukossa on kuvattu Euroopan Aluekehitysrahaston (EAKR) tuotosindikaattorit ja niiden tavoitetasot vuosille 2024 ja 2029 alueluokittain erityistavoitteessa 1.ii

Erityis-tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1.ii	EAKR	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	39	169
					Siirtymä	156	679
					NSPA	82	356
1.ii	EAKR	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	28	122
					Siirtymä	113	491
					NSPA	59	258
1.ii	EAKR	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet	11	47
					Siirtymä	43	188
					NSPA	23	98
1.ii	EAKR	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa	kpl	Kehittyneet	267	1 163
					Siirtymä	632	2 749
					NSPA	103	446
1.ii	EAKR	RCO13	Yrityksille kehitettyjen digipalveluiden, -tuotteiden ja -prosessien arvo	euro	Kehittyneet	287 450	1 249 783
					Siirtymä	1 168 414	5 080 062
					NSPA	357 103	1 552 622
1.ii	EAKR	RCO14	Digipalvelujen, -tuotteiden ja -sovellusten kehittämiseen tukea saaneet julkiset laitokset	kpl	Kehittyneet	14	59
					Siirtymä	14	59
					NSPA	9	37
1.ii	EAKR	RCO74	Yhdennettyjen aluekehitysstrategioiden puitteissa toteutettavien hankkeiden piiriin kuuluva asukasmäärä	kpl	Kehittyneet	1 172 713	1 172 713
					Siirtymä	2 392 510	2 392 510
					NSPA	-	-
1.ii	EAKR	RCO75	Tuen piiriin kuuluvat yhdenneyt aluekehitysstrategiat	kpl	Kehittyneet	1	1
					Siirtymä	1	1
					NSPA	-	-
1.ii	EAKR	NO02	Yhteiskehittämistä tukevat alustat tai verkostot	kpl	Kehittyneet	29	124
					Siirtymä	15	67
					NSPA	9	37
1.ii	EAKR	NO03	Yhteiskehittämiseen osallistuvat yritykset	kpl	Kehittyneet	57	247
					Siirtymä	134	582
					NSPA	19	82
1.ii	EAKR	NO04	Digitaalisten innovaatiokeskittymien (DIH) palveluja käyttävät asiakkaat	kpl	Kehittyneet	85	371
					Siirtymä	147	641
					NSPA	27	118

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Taulukossa on kuvattu Euroopan Aluekehitysrahaston (EAKR) tulosindikaattorit ja niiden tavoitetasot vuodelle 2029 alueluokittain erityistavoitteessa 1.ii

Erityis-tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Tavoite (2029)
1.ii	EAKR	RCR01	Uudet tuella aikaansaadut työpaikat	kpl	Kehittyneet	165
					Siirtymä	662
					NSPA	418
1.ii	EAKR	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet	36
					Siirtymä	144
					NSPA	77
1.ii	EAKR	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet	17
					Siirtymä	67
					NSPA	60
1.ii	EAKR	NR01	Verkostojen ja innovaatio-ekosysteemien kehittämät innovaatiot, tuotteet ja palvelut	kpl	Kehittyneet	470
					Siirtymä	507
					NSPA	209

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityis-tavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.ii	EAKR	004	Kehittyneet	208 444
			Siirtymä	1 903 125
			NSPA	1 006 061
1.ii	EAKR	013	Kehittyneet	1 146 442
			Siirtymä	10 467 189
			NSPA	5 533 335
1.ii	EAKR	015	Kehittyneet	1 198 553
			Siirtymä	10 942 970
			NSPA	5 784 850
1.ii	EAKR	018	Kehittyneet	1 302 775
			Siirtymä	11 894 533
			NSPA	6 287 881
1.ii	EAKR	019	Kehittyneet	573 222
			Siirtymä	5 233 594
			NSPA	2 766 667
1.ii	EAKR	094	Kehittyneet	52 111
			Siirtymä	475 781
			NSPA	251 516
1.ii	EAKR	095	Kehittyneet	312 666
			Siirtymä	2 854 688
			NSPA	1 509 091
1.ii	EAKR	119	Kehittyneet	104 222
			Siirtymä	951 563
			NSPA	503 030
1.ii	EAKR	120	Kehittyneet	312 666

		Siirtymä	2 854 688
		NSPA	1 509 091

NSPA = Pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 004 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, tutkimusinfrastruktuuri mukaan lukien, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 013 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkko-yritykset ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)
- 015 Pk-yritysten tai suurten yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkko-yritykset ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa) kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä tai energiatehokkuutta koskevien kriteerien mukaisesti
- 018 Tietotekniikkapalvelut ja digitaalisten taitojen ja digitaalisen osallisuuden sovellutukset
- 019 Sähköisen terveydenhuollon palvelut ja sovellukset (mukaan lukien sähköinen hoito, esineiden internet fyysistä aktiivisuutta ja tietotekniikka-avusteista asumista varten)
- 094 Liikenteen digitalisointi: maantiet
- 095 Liikenteen digitalisointi, kun tarkoituksena on osittain kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen: maantiet
- 119 Liikenteen digitalisointi: muut liikennemuodot
- 120 Liikenteen digitalisointi, kun tarkoituksena on osittain kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen: muut liikennemuodot

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.ii	EAKR	01	Kehittyneet	5 211 101
			Siirtymä	47 578 131
			NSPA	25 151 522

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.ii	EAKR	03	Kehittyneet	1 282 399
			Siirtymä	11 280 005
			NSPA	
1.ii	EAKR	31	Kehittyneet	3 928 702
			Siirtymä	36 298 126
			NSPA	25 151 522

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

03 Yhdennetyt alueelliset investoinnit: Toiminnalliset kaupunkialueet

33 Muut lähestymistavat: Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.ii	EAKR	01	Kehittyneet	208 444
			Siirtymä	1 903 125
			NSPA	1 006 061
1.ii	EAKR	02	Kehittyneet	1 250 664
			Siirtymä	11 418 752
			NSPA	6 036 365
1.ii	EAKR	03	Kehittyneet	3 751 993
			Siirtymä	34 256 254
			NSPA	18 109 096

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.1.3 Erityistavoite 1.iii: Pk-yritysten kasvun ja kilpailukyvyn parantaminen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Tavoitteena on pk-yritysten resurssiviisas kasvu koti- ja ulkomaanmarkkinoilla sekä toiminnan uudistuminen tukemalla niiden kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksia, liiketoimintaosaamista, digitalisointia sekä kasvua, uudistumista ja tuottavuutta edistäviä investointeja ja TKI-toimintaa. Tavoitteena on myös uudistaa liiketoimintamalleja esim. jakamis- ja alustataloudessa sekä datapohjaisissa palveluissa. Pk-yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen sekä liiketoimintaosaamisen parantaminen erityisesti älykkään erikoistumisen kärkialoilla ovat myös keskeisiä tavoitteita. Tuettavien toimien tulee olla ilmastotavoitteiden ja ”do no significant harm” -periaatteen mukaisia.

Pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tavoitellaan lisäämällä yritysten kykyjä ja valmiutta laajentaa yrityksen markkina-alueita tukemalla investointeja ja kehittämishankkeita, parantamalla liiketoimintaympäristöä sekä kehittämällä yritysklustereita, verkostoja ja muita yhteistyön muotoja. Kansainvälisiä rekrytointejakin edistetään mm. älykkään erikoistumisen toimialoilla sekä työvoimapulasta kärsivillä aloilla. Yritysten innovointikykyä monipuolistetaan myös lieventämällä sukupuolten ammatillista eriytymistä. Yhteistyö korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa vahvistaa pk-yritystoimintaa.

Pk-yritysten innovointitoimintaa vahvistetaan mm. edistämällä tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, prototyyppäjä, pilotointia, demonstrointia, skaalaamista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Alueelliset kokeilut voivat toimia näitä tavoitteita tukevana alustana esimerkiksi julkisen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön puitteissa.

Toiminnassa huomioidaan maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat ja niiden painoalat sekä maakuntaohjelmat. Älykäs erikoistuminen tukee pk-yritysten kasvun edellytyksiä lisäten mm. verkostoitumista ja yhteistyötä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Pk- yritysten kasvu ja kansainvälistyminen

- parannetaan pk-yritysten kasvu-, kansainvälistymis-, markkinointi- ja innovointivalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevia, toimintaa uudistavia ja tuottavuutta lisääviä investointeja
- parannetaan pk-yritysten teknistä osaamista (esim. laiteinvestointien yhteydessä) osana liiketoiminnan kehittämistä

Pk-yritysten TKI-toiminta

- tuetaan pk-yritysten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä ja kaupallistamista sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien syntymistä huomioiden ilmasto-kestävyys
- tuetaan aktiivista innovaatiotoimintaa edistävien prosessien käyttöönottoa yrityksissä
- kehitetään kestävien uusien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yrityksissä sekä datan hyödyntämistä ja edistetään niihin liittyvää yritystoimintaa
- vahvistetaan hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja
- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia luovan osaamisen hyödyntämiseen (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit, muotoiluosaaminen)
- tuetaan hiilineutraalisuus/vähähiilisyystavoitteiden mukaista toimintaa (ml. cleantech)

Uusi liiketoiminta ja verkostoitumisen edistäminen

- tuetaan uutta tai uudistuvaa liiketoimintaa sekä yritysten jatkuvuutta omistajavaihdoksia edistämällä, kehitetään uusia tapoja tukea uutta liiketoimintaa (ml. yrityskehittämö- ja hautomomallit) ja luodaan yritysneuvontaan liittyviä uusia toimintamalleja
- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä

Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana. Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.

Avustukset ovat tarpeen erityisesti riskipitoisten yrityskohtaisten hankkeiden kokonaisrahoituksen järjestymiseksi COVID-19 –pandemian lisätessä yritysten rahoitusvaikeuksia. Avustukset mahdollistavat innovatiivisia yrityskohtaisia toimia kasvun, kansainvälistymisen, TKI-toiminnan, uuden liiketoiminnan ja yritysten verkostoitumisen edistämiseksi sekä uusien digitaalisten ja hiilineutraalien innovaatioiden kehittämiseksi. Yritysten käytettävissä kasvun ja kilpailukyyn kehittämiseen ovat myös mm. EAKR-rahoitteinen InvestEU-toiminta sekä muut rahoitusvälineet. Maakuntaliitot eivät rahoita yksittäisten yritysten hankkeita, vaan rahoitettavien hankkeiden vaikutukset ovat yhtä yritystä laajemmalla esim. elinvoiman tai yritysten toimintaympäristöjen näkökulmasta, eikä niissä pääsääntöisesti ole tuloja tuottavaa ansaintalogiikkaa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena pk-yritysten kasvu on nopeutunut ja tuottavuus on kasvanut sekä innovaatio-, liiketoiminta- ja kansainvälistymisosaaminen on lisääntynyt. Suomessa on enemmän kilpailukykyisiä yrityksiä, jotka hakevat kasvua, kansainvälistyvät, uudistavat liiketoiminta-

mallejaan, lisäävät tuottavuuttaan, hyödyntävät luovaa osaamistaan, kehittävät innovaatioita markkinoille ja toimivat arvoverkostoissa. Uudet innovaatiot liittyvät esim. kiertotalouteen sekä hiilineutraaliin talouteen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen. Lopputuloksena on myös enemmän yrityksiä, jotka hyödyntävät digitaalisuutta ja luovaa osaamista liiketoiminnassaan, lisäävät liikevaihtoaan sähköisten palvelujen ja tuotteiden avulla ja kehittävät liiketoimintaansa uudistuvan teknologian avulla.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Yritysten toimintaympäristöä kehittämissä hankkeissa myös kunnat, kehittämissyhtiöt, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot ja yhdistykset voivat olla kohderyhminä.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys huomioidaan muun muassa ohjelmatason yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus nähdään kehittämistoiminnassa voimavarana: monitahoisten haasteiden ratkaisemiseen tarvitaan toisiaan täydentäviä, erilaisia näkökulmia.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoitainen, sukupuolenmukainen segregatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida. Mikäli tukien kohdistumisessa havaitaan sukupuolittaisia vinoutumia, voidaan tarvittaessa kohdistaa erityisiä hakuja tietyille toimialoille tai teemoille.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian puitteissa edistetään mm. yritysten uusia tuotantotapoja, palvelumalleja ja digitaalisia ratkaisuja ja älykkäästi uudistuvaa teollisuutta. Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian yleiskuvaus on esitetty erityistavoitteessa 1.1.

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitettavassa toiminnassa huomioidaan erityisesti alkavien ja toimivien yritysten kehittymisen ja investointien tukeminen sekä yritysten omistajavaihdosten edistäminen.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Maakuntien ja suuralueiden välinen yhteistyö perustuu älykkäässä erikoistumisessa ja maakuntastrategioissa tehtyihin valintoihin. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten CAP-suunnitelman tai Interreg-ohjelmien välillä on yritystoiminnan kehittämisen näkökulmasta luontevaa. EAKR:n valtakunnallinen Innovaatio- ja osaamisverkostot –toiminta verkottaa hankkeita yhteisten teemojen kautta. Samoin Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiset erikoistumisteemat tuottavat yhteishankkeita.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa yhtenä näkökulmana voi olla toimintamalli, jossa pyritään tunnistamaan arktisella alueella toimivien kansainvälisten organisaatioiden tarpeita ja yhdistämään ne suomalaisten pk-yritysten osaamiseen. Tätä kysyntää ja tarjontaa yhdistämään tulee kehittää uusia muotoja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. Alkuperäiskansa saamelaisten perinnetiedon hyödyntäminen on välttämätöntä perinteisten elinkeinojen kehittämisessä muuttuvissa olosuhteissa.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmasssa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.3. tärkeänä teemana on tukea pk-yritysten ja niiden verkostojen kytkeytymistä Itämeren alueella toimiviin laajempiin arvoverkostoihin.

Itämeren aluetta laajemmin yhteistyötä harjoitetaan RIS3-verkostojen, Horisontti Eurooppa -hankkeiden ja esim. Industrial Transition -pilottien puitteissa. Lisäksi voidaan osallistua muuhun EU-tason yhteistyöhön, kuten Venäjä- ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä.

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Taulukossa on kuvattu Euroopan Aluekehitysrahaston (EAKR) tuotosindikaattorit ja niiden tavoitetasot vuosille 2024 ja 2029 alueluokittain erityistavoitteessa 1.iii

Erityistavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1.iii	EAKR	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	157	682
					Siirtymä	506	2 932
					NSPA	173	1 004
1.iii	EAKR	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	104	453
					Siirtymä	377	2 184
					NSPA	135	780
1.iii	EAKR	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet	53	229
					Siirtymä	129	748
					NSPA	39	224
1.iii	EAKR	RCO05	Uudet tuella aikaansaadut yritykset	kpl	Kehittyneet	28	120
					Siirtymä	66	383
					NSPA	24	140
1.iii	EAKR	RCO74	Yhdennettyjen aluekehitysstrategioiden puitteissa toteutettavien hankkeiden piiriin kuuluva asukasmäärä	kpl	Kehittyneet	1 172 713	1 172 713
					Siirtymä	2 392 510	2 392 510
					NSPA		
1.iii	EAKR	RCO75	Tuen piiriin kuuluvat yhdennetyt aluekehitysstrategiat	kpl	Kehittyneet	1	1
					Siirtymä	1	1
					NSPA		

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Taulukossa on kuvattu Euroopan Aluekehitysrahaston (EAKR) tulosindikaattorit ja niiden tavoitetasot vuodelle 2029 alueluokittain erityistavoitteessa 1.iii

Erityistavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Tavoite (2029)
1.iii	EAKR	RCR01	Uudet tuella aikaansaadut työpaikat	kpl	Kehittyneet	1 300
					Siirtymä	6 270

					NSPA	3 047
1.iii	EAKR	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet	127
					Siirtymä	612
					NSPA	302
1.iii	EAKR	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet	30
					Siirtymä	147
					NSPA	71
1.iii	EAKR	RCR19	Yritykset, joilla on suurempi liikevaihto	kpl	Kehittyneet	111
					Siirtymä	536
					NSPA	189
1.iii	EAKR	NR03	Pk-yritykset, jotka aloittavat uuden liiketoiminnan	kpl	Kehittyneet	318
					Siirtymä	1 533
					NSPA	590
1.iii	EAKR	NR05	Pk-yritykset, jotka aloittavat viennin tai laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet	174
					Siirtymä	304
					NSPA	304

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.iii Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.iii	EAKR	013	Kehittyneet	295 296
			Siirtymä	2 696 094
			NSPA	1 425 253
1.iii	EAKR	015	Kehittyneet	590 591
			Siirtymä	5 392 188
			NSPA	2 850 506
1.iii	EAKR	020	Kehittyneet	590 592
			Siirtymä	5 392 189
			NSPA	2 850 505
1.iii	EAKR	021	Kehittyneet	6 644 154
			Siirtymä	60 662 117
			NSPA	32 068 190
1.iii	EAKR	023	Kehittyneet	590 591
			Siirtymä	5 392 188
			NSPA	2 850 506
1.iii	EAKR	024	Kehittyneet	590 591
			Siirtymä	5 392 188
			NSPA	2 850 506
1.iii	EAKR	025	Kehittyneet	738 240
			Siirtymä	6 740 235
			NSPA	3 563 132
1.iii	EAKR	026	Kehittyneet	590 591

			Siirtymä	5 392 188
			NSPA	2 850 506
1.iii	EAKR	027	Kehittyneet	1 033 535
			Siirtymä	9 436 330
			NSPA	4 988 385
1.iii	EAKR	028	Kehittyneet	885 887
			Siirtymä	8 088 282
			NSPA	4 275 759
1.iii	EAKR	029	Kehittyneet	2 214 718
			Siirtymä	20 220 705
			NSPA	10 689 397

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 013 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)
- 015 Pk-yritysten tai suurten yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa) kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä tai energiatehokkuutta koskevien kriteerien mukaisesti
- 020 Pk-yritysten liiketoimintainfrastruktuuri (myös teollisuusalueet)
- 021 Pk-yritysten kehittäminen ja kansainvälistyminen, mukaan lukien tuotannolliset investoinnit
- 023 Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia, yrittäjyyttä ja yritysten muutosjoustavuutta varten
- 024 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)
- 025 Yrityshautomot, tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille ja startup-yrityksille
- 026 Tuki innovaatioklustereille, myös yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja viranomaisten välisille innovaatioklustereille, ja yritysverkostot, jotka hyödyttävät pääasiassa pk-yrityksiä
- 027 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
- 028 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
- 029 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten, tutkimuskeskusten ja yliopistojen välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.iii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.iii	EAKR	01	Kehittyneet	14 764 786
			Siirtymä	134 804 704
			NSPA	71 262 645

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.iii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.iii	EAKR	03	Kehittyneet	1 795 358
			Siirtymä	15 792 007
			NSPA	
1.iii	EAKR	31	Kehittyneet	12 969 428
			Siirtymä	119 012 697
			NSPA	71 262 645

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

03 Yhdennetyt alueelliset investoinnit: Toiminnalliset kaupunkialueet

33 Muut lähestymistavat: Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 1.iii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1.iii	EAKR	01	Kehittyneet	516 767
			Siirtymä	4 718 165
			NSPA	2 494 192
1.iii	EAKR	02	Kehittyneet	4 429 436
			Siirtymä	40 441 411
			NSPA	21 378 794
1.iii	EAKR	03	Kehittyneet	9 818 583
			Siirtymä	89 645 128
			NSPA	47 389 659

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.2. EAKR-Toimintalinja 2: Hiilineutraali Suomi

2.2.1 Erityistavoite 2.i: Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen

Tavoitteena on edistää energiajärjestelmän muutosta, mikä tähtää kasvihuonekaasupäästöjen määrän nopeaan ja merkittävään vähenemiseen. Systeeminen muutos koskettaa mm. energiantensiivistä teollisuutta, rakennuskantaa ja energiantuotantoa.

Suomen integroidussa energia- ja ilmastosuunnitelmassa todetaan energiantensiivisen teollisuutemme vastaavan noususuhdanteessa lähes puolesta Suomen energiatarpeesta. Siksi tavoite alentaa energiankulutusta samanaikaisen bkt:n kasvutavoitteen kanssa, on haasteellinen. Suunnitelmassa mainittu ”energiatehokkuus ensin” -periaate liittyy energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian kasvavan hyödyntämisen tiiviiksi kokonaisuudeksi.

Energiajärjestelmän muutos toteutuu sekä olemassa olevien ratkaisujen kehittämisen, että uusien innovaatioiden käyttöönoton kautta. Energiatehokkuuden kehittämisen keskeisenä tavoitteena on kasvihuonekaasupäästöjen kustannustehokas vähentäminen. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää energiakustannusten alentamiseksi, resurssitehokkuuden lisäämiseksi ja uusiutuvan energian osuuden kasvattamiseksi.

Erityistavoitteella edistetään pk-yritysten energiatehokkuutta sekä siihen kytkeytyvää materiaali-tehokkuutta kehittämällä mm. energiatehokkaita ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä edistäviä tuotteita, materiaaleja, palveluja ja tuotantomenetelmiä, prototyyppejä, pilotointia, demonstrointia, skaalaamista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Lisäksi edistetään kansainvälistymispotentiaalia omaavien liiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista.

Erityistavoitteessa tuetaan myös julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittämistä (tutkimus- ja koulutussektori, elinkeinoelämä, kunnat ja kuntayhtymät) sekä kuntien ja julkisyhteisöjen investointien sekä innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntämistä pilotointi- ja demonstrointialustana.

Energiamurros mahdollistaa myös pienen mittakaavan ratkaisujen pilotoinnin kotimarkkinoilla sekä uuden liiketoiminnan kansainvälisillä markkinoilla. Rahoitusta kohdennetaan erityisesti lähellä markkinoille tuloa olevien TKI-avausten tukemiseen sekä uusien, päästöjä vähentävien energiaratkaisujen pilotointiin, demonstrointiin ja käyttöönottoon EU-päästökaupan (ETS) ulkopuolisilla toimialoilla, kuten rakentaminen, rakennusten lämmitys, asuminen, maatalous ja jätehuolto. Rakennuskannassa (ml. kulttuurihistorialliset rakennukset) on pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategian 2020-2050 mukaisesti suuri potentiaali saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä öljynkäytön lopettamisella, energiatehokkuuden parantamisella, älyratkaisuilla sekä kasvattamalla rakennuskannan omaenergiatuotantoa.

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämien

Suomen kasvihuonekaasupäästöistä suurin osa on lähtöisin energiasektorilta. Luovuttaessa fossiilisten polttoaineiden käytöstä on tärkeää kehittää, demonstroida ja voida ottaa nopeasti käyttöön erilaisia uusiutuvan energian ratkaisuja. Energiaomavaraisuutta voidaan lisätä tukemalla hajautettuja ratkaisuja ja paikallisiin energialähteisiin pohjautuvaa kehittämistä.

Energiamurrosta nopeutetaan tukemalla hiilidioksidipäästöjen hyödyntämistä raaka-aineena; sähköstä tuotteiksi (Power to X) ja vetytalouden ratkaisujen käyttöönottoa alueilla sekä edistämällä energian varastointiin ja kestäväan akkuteknologiaan liittyvää TKI-toimintaa energiatehokkuuden optimoimiseksi.

TKI-toimenpiteillä tehostetaan uusiutuvan energian käyttöä myös julkisella sektorilla, mm. kaukolämpöön ja siihen liittyvään sähkön tuotantoon liittyen. Ohjelmalla tuetaan lisäksi julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittämistä ja demonstrointia uuden teknologian ja liiketoiminnan edistämiseksi sekä vetovoimaisten osaamiskeskittymien vahvistumista ja kansainvälistä verkottumista.

Energiajärjestelmien yhdyntyessä energiaverkkojen rooli korostuu, jotta energian muunto muodosta toiseen, varastointi ja kaksisuuntainen siirto onnistuvat tehokkaalla tavalla. Murroksessa on siten huolehdittava myös energiaverkkojen toimintaedellytyksistä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Energiatehokkuutta ja siihen kytkeytyvän uusiutuvan energian käyttöä edistävä TKI-toiminta

- tuetaan tutkimusperusteisten toimintamallien sekä demonstraatio-, tutkimus-, pilotointi- ja oppimisympäristöjen kehittämistä, käyttöönottoa ja yhteiskäyttöä
- edistetään ja tuetaan energiatehokkuutta ja siihen kytkeytyvää uusiutuvaa energiaa koskevaa yhteistyötä yrityssektorin, kuntien, tutkimustahojen ja kolmannen sektorin kanssa ml. rakennuskannan omaenergiatuotanto sekä hiilen talteenotto ja hyödyntäminen raaka-aineena
- kehitetään energiatehokkuuteen liittyvää korjausrakentamista (ml. kulttuurihistoriallinen rakennuskanta) sekä rakennusten energia- ja materiaalitehokkuutta ja älyratkaisuja
- tuetaan hukkalämpöön sekä päästöttömiin ja älykkäisiin energiajärjestelmiin liittyvää TKI-toimintaa ja -infrastruktuureja
- edistetään puhtaisiin energialähteisiin ja hajautettuun monipuoliseen energiantuotantoon liittyvää TKI-työtä ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia
- kehitetään älykkäitä ja kustannustehokkaita energiajärjestelmiä ja -verkoja sekä energian varastointia (mm. kestävä akkuteknologia ja akkuklusteri)
- edistetään sähköstä tuotteiksi (Power to X) -ratkaisuihin, vetytalouteen ja hiilidioksidin talteenottoon (pl. direktiivin 2003/87/EY liitteessä 1 mainitut toiminnot) liittyvää TKI-työtä sekä paikallisia demonstraatiohankkeita

Energia- ja materiaalitehokkuuden edistäminen yritystoiminnassa

- kehitetään uusien energiatehokkuutta ja siihen kytkeytyvää materiaalitehokkuutta parantavien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yrityksissä sekä edistetään niihin liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista
- tuetaan pk-yritysten hiilineutraalisuutta edistävien tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista (esim. rakentaminen ja kiinteistöjen hallinta, uudet energiaratkaisut)
- edistetään teollisuuden prosessien ja koneiden sähköistämisen energiatehokkuutta ja energiaomavaraisuuden parantamista, sekä digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoa
- lisätään alueiden ja elinkeinoelämän tietämystä energiaratkaisuista ja -tehokkuudesta

Tavoitteena hiilineutraalisuus ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen

- edistetään elinkeinoelämäverkottunutta tutkimusta, yhteiskehittämistä ja julkisia innovatiivisia hankintoja energiansäästön ja energiatehokkuuden parantamiseksi
- kehitetään energiatehokasta puurakentamista, rakentamisen kestävyyttä ja pitkään hiiltä sitovia tuotteita ja tuotantotapoja sekä rakentamisen ja rakennusten käytön energia- ja materiaalitehokkuutta huomioiden rakennusten koko elinkaari
- kehitetään työkaluja hiilineutraalisuustavoitteiden monitorointiin ja seurantaan osana kilpailukykyisten tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen kehittämistä sekä elinkeinoelämälähtöistä tutkimusta
- kehitetään kunnille ja yrityksille keinoja hyödyntää vertailukelpoista päästödataa ja tietoa erilaisten toimenpiteiden potentiaalisista päästövähennyksistä, kustannuksista ja hyödyistä erityisesti energia-asioissa
- edistetään kestäviä julkisia hankintoja ml. ilmastokriteerien käyttö

Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana.

Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella, joka on tehokas ja toiminnan sisällön kannalta aktiivoiva, perusteltu muoto edistää energiatehokkuutta ja hiilineutraaliutta. Avustus helpottaa yritysten, oppilaitosten ja kuntataustaisten kehittämissyhtiöiden hankkeiden rahoitusjärjestelyjä. Rahoitettavissa julkisissa TKI-hankkeissa tuetaan tyypillisimmin tutkimusympäristöjä tai idean jalostamista tuotteeksi sekä sen saattamista kohti markkinoita. Koska varsinainen kaupallistamisvaihe tapahtuu useimmiten muulla rahoituksella, eivät rahoitettavat hankkeet vielä tuota tuloja joilla maksaa lainaa takaisin. Koska myöskään varsinaisia investointihankkeita ei rahoiteta, eivät rahoitusvälineet sovellu tähän erityistavoitteeseen.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena alueet ja yritykset ovat tehneet merkittävän energiatehokkuusreformin. Kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet alueilla merkittävästi. Samanaikaisesti myös uusiutuvien kotimaisten energiamuotojen hyödyntäminen on lisääntynyt ja monipuolistunut ja niillä on korvattu fossiilisia tuotantomuotoja. Myös älykkäät energiaverkot ja kulutuksen energiatehokas ohjaus on otettu laajasti käyttöön. Kotimaan markkinoilla osoitettujen referenssien tuella pk-yritysten arvoverkostojen vienti on kasvanut ja on kehitetty uusia vientituotteita.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, kehittämissyhtiöt, kunnat, kaupungit ja kuntayhtymät, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, seurakunnat ja seurakuntayhtymät sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla eri alojen segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian puitteissa kehitetään mm. rakennusten, energian ja kaupunki-infran ratkaisuja ja kestäviä ja älykkäitä energijärjestelmiä. Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian yleiskuvaus on esitetty erityistavoitteessa 1.i.

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitettavassa toiminnassa huomioidaan erityisesti yhteiskunnan sähköistymisen edistäminen energiatehokkaalla tavalla, uusiutuvien energiamuotojen edistäminen sekä puurakentamisen TKI- ja kansainvälisyshankkeet.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Hiilineutraalisuuden edistämiseen tarvitaan rajat ylittävää yhteistyötä. *Maakuntien ja suuralueiden välinen yhteistyö* rakentuu luontevasti yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen ja kansallisen TKI-tiekartan pohjalta. Esimerkiksi Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteistyötä ja yhteishankkeiden syntymistä tukee yhteinen älykkään erikoistumisen strategia, jossa on perustana kestävän kehityksen hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla. EAKR:n valtakunnallinen Innovaatio- ja osaamisverkostot -toiminta verkottaa hankkeita yhteisten teemojen kautta.

EU:n kolmannen arktisen tiedonannon lähtökohta on ilmastokestävyyden osalta yhtenevä Itämeren alueen strategian kanssa. Arktisen luonnonympäristön erityispiirteet vaativat ilmastomuutoksen näkökulmasta erityistoimia. Tiedonannossa kestävä kehitys on yksi pääteemoista. Osana sitä kehitetään erilaisia vihreän ja sinisen talouden teknologioita ratkaisuja, kuten esimerkiksi monilähteisiä energiajärjestelmiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmasssa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

EU:n Itämeren alueen strategiassa energiatehokkuutta parannetaan alueilla tehostamalla alueiden välistä yhteistyötä, yhdentämällä sähkömarkkinoita sekä kehittämällä ilmastokestävää energiainfrastruktuuria.

Itämeren alueen strategiaan on integroitu EU:n tavoite ilmastoneutraaliudesta vuoteen 2050 mennessä sekä EU:n kestävä kehityksen tavoitteet. Toimenpiteet ovat pääosin yhtenevät tämän ohjelman tavoitteiden kanssa. Niillä edistetään mm. ekosysteemien sietokykyä ilmastomuutoksessa sekä ilmastokestävän ja sopeutuvan biotalouden kehittämistä. Lisäksi voidaan osallistua muuhun EU-tason yhteistyöhön, kuten Venäjä- ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä.

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Erityis-tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2.i	EAKR	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	21	92
					Siirtymä	85	369
					NSPA	45	195
2.i	EAKR	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	17	73
					Siirtymä	67	292
					NSPA	41	178
2.i	EAKR	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet	4	19
					Siirtymä	18	77
					NSPA	4	17
2.i	EAKR	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa	kpl	Kehittyneet	100	434
					Siirtymä	252	1 097
					NSPA	124	538
2.i	EAKR	NO01	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet	137 680	598 607
					Siirtymä	558 767	2 429 422
					NSPA	455 714	1 981 366
2.i	EAKR	NO02	Yhteiskehittämistä tukevat uudet alustat tai verkostot	kpl	Kehittyneet	26	113
					Siirtymä	57	249
					NSPA	40	176
2.i	EAKR	NO03	Yhteiskehittämiseen osallistuvat yritykset	kpl	Kehittyneet	205	891
					Siirtymä	187	812
					NSPA	43	186

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Erityistavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Tavoite (2029)
2.i	EAKR	RCR01	Uudet tuella aikaansaadut työpaikat	kpl	Kehittyneet	134
					Siirtymä	535
					NSPA	449
2.i	EAKR	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet	56
					Siirtymä	224
					NSPA	167
2.i	EAKR	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet	11
					Siirtymä	45
					NSPA	30
2.i	EAKR	RCR19	Yritykset, joilla on kasvanut liikevaihto	kpl	Kehittyneet	678
					Siirtymä	1 040
					NSPA	522
2.i	EAKR	NR01	Verkostojen ja innovaatioekosysteemien kehittämät innovaatiot, tuotteet ja palvelut	kpl	Kehittyneet	32
					Siirtymä	126
					NSPA	79
2.i	EAKR	NR05	Pk-yritykset, jotka aloittavat viennin tai laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet	19
					Siirtymä	78
					NSPA	39
2.i	EAKR	NR06	Yrityksissä säästetty energia	Mwh/v	Kehittyneet	41 200
					Siirtymä	164 938
					NSPA	75 165
2.i	EAKR	NR07	Päästövähennyksiä edistävät uudet ratkaisut	kpl	Kehittyneet	227
					Siirtymä	646
					NSPA	474
2.i	EAKR	NR08	Päästövähennyksiä, energiatehokkuutta tai uusiutuvaa energiaa edistävät demonstraatiot	kpl	Kehittyneet	246
					Siirtymä	457
					NSPA	363
2.i	EAKR	NR09	Pk-yritykset, jotka aloittavat energiatehokkuuteen tai uusiutuvan energian ratkaisuihin perustuvaa uutta liiketoimintaa	kpl	Kehittyneet	39
					Siirtymä	158
					NSPA	83

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.i	EAKR	004	Kehittyneet	63 882

			Siirtymä	583 252
			NSPA	424 956
2.i	EAKR	029	Kehittyneet	1 980 343
			Siirtymä	18 080 825
			NSPA	13 173 621
2.i	EAKR	038	Kehittyneet	894 349
			Siirtymä	8 165 534
			NSPA	5 949 377
2.i	EAKR	040	Kehittyneet	383 292
			Siirtymä	3 499 515
			NSPA	2 549 733
2.i	EAKR	041	Kehittyneet	127 764
			Siirtymä	1 166 505
			NSPA	849 911
2.i	EAKR	042	Kehittyneet	127 764
			Siirtymä	1 166 505
			NSPA	849 911
2.i	EAKR	044	Kehittyneet	319 410
			Siirtymä	2 916 262
			NSPA	2 124 778
2.i	EAKR	045	Kehittyneet	319 410
			Siirtymä	2 916 262
			NSPA	2 124 778
2.i	EAKR	046	Kehittyneet	383 292
			Siirtymä	3 499 515
			NSPA	2 549 733
2.i	EAKR	049	Kehittyneet	63 882
			Siirtymä	583 252
			NSPA	424 956
2.i	EAKR	050	Kehittyneet	63 882
			Siirtymä	583 252
			NSPA	424 956
2.i	EAKR	052	Kehittyneet	574 938
			Siirtymä	5 249 273
			NSPA	3 824 598
2.i	EAKR	053	Kehittyneet	511 056
			Siirtymä	4 666 020
			NSPA	3 399 644
2.i	EAKR	075	Kehittyneet	574 938
			Siirtymä	5 249 272
			NSPA	3 824 600

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 004 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, tutkimusinfrastruktuuri mukaan lukien, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

- 029 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten, tutkimuskeskusten ja yliopistojen välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 038 Energiategohkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet
- 040 Energiategohkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä tai suurissa yrityksissä ja tukitoimenpiteet energiategohkuuskriteerien mukaisesti
- 041 Asuntokannan energiategohkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet
- 042 Asuntokannan energiategohkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet energiategohkuuskriteerien mukaisesti
- 044 Julkisen infrastruktuurin energiategohkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet
- 045 Julkisen infrastruktuurin energiategohkuutta parantava peruskorjaus tai sitä koskevat energiategohkuustoimenpiteet, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet energiategohkuuskriteerien mukaisesti
- 046 Tuki yhteisöille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta, mukaan lukien tiedotustoimet
- 049 Uusiutuvat energialähteet: biomassa
- 050 Uusiutuvat energialähteet: biomassa, jonka avulla voidaan saavuttaa merkittävät kasvihuonekaasupäästöjen vähennykset
- 052 Muut uusiutuvat energialähteet (myös geoterminen energia)
- 053 Älykkäät energiajärjestelmät (myös älykkäät verkot ja tieto- ja viestintätekniiset järjestelmät) ja niihin liittyvä varastointi
- 075 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.i	EAKR	01	Kehittyneet	6 388 202
			Siirtymä	58 325 244
			NSPA	42 495 552

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.i	EAKR	03	Kehittyneet	1 196 906
			Siirtymä	10 528 004
			NSPA	
2.i	EAKR	31	Kehittyneet	5 191 296
			Siirtymä	47 797 240
			NSPA	42 495 552

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

03 Yhdenneetyt alueelliset investoinnit: Toiminnalliset kaupunkialueet

33 Muut lähestymistavat: Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.i. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.i	EAKR	01	Kehittyneet	191 646
			Siirtymä	1 749 757
			NSPA	1 274 867
2.i	EAKR	02	Kehittyneet	2 235 871
			Siirtymä	20 413 836
			NSPA	14 873 443
2.i	EAKR	03	Kehittyneet	3 960 685
			Siirtymä	36 161 651
			NSPA	26 347 242

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.2.2 Erityistavoite 2.iv: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on aktiivista varautumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, kielteisten vaikutusten ennakointia ja vähentämistä sekä myönteisten vaikutusten luomiin mahdollisuuksiin tarttumista. Sopeutuminen on ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävien toimien rinnalla välttämätöntä. Yhteiskunnan yleisesti hyvästä varautumisesta tasosta huolimatta alueet, elinkeinot ja väestöryhmät ovat haavoittuvia ja alttiita ilmastonmuutoksen vaikutuksille.

Kansallisen sää- ja ilmatoriskiarvion mukaan ilmastonmuutos vaikuttaa mm. luonnonvarojen kestävä käyttöön ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin sekä yhdyskuntiin (mm. rakennetun ja kulttuuriympäristön sekä liikenneväylien kunto ja rasisus, rakentaminen, asuin ympäristöjen laatu ja turvallisuus). Ilmastonmuutoksen suorien vaikutusten lisäksi on sopeuduttava välillisiin vaikutuksiin, joita heijastuu suomalaisen yhteiskuntaan ja elinkeinoelämään mm. raaka-aineiden saatavuuden, alihankintaketjujen ja logistiikan sekä ihmis- ja rahavirtojen kautta. Haittojen ehkäisemiseksi vaaditaan suunnitelmallista sopeutumista.

Suomessa kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman tavoitteena on, että yhteiskunnalla on kyky sopeutua ilmastossa tapahtuviin muutoksiin ja hallita niihin liittyvät riskit.

Kansallisessa riskiarvioinnissa on tunnistettu ilmastonmuutoksen vaikutuksia kuten lisääntyneet / pitkittyneet kuivuuskaudet, voimakkaat tuulet sekä metsäpalot, joiden yhteisvaikutukset voivat kertautua ja ketjuuntua aiheuttaen laajamittaista haittaa useille eri sektoreille ja toimialoille.

Yhteisvaikutuksiin ja vaikutusketjuihin liittyvien riskien muodostuminen kytkeytyy myös laajemmin yhteiskunnan kehitykseen.

Energia- ja vesihuoltoverkot, jätehuolto ja ruokaturva ovat sopeutumiskyvyn näkökulmasta kriittisiä alueita. Sopeutumiseen on käytössä runsaasti erityyppisiä toimia, kuten erilaiset äärimmäisiin sää-

ja vesioloihin liittyvät ennakkovaroitusjärjestelmät, ohjeistukset ja varautumissuunnitelmat, käyttämisen muuttamiseen tähtäävä tiedotus, infrastruktuurin kuten vesi-, energia-, liikenne- ja viestintäverkkojen ilmastokestävyyden parantaminen sekä seurantajärjestelmät nopean reagoinnin mahdollistamiseksi. On tärkeää huomioida paitsi lyhyen aikavälin myös usein haastavammat pitkän aikavälin toimenpiteet.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen edistää yritysten kestävästä kasvusta ja vaikuttaa alueiden viihtyvyyteen ja turvallisuuteen. Riskien arviointi ja sopeutuminen auttavat yrityksiä ennakoimaan tuotanto- ja kustannusrakenteen muutoksia, asiakkaiden odotusten ja kysynnän vaihtelua, arvioimaan investointien kannattavuutta sekä erottautumaan kilpailijoista.

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvät innovaatiot voivat olla Suomelle globaali kilpailukykytekijä. Ilmastoriskien hallinnan ratkaisuille on kasvava tarve, joka tarjoaa mahdollisuuksia suomalaisen teknologian ja osaamisen vientiin. Tulevaisuudessa Suomen houkuttelevuus sijoitusympäristönä voi kasvaa vakaiden olosuhteiden ja luonnonympäristön ansiosta, mikä luo mahdollisuuksia suunnata taloudellista kasvua myös kasvukeskusten ulkopuolelle.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa alueilla ja paikallisesti kehitettävät ja toteutettavat käytännön toimet ja ratkaisut ovat avainasemassa. Ilmastoriskien hallinta on vielä puutteellista eikä sopeutumisen suunnitteluun ja toimeenpanoon ole panostettu riittävästi, jotta ilmastonmuutoksen haitallisia vaikutuksia voitaisiin tehokkaasti vähentää. Erityisesti alue- ja paikallistasolla tulee kehittää toimijoiden tietoisuutta ja valmiuksia ilmastoriskien hallitsemiseksi ja ilmastokestävyyden parantamiseksi toimijalähtöisesti.

Alueilla, joilla sopeutuminen on jo integroitu osaksi maakunnallista ilmastostrategiaa, on panostettava niiden toimeenpanoon. Ilmastostrategioissa ei kuitenkaan ole aina huomioitu ilmastonmuutokseen sopeutumista osana alueellista ilmastotyötä. Valtakunnallisesti koordinoitulle strategiselle suunnittelulle on tarvetta alueellisella ja paikallisella tasolla, jotta sopeutumistoimissa voidaan huomioida alueiden ominaisuudet ja erityistarpeet ja suunnata toimia niiden mukaisesti. Strategia- ja suunnittelutyössä tulee tuoda yhteen toimijat eri sektoreilta ja tunnistaa ilmastonmuutoksen luomia mahdollisuuksia liiketoiminnan kehittämiseen yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvä TKI-toiminta

- tuetaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla yritysten ja alueellisten pilotointi- ja kokeiluympäristöjen kehittämistä ilmastokestävyyden takaamiseksi
- kehitetään työvälineitä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskienhallintaan liittyvien suunnittelukäytäntöjen ja -prosessien kehittämiseen alueellisille ja paikallisille toimijoille ilmastoriskien ja niiden vaikutusten ennakoimiseen ja hallintaan
- kehitetään innovatiivisia menetelmiä, teknologioita ja tuotteita, joiden avulla edistetään sopeutumista ilmastonmuutokseen ja varautumista sään ääri-ilmiöihin sekä edistetään niihin liittyvää liiketoimintaa ja vientimahdollisuuksia
- kehitetään innovatiivisia menetelmiä elinkeinotoiminnan ympäristöhaittojen ja -riskien vähentämiseksi
- vahvistetaan monihyötyisten viherrakenteiden ja luontopohjaisten ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, sekä edistetään niihin liittyvää liiketoimintaa ja vientimahdollisuuksia
- vahvistetaan kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä

Ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvä yritystoiminta

- tuetaan ilmastonmuutokseen sopeutumiseen sekä ympäristöhaittojen ja -riskien vähentämiseen liittyvien älykkäiden ratkaisujen ja palvelukokonaisuuksien kehittämistä, pilotointia ja skaalautumista kasvavaksi liiketoiminnaksi
- tuetaan pk-yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittämistä ja kaupallistamista sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien kehittämistä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskien ehkäisemiseen
- kehitetään ilmastonmuutoksen edellyttämiä turvallisuuteen ja katastrofivalmiuteen liittyviä tuotteita ja ratkaisuja, ml. digiteknikka
- tuetaan elinkeinoelämää ja yrityksiä tarvittaessa yhteistyössä kuntien kanssa kehittämään toimintamalleja ilmatoriskien hallitsemiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, huomioiden myös luonnon monimuotoisuus, vesiensuojelu ja kulttuuriympäristö
- tuetaan elinkeinojen sopeutumista ilmastonmuutokseen, ml. luontomatkailu ja muu ekosysteempipalveluihin perustuva liiketoiminta sekä perinteiset ja saamelaiselinkeinot

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvä suunnittelu, toimeenpano ja tiedotus

- tuetaan alueellisten ja paikallisten sopeutumisstrategioiden sekä -suunnitelmien valmistelua huomioiden ilmastonmuutoksen vaikutusten ja sopeutumistarpeiden alueelliset erot (mm. elinkeinorakenne)
- lisätään neuvontaa ja tukea ilmastotyön (sopeutuminen ja hillintä) organisoinnissa ja resursoinnissa, ml. ilmastotiekarttojen valmistelu, tukiverkostot ja strateginen ja viestinnällinen tuki toimeenpanolle
- vahvistetaan alueellisten elinkeinojen logistiikkareittien ilmastokestävyyttä mm. tieverkon kuntokartoitusten ja tienpidon suunnitelmien kehittämisellä ilmastonmuutoksen vaikutukset huomioiden
- vahvistetaan ennakointi- ja riskienhallintaosaamista sekä turvallisuusalan suunnittelua ja pilotointia

Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana.

Avustukset yrityksille ja muille hanketoimijoille ovat tehokas ja toiminnan sisällön kannalta aktiivinen, perusteltu muoto edistää ilmastotyötä. Avustus helpottaa yritysten, oppilaitosten ja kuntataustaisten kehittämissyönteiden hankkeiden rahoitusjärjestelyjä viivittaen kokonaisrahoitusta. Erityistavoitteessa rahoitettavat kehittämissyönteet ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niihin liity tuotto-odotuksia tai ansaintalogiikkaa. Erityistavoitteen luonne huomioiden eivät rahoitusvälineet siten sovellu tähän erityistavoitteeseen.

Toiminnan pääasiallisena tuloksena alueellisen ja paikallisen ilmastotyön kokonaisuus on vahvistunut ja alueiden, ja kuntien ja paikallisyhteisöjen ennakointi- ja varautumisvalmius ilmatoriskeihin on parantunut merkittävästi. Toiminnalla on kehitetty alueiden tarpeisiin ja erityispiirteisiin vastaavia ratkaisuja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi ja yritykset ovat kehittäneet uutta liiketoimintaa. Yritysten ja elinkeinoelämän toimintaedellytykset ovat parantuneet ilmastonmuutokseen varautumisen ja sopeutumisen ansiosta ja yritykset pystyvät ennakoimaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia liiketoimintaansa.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, kunnat ja kuntayhtymät, maakunnan liitot ja muut alueelliset toimijat, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja kehitysyhtiöt, työmarkkina- ja muut järjestöt, yhdistykset ja paikalliset toimijat

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys huomioidaan muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Erityistavoitteen hankkeissa tulee myös tunnistaa se, että ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat kohdistua eri ihmisryhmiin hyvin eri tavoilla.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla eri alojen segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella tuettavassa toiminnassa huomioidaan erityisesti pk-yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen ja kaupallistaminen sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien kehittäminen ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskien ehkäisemiseen sekä elinkeinojen ilmastonmuutokseen sopeutumisen tukeminen, ml. saamelaiselinkeinot ja luontomatkailun kehittäminen, ml. reitistöt.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai jopa kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvän strategiatyön käytännön toteutuksen kautta. Ilmastonmuutokseen liittyen on luontevaa koordinoita toimenpiteitä myös muiden ohjelmien, kuten kansallisen CAP-suunnitelman tai Interreg-ohjelmien välillä paremman vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. EAKR:n valtakunnallinen Innovaatio- ja osaamisverkostot verkottavat hankkeita yhteisten teemojen kautta. Samoin Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiset erikoistumisteemat tuottavat yhteishankkeita.

Ilmastonmuutos kohdistuu erittäin merkittävästi maan pohjoisosiin. Suomen arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen luonnonympäristön hauraus on alueen erityispiirre esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen ja säiden vaihteluun liittyen, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. Arktisella alueella on erityisiä sopeutumistarpeita liittyen mm. luontoon pohjautuviin elinkeinoin ja matkailuun, alkuperäiskansojen kulttuuriin ja elinkeinoin sekä vieraslajien torjuntaan.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Strategian kolmas tavoite hyvinvoinnin lisäämisestä kattaa myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen. Itämeri-yhteistyössä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyen keskeisiä toimia ovat tulvariskien hallinnan kehittäminen ja ilmastonmuutoksen kiihdyttämien ravinnevalumiinien hallinta.

Lisäksi voidaan osallistua muuhun EU-tason yhteistyöhön, kuten Venäjä- ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä.

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Erityista-voite	Ra-hasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Välita-voite (2024)	Tavoite (2029)
2.iv	EAKR	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	16	69
					Siirtymä	37	163
					NSPA	21	92
2.iv	EAKR	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	9	38
					Siirtymä	35	151
					NSPA	17	76
2.iv	EAKR	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet	7	31
					Siirtymä	3	12
					NSPA	4	16
2.iv	EAKR	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa	kpl	Kehittyneet	69	299
					Siirtymä	171	742
					NSPA	46	198
2.iv	EAKR	RCO27	Kansalliset/alueelliset/paikalliset ilmastomuutokseen sopeutumisen strategiat	kpl	Kehittyneet	1	1
					Siirtymä	3	8
					NSPA	-	6
2.iv	EAKR	NO02	Yhteiskehittämistä tukevat alustat ja verkostot	kpl	Kehittyneet	9	40
					Siirtymä	20	88
					NSPA	14	62

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Erityista-voite	Ra-hasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Tavoite (2029)
2.iv	EAKR	RCR01	Uudet tuella aikaansaadut työpaikat	kpl	Kehittyneet	53
					Siirtymä	213
					NSPA	151
2.iv	EAKR	NR01	Verkostojen ja innovaatio-ekosysteemien kehittämät innovaatiot, tuotteet ja palvelut	kpl	Kehittyneet	311
					Siirtymä	249
					NSPA	144
2.iv	EAKR	NR10	Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen tehdyt uudet ratkaisut	kpl	Kehittyneet	80
					Siirtymä	228
					NSPA	167

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.iv. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityista-voite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.iv	EAKR	029	Kehittyneet	856 771
			Siirtymä	7 822 445
			NSPA	5 699 403
2.iv	EAKR	046	Kehittyneet	496 025

			Siirtymä	4 528 784
			NSPA	3 299 654
2.iv	EAKR	058	Kehittyneet	45 093
			Siirtymä	411 707
			NSPA	299 969
2.iv	EAKR	060	Kehittyneet	22 547
			Siirtymä	205 854
			NSPA	149 984
2.iv	EAKR	064	Kehittyneet	112 733
			Siirtymä	1 029 268
			NSPA	749 922
2.iv	EAKR	075	Kehittyneet	293 106
			Siirtymä	2 676 099
			NSPA	1 949 796
2.iv	EAKR	078	Kehittyneet	157 826
			Siirtymä	1 440 977
			NSPA	1 049 890
2.iv	EAKR	079	Kehittyneet	157 826
			Siirtymä	1 440 977
			NSPA	1 049 890
2.iv	EAKR	167	Kehittyneet	112 733
			Siirtymä	1 029 270
			NSPA	749 921

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 029 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten, tutkimuskeskusten ja yliopistojen välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 046 Tuki yhteisöille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta, mukaan lukien tiedotustoimet
- 058 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: tulvat ja maanvyörymät (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit ja ekosysteemilähtöiset lähestymistavat)
- 060 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: muut, esim. myrskyt ja kuivuus (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit ja ekosysteemilähtöiset lähestymistavat)
- 064 Vesihuolto ja vesivarojen suojelu (myös vesipiirien hoito, erityistoimenpiteet ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, uudelleenkäyttö, vuotojen vähentäminen)
- 075 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle
- 078 Natura 2000 -alueiden suojelu, ennallistaminen ja kestävä käyttö
- 079 Luonnon ja luonnon monimuotoisuuden suojelu, luonnonperintö ja luonnonvarat, vihreä ja sininen infrastruktuuri
- 167 Luonnonperinnön ja ekomatkailun suojelu, kehittäminen ja edistäminen muuten kuin Natura 2000 -alueiden yhteydessä

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.iv. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.iv	EAKR	01	Kehittyneet	2 254 660

			Siirtymä	20 585 381
			NSPA	14 998 429

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.iv. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.iv	EAKR	31	Kehittyneet	2 254 660
			Siirtymä	20 585 381
			NSPA	14 998 429

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

33 Muut lähestymistavat: Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.iv. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.iv	EAKR	01	Kehittyneet	112 733
			Siirtymä	1 029 269
			NSPA	749 921
2.vi	EAKR	02	Kehittyneet	563 665
			Siirtymä	5 146 345
			NSPA	3 749 607
2.iv	EAKR	03	Kehittyneet	1 578 262
			Siirtymä	14 409 767
			NSPA	10 498 901

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.2.3 Erityistavoite 2.vi: Kiertotalouteen siirtymisen edistäminen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Hiilineutraali kiertotalous vähentää materiaalihävikkiä, päästöjä ja kuljetustarpeita sekä parantaa yritysten kilpailukykyä ja vastaa kuluttajien tarpeisiin.

Luonnonvarojen kestävä ja säästeliäs käyttö sekä materiaalitehokkuuden edistäminen eri tuotantoprosesseissa aina energiantuotannosta kaivosteollisuuteen sekä julkisen sektorin toiminnassa ovat kiertotalouden keskeisiä tavoitteita. Tuotantoprosesseissa käytettävistä raaka-aineista tulee saada mahdollisimman suurta lisäarvoa; tavoite on teollisissa symbiooseissa ja suljetuissa kierroissa, jossa materiaalit ja resurssit kiertävät eri käyttötarkoituksissa pitkään, läpinäkyvästi ja turvallisesti.

Kiertotaloudessa materiaalien arvon ja laadun tulee säilyä myös seuraavaa käyttötarkoitusta varten. Tuotteiden korkean jalostusarvon tavoittelu ja peräkkäiset elinkaaret liittyvät olennaisesti luonnonvarojen kestävään käyttöön. Korkean jalostusasteen biopohjaisilla tuotteilla ja materiaaleilla on tärkeä rooli fossilisten ja rajallisten luonnonvarojen käytön vähentämisessä.

Kiertotalouden edellytyksenä on perinteiset rajat ylittävä yhteistyö eri toimijoiden, sektoreiden ja yritysten välillä. Kunnat ja alueet toimivat innovatiivisten hiilineutraalien elinkeinojen ja kiertotalouden kasvualustoina luoden ekosysteemejä, joissa kehitetyt ilmastoratkaisut pienentävät tuotannon ja kulutuksen hiilijalanjälkeä ja optimoivat materiaalien käyttöä.

Osa kiertotaloutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä on myös jätteen synnyn ehkäisy. Tuotteiden valmistusprosessit kuluttavat sekä energiaa että luonnonvaroja ja jätettä syntyy tuotannon eri vaiheissa sekä tuotteiden elinkaaren lopussa. Kulutuksen vähentäminen on yksi ratkaisu luonnonvarojen kestävään käyttöön, joten on kannustettava pitkäikäisiin, korjattaviin ja uudelleenkäytettäviin tuotteisiin sekä jakamistalouden toimintamalleihin. Tulevaisuudessa voidaan siirtyä raaka-aineiden käyttöön pohjautuvasta liiketoiminnasta kohti palveluliiketoimintaa.

Kiertotalouden vauhdittamiseksi tarvitaan tutkittuun tietoon pohjautuvien kierrätysmateriaalien turvallista käyttöä. Raaka-aineiden ja tuotteiden elinkaarta pidentävät innovaatiot edellyttävät yhteistyötä julkisen, yksityisen ja usein myös kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Eri toimijoiden kohtaamiset edistävät uusien jatkojalostus- ja kierrätysliiketoiminnan verkostojen syntymistä. Kunnilla on tärkeä rooli asukkaiden osallistamisessa ja sitouttamisessa kiertotalouteen.

Erilaiset tietotekniset ratkaisut, palvelumuotoilu, avoin data ja digitaaliset vaihdanta- ja informaatioalustat tuovat uusia mahdollisuuksia vauhdittaa kiertotaloutta. Tulee myös kehittää mm. materiaalien jäljitettävyyttä, vaihdantaa sekä materiaalivirtoja optimoivia järjestelmiä, jotka turvaavat myös toiminnan eettisyyden ja haitallisten aineiden poistamisen kierrosta.

Tavoitteena on edistää pk-yritysten kansainvälistymispotentiaalia omaavien kiertotalousliiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista. Kiertotalouden ja resurssiviisauden toteutumista edistetään myös tukemalla mm. yritysten investointeja tuotannon sivuvirtojen ja teollisuus- ja yhdyskuntajätteiden jatkokäsittelyyn ja hyödyntämiseen.

Teollisissa kiertotalousratkaisuisa suuryritykset ovat merkittäviä kehittämiskumppaneita sekä materiaalivirtojen hallinnan että laajojen, kansainvälisten verkostojen kautta, jotka nopeuttavat uusien ratkaisujen käyttöönottoa. Eryitystavoitteessa tuetaan myös teollisia symbiooseja, jotka edistävät tuotantopanosten tehokasta hyödyntämistä sekä suljettujen teollisten järjestelmien syntymistä.

Myös infraratkaisujen ja -palveluiden – kuten energia, alue- ja yhdyskuntarakenne, vesi, ravinnekierrot, jätteet ja sivuvirrat, liikkuminen ja ICT – suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida resurssitehokkuus, suljetut kierrot ja integroitujen järjestelmien luominen. Rakentamisessa on paljon

mahdollisuuksia vähentää materiaalien käyttöä mm. hyödyntämällä kierrätysmateriaaleja ja parantamalla tilojen monikäyttöä sekä huomioimalla älykkäisiin taloihin liittyvät teknologiat, uudet materiaalit ja liiketoimintamallit.

Erytistavoitteessa edistetään kestävästä korkean jalostusasteen biotaloutta ja uusiutuvien luonnonvarojen jatkojalostusta korkeamman lisäarvon tuotteiksi. Lisäksi kehitetään ratkaisuja öljyn korvaamiseksi arvoketjujen raaka-aineena sekä tuetaan hiilineutraaliuteen ja kiertotalouteen tähtäävien demonstraatioympäristöjen kokeiluja, skaalautumista ja käyttöönottoa. Alueelliset kokeilut luovat hyviä käytäntöjä ja innovaatioita, jotka kaupallistetaan kestävästä kehityksen mukaisiksi vientituotteiksi.

Erytistavoitteen pääasiallinen sisältö

Kiertotalouden ja kiertotaloutta tukevan korkean jalostusasteen biotalouden TKI-toiminta

- tuetaan ympäristöä säästävien tuotteiden, materiaalien, tuotantomenetelmien ja ekologisen kompensaation pilotointia sekä niiden käyttöönottoa ja kaupallistamista
- kehitetään kiertotalouteen ja korkean jalostusasteen biotalouteen, cleantechiin sekä hiilenkiertoon liittyvää TKI-toimintaa, demonstraatioympäristöjä ja TKI-ekosysteemejä
- tuetaan kiertotalouden ja biotalouden tiekarttojen valmistelua
- edistetään kestäviä ja innovatiivisia julkisia hankintoja
- kehitetään toimintamalleja jätteen synnyn ehkäisyyn ja uudelleenkäyttöön sekä tuotteita korvaavien palvelujen kehittämiseen
- kehitetään älykästä materiaalien hallintaa, jossa hyödynnetään kierrätysmateriaaleja ja sivuvirtoja sekä varaudutaan entistä kunnianhimoisempaan jätehuoltopalvelun tasoon sekä aiempaa laajempaan yhteistyöhön
- kehitetään luonnonvara-alan kestävyttä ja nostetaan luonnonvarojen ja teollisuuden sivutuotteiden jalostusastetta
- edistetään ympäristö-, metsä-, vesi- ja luonnonvaratietojen digitaalista hyödyntämistä luonnonvarojen kestävästä käytön edistämiseksi
- tuetaan ravinnekiertoon liittyvää TKI-toimintaa
- tuetaan julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyötä kiertotalouden edistämiseksi

Kiertotalous ja korkean jalostusasteen biotalous yritystoiminnassa

- vahvistetaan kiertotalouteen ja korkean jalostusasteen biotalouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja ja tuetaan näiden edellyttämiä investointeja
- kehitetään kiertotalouden mukaista tuotesuunnittelua
- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä
- edistetään osallistumista olemassa oleviin teollisten symbioosien verkostoihin sekä tuetaan uusien teollisten symbioosien syntymistä
- tuetaan teollisuuden sivuvirtojen ja jätteiden hyödyntämistä ja pilotointia aidossa teollisuusympäristössä
- edistetään jätteen määrää vähentävää toimintaa
- tuetaan lajittelua, kierrätystä ja kestäviä logistiikkaketjuja edistävien palvelukonseptien kehittämistä
- edistetään yritysten ja arvoketjujen resurssitehokkuutta parantavien digitaalisten alustojen ja muiden työkalujen kehittämistä ja käyttöönottoa
- tuetaan kiertotalouteen liittyvää korkean jalostusarvon yritystoimintaa
- tuetaan julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyötä kiertotalouden edistämiseksi
- edistetään luontopohjaisten kiertotalousratkaisujen toteuttamista

- edistetään vesien kestävään hyödyntämiseen ja veden uudelleen käyttöön liittyvää kehittämistoimintaa ja sitä tukevia pilotointi- ja demonstraatiohankkeita ja liiketoimintakehitystä

Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana.

Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella, joka on yrityksille ja muille hanketoimijoille tehokas ja toiminnan sisällön kannalta aktiivinen, perusteltu muoto edistää kiertotaloutta. Avustus helpottaa yritysten, oppilaitosten ja kuntataustaisten kehittämissyhtiöiden hankkeiden rahoitusjärjestelyjä vivutuksen kokonaisrahoitusta. Maakuntaliitot rahoittavat kiertotalouteen liittyviä julkisia TKI-hankkeita, joiden toimintaan ei sisälly ansaintalogiikkaa. Koska myöskään erityistavoitteen aihepiiriin liittyviä varsinaisia investointihankkeita ei rahoiteta, eivät rahoitusvälineet sovellu tähän erityistavoitteeseen.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena kiertotalouden toimintaperiaatteet on juurrutettu osaksi yhteiskunnan eri toimialojen käytänteitä. Toiminnan tuloksena on syntynyt uudenlaisia ratkaisuja, innovatiivisia toimintamalleja ja yhteistyömuotoja kiertotalouden vauhdittamiseksi. Materiaalitehokkuus, uusiomateriaalien käyttö sekä luonnonvarojen käytön kestävyys ovat lisääntyneet. Suljetut kierrot ja raaka-aineiden talteenotto ovat lisääntyneet teollisuudessa ja tuotannollisessa toiminnassa. Digitaaliset ratkaisut tehostavat luonnonvarojen kestäväää käyttöä.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset, kehittämissyhtiöt, kunnat ja kaupungit, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, työmarkkina- ja muut järjestöt, seurakunnat ja seurakuntayhtymät sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kiertotalous tarjoaa osallistumismahdollisuuksia hyvin erilaisille toimijoille, ja erityistavoitteen hanketoiminnassa nämä mahdollisuudet tulee täysimääräisesti huomioida.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoitainen, sukupuolenmukainen segregaatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian puitteissa kehitetään mm. kaupunkien hiilineutraalia korkean jalostusasteen biotaloutta ja kiertotaloutta, puhtaita ratkaisuja, yhdyskuntavesien kiertotaloutta ja korkean jalostusasteen metsäbiotalouteen ja kiertotalouteen liittyviä uusia liiketoimintoja. Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategian yleiskuvaus on esitetty erityistavoitteessa 1.i.

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella tuettavassa toiminnassa huomioidaan erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen luonnonvarojen kestävään käyttöön pohjautuvien tuotteiden, liiketoiminnan ja TKI-toiminnan kehittäminen, metsä- ja puutoimialan innovaatioiden kehittäminen ja ympäristöliiketoiminnan ja –teknologian kehittäminen sekä korkean jalostusasteen biotalous- ja kiertotalousalueiden liiketoimintakonseptien kehittäminen.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön välineinä voivat kiertotalouden osalta toimia kuntien muutosverkostot ja teollisten symbioosien (FISS) verkosto sekä kestävien ja innovatiivisten hankintojen osaamiskeskus KEINO. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat ovat laatineet yhteisen älykkään erikoistumisen strategian, jossa on perustana kestävän kehityksen hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen ja -olosuhteiden kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla. Kiertotalous on keskeinen osa strategian toimenpiteitä. EAKR:n valtakunnallinen Innovaatio- ja osaamisverkostot -toiminta verkottaa hankkeita yhteisten teemojen kautta. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten CAP-suunnitelman tai Interreg-ohjelmien välillä on kiertotalouden kehittämisen näkökulmasta luontevaa.

EU:n kolmannessa *arktisessa tiedonannossa* kiertotalous on osa kestäviä innovaatioita, joissa kehitetään alueperusteisia kiertotalouden ratkaisuja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. Alkuperäiskansa saamelaiden perinnetiedon hyödyntäminen on välttämätöntä perinteisten elinkeinojen sopeutumisessa muuttuviin olosuhteisiin.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelma](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

EU:n Itämeren alueen strategia vahvistaa resurssien ja luonnonvarojen moninkertaista käyttöä monialaisella lähestymistavalla ja vauhdittaa kestävän kiertotalouden kehittämistä. Tulokset vaikuttavat myös kestävä biotaloutta koskevan EU:n strategian täytäntöönpanoon ja toimet kohdistuvat niin uusien toimintatapojen kuin -menetelmien käyttöönottoon. Tavoitteena on nopeuttaa kestävä kiertotalouteen siirtymistä.

Lisäksi voidaan osallistua muuhun EU-tason yhteistyöhön, kuten Venäjä- ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä.

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Erityistavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alue-luokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2.vi	EAKR	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	38	163
					Siirtymä	150	652
					NSPA	57	249
2.vi	EAKR	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet	17	73
					Siirtymä	67	292
					NSPA	41	178
2.vi	EAKR	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet	21	90
					Siirtymä	83	360
					NSPA	16	71
2.vi	EAKR	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa	kpl	Kehittyneet	101	441
					Siirtymä	1 112	4 834
					NSPA	678	2 949
2.vi	EAKR	RCO74		kpl	Kehittyneet	1 172 713	1 172 713
					Siirtymä	2 392 510	2 392 510

Erityis- tavoite	Rahasto	Tun- nus	Indikaattori	Mitta- yk- sikkö	Alue- luokka	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
			Yhdennettyjen aluekehitysstrategioiden puitteissa toteutettavien hankkeiden piiriin kuuluva asukasmäärä		NSPA		
2.vi	EAKR	RCO75	Tuen piiriin kuuluvat yhdennetyt aluekehitysstrategiat	kpl	Kehittyneet	1	1
					Siirtymä	1	1
					NSPA		
2.vi	EAKR	NO01	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet	360 085	1 565 587
					Siirtymä	1 479 219	6 431 386
					NSPA	1 770 445	7 697 589
2.vi	EAKR	NO02	Yhteiskehittämistä tukevat uudet alustat tai verkostot	kpl	Kehittyneet	7	32
					Siirtymä	29	127
					NSPA	20	88
2.vi	EAKR	NO03	Yhteiskehittämiseen osallistuvat yritykset	kpl	Kehittyneet	32	141
					Siirtymä	130	565
					NSPA	54	234

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Erityis- tavoite	Ra- hasto	Tun- nus	Indikaattori	Mitta- yksikkö	Alueluokka	Tavoite (2029)
2.vi	EAKR	RCR01	Uudet tuella aikaansaadut työpaikat	kpl	Kehittyneet	659
					Siirtymä	136
					NSPA	117
2.vi	EAKR	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet	15
					Siirtymä	59
					NSPA	43
2.vi	EAKR	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet	11
					Siirtymä	43
					NSPA	34
2.vi	EAKR	RCR19	Yritykset, joilla on kasvanut liikevaihto	kpl	Kehittyneet	49
					Siirtymä	194
					NSPA	27
2.vi	EAKR	NR01	Verkostojen ja innovaatioekosysteemien kehittämät innovaatiot, tuotteet, palvelut ja prosessit	kpl	Kehittyneet	112
					Siirtymä	450
					NSPA	352
2.vi	EAKR	NR05	Pk-yritys, joka aloittavat viennin tai laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet	62
					Siirtymä	246
					NSPA	193
2.vi	EAKR	NR11	Kiertotaloutta tai korkean jalostusasteen biotaloutta edistävät demonstraatiot	kwh	Kehittyneet	110
					Siirtymä	438
					NSPA	399

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.vi. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityista-voite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.vi	EAKR	004	Kehittyneet	127 764
			Siirtymä	1 166 505
			NSPA	849 911
2.vi	EAKR	030	Kehittyneet	2 683 045
			Siirtymä	24 496 603
			NSPA	17 848 132
2.vi	EAKR	046	Kehittyneet	1 469 287
			Siirtymä	13 414 806
			NSPA	9 773 976
2.vi	EAKR	064	Kehittyneet	63 882
			Siirtymä	583 252
			NSPA	424 956
2.vi	EAKR	065	Kehittyneet	63 882
			Siirtymä	583 252
			NSPA	424 956
2.vi	EAKR	069	Kehittyneet	191 646
			Siirtymä	1 749 757
			NSPA	1 274 867
2.vi	EAKR	072	Kehittyneet	383 292
			Siirtymä	3 499 515
			NSPA	2 549 733
2.vi	EAKR	075	Kehittyneet	1 277 641
			Siirtymä	11 665 049
			NSPA	8 499 110
2.vi	EAKR	076	Kehittyneet	127 764
			Siirtymä	1 166 505
			NSPA	849 911

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 004 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, tutkimusinfrastruktuuri mukaan lukien, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 030 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen
- 046 Tuki yhteisöille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastomuutoksesta, mukaan lukien tiedotustoimet
- 064 Vesihuolto ja vesivarojen suojeleminen (myös vesipiirin hoito, erityistoimenpiteet ilmastomuutokseen sopeutumiseksi, uudelleenkäyttö, vuotojen vähentäminen)
- 065 Jäteveden keräys ja käsittely
- 069 Yritysten ja teollisuuden jätehuolto: ehkäisy-, vähentämis-, lajittelu-, uudelleenkäyttö- ja kierrätystoimet
- 072 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena tehokkuuskriteerien mukaisesti
- 075 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle
- 076 Tuki suurten yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.vi. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.vi	EAKR	01	Kehittyneet	6 388 203
			Siirtymä	58 325 244
			NSPA	42 495 552

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.vi. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.vi	EAKR	03	Kehittyneet	512 960
			Siirtymä	4 512 002
			NSPA	
2.vi	EAKR	31	Kehittyneet	5 875 243
			Siirtymä	53 813 242
			NSPA	42 495 552

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

03 Yhdennetyt alueelliset investoinnit: Toiminnalliset kaupunkialueet

33 Muut lähestymistavat: Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 2.vi. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2.vi	EAKR	01	Kehittyneet	255 528
			Siirtymä	2 333 010
			NSPA	1 699 822
2.vi	EAKR	02	Kehittyneet	1 277 641
			Siirtymä	11 665 049
			NSPA	8 499 110
2.vi	EAKR	03	Kehittyneet	4 855 034
			Siirtymä	44 327 185
			NSPA	32 296 620

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.3 EAKR-toimintalinja 3: Saavutettavampi Suomi

2.3.1 Erityistavoite 3.ii: Alueellisen ja paikallisen saavutettavuuden kehittäminen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Erityistavoitteessa keskeisessä asemassa olevia tieliikenneinvestointeja toteutetaan ainoastaan Itä- ja Pohjois-Suomessa käyttäen pohjoisen harvaan asuttujen alueiden erillisrahoitusta. Alueen mikro- ja pk-yritysvaltainen yrityskanta edellyttää yritysten kasvun tukemista. Erityistavoitteen toimenpiteillä parannetaan ja nykyaikaistetaan pk-yritysten kilpailukyvyn kannalta tärkeitä maantieliikenteen- ja logistiikan yhteyksiä, eri liikkumis- ja kuljetusmuotojen yhteenliitettävyyttä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä tieliikenneväyliä ja -palveluita, kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiä sekä liikenneturvallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään hankkeiden taloudelliseen, sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyysnäkökulmasta.

Liikenteen muodostaessa huomattavan osan Suomen kasvihuonekaasupäästöistä, on tärkeää, että erityistavoitteessa voidaan rahoittaa TKI-toimia, joilla kehitetään hiilineutraalisuustavoitteen kannalta keskeisessä asemassa olevia liikenteen ja liikkumisen älykkäitä ratkaisuja sekä strategista suunnittelua. TKI-toimia voidaan myös täydentää tässä erityistavoitteessa tehtävin investoinnein.

Itä- ja Pohjois-Suomen tieinvestointeihin liittyen voidaan myös tukea vaihtoehtoisia voimanlähteitä käyttävien liikennemuotojen sekä niihin liittyvien teknologioiden kehittämistä (esim. liittymärakenteet) kiinnittäen erityistä huomiota harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä johtuviin erityishaasteisiin.

Koko ohjelma-alueella käytössä olevassa erityistavoitteessa 1.ii (Digitalisaation etujen hyödyntäminen kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi) kehitetään digitalisaation näkökulmasta myös älykkäitä ratkaisuja ja datan hyödyntämistä liikenteen ja kuljetus- ja matkaketjujen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin (ml. mobiilit ratkaisut). Älykkäillä ja digitaalisilla ratkaisuilla voidaan vähentää liikkumistarvetta ja edistää niin liikenteen puhtautta ja alhaista melutasoa kuin myös saavutettavuutta eri käyttäjäryhmien näkökulmasta. Erityistavoitteita 1.ii ja 3.ii linkittävät hankeparit ovat siten myös mahdollisia.

Erityistavoitteessa 3.ii tehtävissä varsinaisissa infrastruktuuri-investoinneissa keskitytään strategiaan yleiseen tieverkkoon kytkeytyviin tieliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn investointeihin, joiden keskeisenä tavoitteena on edistää tuotannollisen pk-yritystoiminnan sekä matkailuyritysten toimintaedellytyksiä ja samalla vähentää niiden liikkumis- ja kuljetustarpeesta aiheutuvia haittoja ympäristölle. Hankkeet voivat olla luonteeltaan paikallisia tai ne voivat ratkaista laajempaa aluetta koskevan liikenteellisen pullonkaulan tai liikenneturvallisuuteen liittyvän ongelmakohdan. Hankkeiden tulee osaltaan myötävaikuttaa siihen, että liikenteen aiheuttamien hiilidioksidipäästöjen määrä vähenisi EU-tason tavoitteen mukaisesti 90 % vuoteen 2050 mennessä.

Ilmastonmuutos asettaa erityisiä haasteita pohjoisen tieverkolle. Erityistavoitteessa voidaan tukea toimenpiteitä, joilla vahvistetaan alueellisten elinkeinojen logistiikkareittien ilmastokestävyttä mm. tieverkon kuntokartoitusten ja tienpidon suunnitelmien kehittämisellä ilmastonmuutoksen vaikutukset

huomioiden. Harvaan asutulla maaseudulla, jossa etäisyydet ovat usein pitkiä, myös paikkaperustaisten älykkään liikenteen ratkaisujen merkitys kasvaa.

Liikenteen palveluita, infrastruktuuria ja matkaketjuja kehitetään valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman linjausten mukaisesti. Rahoitettavien hankkeiden valintaa ohjaavat maakuntien omat liikennejärjestelmäsuunnitelmat, joissa kuvataan tulevien vuosien painopisteet ja keskeisimmät kehittämiskohteet vähintään vuoteen 2030 asti, sekä myös ELY-keskusten hankekortit, joihin on listattu lähivuosien toteutusta odottavia hankkeita.

Pienempiä, paikallisia liikennehankkeita varten avataan julkisia hakukierroksia. Hakemukset arvioidaan ohjelmalle hyväksytyjen yleisten ja erityistavoitekohtaisten valintaperusteiden mukaisesti mahdollistavan edellytyksen itsearvioinnissa tarkemmin kuvatulla menettelyllä. Näin varmistetaan se, että valittavat hankkeet ovat maakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelman mukaisia, ts. suunnitelmien kanssa ristiriitaisia hankkeita ei voida rahoittaa.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Itä- ja Pohjois-Suomessa:

- tuetaan liikenteen energiatarpeen vähentämiseen sekä liikennejärjestelmien strategiseen suunnitteluun ja digitalisaatioon kytkeytyvää TKI-toimintaa sekä investointeja
- tuetaan pk-yritysten kasvuun ja investointeihin vaikuttavia maantieliikenteen- ja logistiikan investointeja ml. kävelyn ja pyöräilyn yhteydet
- tuetaan maantieliikenteen parempaa yhteenliitettävyyttä muihin liikkumis- ja kuljetusmuotoihin sekä yhteyksiä TEN-T –verkkoon parantavia paikallistason hankkeita
- tuetaan liikenteen älykkäitä ja puhtaita ratkaisuja, melutason alentamista ja liikenneturvallisuutta paikallistasolla edistäviä hankkeita
- kehitetään uusiutuvia ja vaihtoehtoisia voimanlähteitä käyttäviä liikennemuotoja sekä niihin liittyviä teknologioita (esim. liittymärakenteet) erityisesti harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien olosuhteet huomioiden

Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana.

Sisällöltään ja hanketyypeiltään muista poikkeavassa EAKR-erityistavoitteessa rahoitettavat infrastruktuurihankkeet ovat julkisia teitä, jotka palvelevat laajasti alueella sijaitsevaa yritystoimintaa. Rahoitusta myönnetään vain julkisille hakijatahoille, eikä käyttäjiltä esim. peritä tiemaksuja joilla hankkeeseen kohdistuvaa lainaa voitaisiin lyhentää. Hankkeisiin kytketään toteuttajatahojen (lähinnä kuntien ja pienessä määrin valtion) budjettirahoitusta. Ansaintalogiikan puuttuessa rahoitusvälineet eivät ole realistinen vaihtoehto.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena on syntynyt pk-yritysten kilpailukyvyyn kannalta tärkeitä tieliikenne- ja logistiikkayhteyksiä, kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiä sekä elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita. Yritysten toimintaedellytysten parantaminen on lisännyt kasvuyritysten ja niiden investointien määrää. Paikallisella tasolla toteutetut hankkeet ovat poistaneet liikenteellisiä pullonkauloja, parantaneet liikenneturvallisuutta ja vähentäneet liikenteen aiheuttamia melu- ja saastehaittoja. Eri liikennemuotojen yhdistäminen on aiempaa helpompaa ja liikenteen digitalisaatio ja älykkäät ratkaisut helpottavat logistiikan ja matkaketjujen suunnittelua sekä vähentävät liikkumisen ja siihen käytettävän energian tarvetta.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämissyhtiöt, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yhdistykset ja säätiöt voivat olla kohderyhminä.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Liikennehankkeiden saavutettavuuteen eri käyttäjäryhmien näkökulmasta kiinnitetään erityistä huomiota.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään huomioimalla infrastruktuuri-investointien tarkastelussa vaikutukset sukupuoliin ja väestöryhmiin.

Tietty kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa toteutettavia tieinvestointeja rahoitetaan ainoastaan Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutun alueen erillisrahoituksella. Hankkeet valitaan tavanomaisessa rahoitusprosessissa sekä maakuntakohtaisten että ylimaakunnallisten hankkeiden osalta huomioiden valtakunnallisen ja maakuntatason liikennejärjestelmäsuunnitelmien linjaukset.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat ovat laatineet yhteisen älykkään erikoistumisen strategian, jossa on perustana kestävä kehitys hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen ja -olosuhteiden kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla.

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen hanketoiminta rakentuu luontevasti esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealujen pohjalta. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten CAP-suunnitelman tai Interreg-ohjelmien välillä on yritystoiminnan kehittämisen näkökulmasta luontevaa. Logistiikkaan ja liikkumiseen liittyvät investoinnit edellyttävät koordinaatiota muiden rahoitusvälineiden kanssa.

Suomen arktisen strategian mukaisessa toiminnassa yhtenä näkökulmana voi olla toimintamalli, jossa pyritään tunnistamaan arktisella alueella toimivien kansainvälisten organisaatioiden tarpeita ja yhdistämään ne suomalaisten pk-yritysten osaamiseen. Tätä kysyntää ja tarjontaa yhdistämään tulee kehittää uusia muotoja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastomuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankkeet ovat mahdollisia.

Lisäksi voidaan osallistua muuhun EU-tason yhteistyöhön, kuten Venäjä- ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. Tässä erityistavoitteessa erityisenä yhteistyön muotona kysymykseen voivat tulla esim. valtakunnanrajojen läheisyydessä sijaitsevat liikennehankkeet, joiden suunnittelussa on tarpeen huomioida rajaliikenteen ja –yhteistyön näkökulmat.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Erityista-voite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
3.ii	EAKR	NO06	Pk-yritykset, joiden saavutettavuus on parantunut hankkeen seurauksena	kpl	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA	150	650

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Erityista-voite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Tavoite (2029)
3.ii	EAKR	NR12	Hankkeen aikaansaamat yrittäjyyttä edistävät muut investoinnit	euro	Kehittyneet	
					Siirtymä	
					NSPA	250 000 000

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 3.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityista-voite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
3.ii	EAKR	029	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	3 281 604
3.ii	EAKR	083	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	6 563 210
3.ii	EAKR	089	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	10 501 136
3.ii	EAKR	090	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	42 004 543
3.ii	EAKR	109	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	3 281 605

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 029 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten, tutkimuskeskusten ja yliopistojen välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 083 Pyöräilyinfrastruktuuri
- 089 Uudet tai parannetut toissijaiset maantieyhteydet TEN-T-tieverkkoon ja solmukohtiin
- 090 Muut uudet tai parannetut kansalliset, alueelliset ja paikalliset liittymätiet
- 109 Multimodaaliliikenne (ei kaupunkiliikenne)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 3.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
3.ii	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	65 632 098

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 3.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
3.ii	EAKR	31	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	65 632 098

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

33 Muut lähestymistavat: Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 3.ii. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
3.ii	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	0
3.ii	EAKR	02	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	6 563 210
3.ii	EAKR	03	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	59 068 888

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.4. ESR+-toimintalinja 4: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi

2.4.1. Erityistavoite 4.a: Polkuja töihin

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Hanketoiminnalla tavoitellaan työhakijoiden, työttömien, työssä olevien sekä työvoiman ulkopuolella olevien ja työmarkkinoille tunnistetusti heikosti kiinnittyneiden ryhmien työllistymistä. Työttömyyden vähentämiseksi on tarpeen edistää ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevien tai työmarkkinoille palaavien työllistymistä. Tavoitteena on myös löytää keinoja mm. nuorisotyöttömyyden sekä pitkäaikaistyöttömyyden riskien tunnistamiseen ja työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseen sekä tuen tarjoamiseen asiakkaille jo ennen heidän tilanteensa vaikeutumista. Työllistymisen tukemiseksi on tärkeää edistää kohderyhmien erilaisia työn tekemisen, itsensä työllistämisen ja yrittäjyyden muotoja sekä kannustaa osaamisen kehittämiseen. Tarvitaan tukea ja ohjausta niille, jotka ovat jääneet alityöllistetyiksi tai joilla tilapäiseksi aiottu matalan palkkatason työ ei johda kokopäivätyöhön.

Kohderyhmään kuuluvien työllistymisen ja valmiuksien parantamiseksi tavoitellaan moniammatillisten ja monialaisten vaikuttavien palveluiden kehittämistä ja tuottamista. Palveluja voidaan kehittää ja tuottaa myös monikanavaisesti sekä matalan kynnyksen palveluina. Välityömarkkinoita kehitetään kestäväällä ja vaikuttavalla tavalla heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymiseksi. Palvelumallien kehittämisessä tähdätään rakenteellisiin muutoksiin, joilla varmistetaan toimintamallien leviäminen sekä jatkuvuus myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen. Myös itsensä työllistäjien mahdollisuuksia työllistyä on tarpeen vahvistaa mm. kokonaisvaltaisempien, monialaisten palveluiden kehittämisellä.

Tavoitteena on räätälöidyillä palveluilla vastata työvoiman kohtaanto-ongelmiin, työntajien rekrytointihaasteisiin sekä työntekijöille asetettavaan koulutus- ja osaamisvaatimukseen, esimerkiksi digitalisaation mukanaan tuomat tarpeet, yhteistyössä työnantajien kanssa. Toimintaan tarvitaan mukaan eri toimijoita laaja-alaisesti. Rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen tunnettuutta ja vetovoimaa on tarpeen lisätä. Haasteet voivat vaihdella alueittain, mutta lisää työvoimaa tarvittaneen esim. väestön ikääntymisestä johtuen terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoitoon, digitalisaation lisääntymisen johdosta ict-alalle ja kestäväen kehityksen painoarvon kasvun myötä mm. kiertotalouteen. Vaikka työelämä on monimuotoistunut, työhönotossa tapahtuu joidenkin henkilöryhmien kohdalla jopa syrjintää. On tarpeen lisätä avointen työmarkkinoiden vastaanottokykyä sekä työnantajien tietoisuutta monimuotoisuuden hyödyistä ja tarjolla olevista tukipalveluista. Sukupuolten välisen ammatillisen segregaaation lieventäminen on tarpeen työvoimapotentialin paremmaksi hyödyntämiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Tavoitteena on eri kohderyhmien työmahdollisuuksien selvittäminen ja kehittäminen yhdessä työnantajien kanssa.

Kohderyhmän ammatillisen liikkuvuuden lisäksi myös alueellisen liikkuvuuden edistäminen on tarpeen. Alueellista liikkuvuutta tulee tukea eri toimijoiden ja toimialojen välisellä yhteistyöllä mm. kehittämällä ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä pilotoimalla uusia toimintamalleja. Tarpeen on edistää työvoiman liikkuvuutta myös panostamalla mukana muuttavien puolisoitten työllistymiseen ja osaamisen hyödyntämiseen.

Tavoitteena on yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksien parantaminen ja kokonaisvaltaisen toimintaympäristön rakentaminen mm. liiketoimintaa ja osaamista kehittäville palvelujärjestelmillä ja palveluilla sekä muulla tuella, joka ottaa huomioon yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteet. Yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan päätavoite on yleensä sosiaalinen tai ekologinen, joten näiden yritysten toimintamahdollisuuksien ja vaikuttavuuden paraneminen voi lisätä hyvinvointia ja osallisuutta myös laajemmin kuin yrittäjyyden ja työmahdollisuuksien kautta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Työnhakijoiden työllistyminen

- edistetään kohderyhmiin kuuluvien henkilöiden pääsyä avoimille työmarkkinoille, laadukkaisiin ja riittävän toimeentulon mahdollistaviin työpaikkoihin, yrittäjäksi ja itsenäiseen ammatinharjoittamiseen tai koulutukseen sekä osaajien saamista korkeaa osaamista vaativiin tehtäviin
- hyödynnetään monipaikkaisuuden ja erilaisten työn tekemisen tapojen tarjoamia vaihtoehtoja huomioiden työn- ja perhe-elämän yhdistämisen mahdollisuudet
- huomioidaan kohderyhmien tarpeet tarvittaessa positiivisen erityiskohtelun ja yhdenvertaisuussuunnittelun sekä tasa-arvosuunnittelun avulla hyödyntäen heidän omaa asiantuntemustaan
- yhteistyössä yritysten ja muiden työnantajien kanssa räätälöidään etenkin osatyökykyisille ja maahanmuuttajataustaisille työmahdollisuuksia sekä edistetään tehtävien muokkaamisen ja osittamisen edellytyksiä uusien työmahdollisuuksien kehittämiseksi
- kehitetään välityömarkkinoiden laatua ja vaikuttavuutta
- edistetään työvoiman ammatillista ja alueellista liikkuvuutta myös yhteistyössä rekrytoivien työnantajien kanssa luomalla näihin kannusteita ja käytäntöjä
- tuetaan mukana muuttavien puolisoitten työllistymistä
- ohjataan työnhakijoita rekrytointivaikeuksista kärsiville aloille
- luodaan työvoiman kysyntää hyödyntämällä mm. julkisten hankintojen työllistämismalleja
- tuetaan sukupuolten tasa-arvoa ja segregaaation vähentämistä koulutus- ja työelämässä

Työllistymistä tukevien palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia ja moniammatillisia palvelumalleja ja verkostomaista työtettä
- lisätään monialaisissa ja -amatillisissa palveluissa työskentelevien osaamista toimintamallin johtamisessa ja muissa yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä sekä asiakkaiden palvelutarpeisiin liittyvissä työllisyys-, koulutus- ja sosiaalialan teemoissa
- kehitetään toimintamalleja, joilla varmistetaan, että asiakkaan palvelupolku etenee saumattomasti työhön, koulutukseen tai asiakkaan kannalta muuhun tarkoituksenmukaiseen ratkaisuun
- tehostetaan ja kehitetään toimintatapoja ja palveluita, joilla voidaan tukea sesonkityyppisillä aloilla työskentelevien työllistymistä ympärivuotisesti ja alityöllistettyjä heidän työuransa kehittämisessä
- vahvistetaan itsensä työllistäjien mahdollisuuksia työllistyä
- kehitetään yritysten, alueiden ja toimialojen välisiä yhteistyömalleja ja rekrytointitoimia sekä lisätään rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen ja työnantajien tunnettuutta, vetovoimaa ja mainekuvaa
- vastataan työvoiman kohtaanto-ongelmiin kehittämällä ja kokeilemalla toiminta- ja palvelumalleja irtisanovan ja rekrytoivan yrityksen kohtaamisen helpottamiseksi
- parannetaan yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä

Tuettavat toimet ovat DNSH-periaatteen mukaisia, koska niiden ei luonteensa vuoksi odoteta aiheuttavan merkittävää negatiivista vaikutusta ympäristölle.

Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella, joka on edellytys järjestelmien ja palvelujen kehittämiselle sekä sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseksi ja levittämiseksi.

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy työllistymistä tukevien rakenteiden ja monialaisten ja -amatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvat työnhakijat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat ovat pääsääntöisesti työllistyneet, perustaneet yrityksen tai siirtyneet koulutukseen kulloinenkin työllisyystilanne huomioiden. Työnantajien rekrytointivalmiudet ovat lisääntyneet ja työmarkkinat ovat monimuotoistuneet. Samalla on vähennetty työvoiman kohtaanto-ongelmaa ja rakenteellista työttömyyttä. Työllisyyttä on lisätty edistämällä monipuolisia työn tekemisen mahdollisuuksia mm. työn ja yksityiselämän paremmaksi yhteensovittamiseksi ja sekä edistämällä segregaaation purkamista koulutuksessa ja työmarkkinoilla.

Eri toimijoiden tarjoamia työvoima-, yritys- ja monialaisia ja -ammattillisia ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä yhteistyöverkostoja on kehitetty toimivammaksi, saumattommaksi, vaikuttavammaksi ja saavutettavammaksi kokonaisuudeksi eri puolilla Suomea paikalliset erityispiirteet huomioiden. Yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä sekä liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä on parannettu monipuolisesti.

Tärkeimmät kohderyhmät

Kohderyhmiä ovat työnhakijat, työttömät, työssäolevat ja työvoiman ulkopuolella olevat sekä työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöt/henkilöryhmät kuten nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset, joiden on mahdollista tehtyjen toimien tuloksena päästä työmarkkinoille ja koulutukseen.

Kohderyhmänä ovat järjestöt, työmarkkinaosapuolet, yhdistykset, säätiöt, kunnat, koulutusorganisaatiot sekä yhteiskunnalliset ja muut yritykset ja yrittäjät. Kohderyhminä ovat työllisyyttä ja yrittäjyyttä edistävät ja kehittävät organisaatiot mukaan lukien rahoittajat sekä niiden johto ja henkilöstö, joiden osaamista kehitetään osana palvelujen ja rakenteiden kehittämistä.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita ja asenteita (kuten sosiaali- ja terveyssektorin sekä osa-aikatöiden vahva naisvaltaisuus ja vastaavasti teollisuuden miesvaltaisuus). Lisätään sukupuolittain eritellyn tiedon käyttöä toiminnassa. Yhteistyössä työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja yritysten kanssa lisätään mm. organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppioiden tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä, jotka osaltaan edistävät sukupuolten välisen palkkaeron kaventamista. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittainen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentiaalin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtaamista ja asemaa työmarkkinoilla. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa otetaan huomioon työnhakijoiden ja työnantajien tarpeet. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi ml. kulttuurisensitiivinen ja omakielinen ohjaus. Kehitetään malleja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseen työttömien työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi. Vammaisten erityistarpeet huomioidaan esim. tehtävien muokkaamisessa sekä viestinnän ja palvelujen saavutettavuudessa. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaa Pohjois- ja Itä-Suomessa erityisesti huomioiden digiosaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen työllisyyden edistämiseksi, työllisyyttä edistävien osaamistilien ja yksilöllisten osaamisratkaisujen edistäminen, työn eri muotojen yhdistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen, työllisyyttä tuke-

vien palvelujen saavutettavuuden edistäminen pitkien etäisyyksien, laajakaistapalvelujen ja digitaitojen puutteiden korjaamiseksi sekä työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton edistäminen ja puolisoiden työllisyyden edistäminen yritysten osaamis- ja työvoimatarpeen täyttämiseksi.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Alueiden yhteistyötä tehostavat ohjelman työllisyyttä edistävät ESR+:n valtakunnalliset teemat, joihin kaikilla alueilla (pl. Ahvenanmaa) on mahdollisuus osallistua. Alueet tekevät myös muuta ylirajallista yhteistyötä.

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden työllistymistä ja työvoiman kohtaantoon liittyvien haasteiden lieventämistä mm. alueellista liikkuvuutta edistämällä. Suomi osallistuu EU-tason Community of Practice -työskentelyyn, josta etenkin Employment, Education and Skills – verkosto tuo lisäarvoa erityistavoitteen toimintaan. Suomella on myös sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskushanke Belgian, Tsekin ja Liettuan kanssa. Sen puitteissa edistetään sosiaalisiin innovaatioihin liittyvää osaamista jäsenmaiden kesken. Suomeen perustettavalla sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksella edistettäisiin sosiaalisten innovaatioiden aikaansaamista.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmasssa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia. Itämeren alueen hallintoviranomaisverkoston työ tarjoaa erinomaisen alustan yhteisten teemojen työstämiselle.

Suomen näkökulmasta erityisen kiinnostavia ovat kansainväliset yhteistyömuodot liittyen mm. tehokkaimpiin työllistymisen edistämisen tapoihin sekä työttömille ja työvoiman ulkopuolella oleville tarjottavat palvelut.

Hanketoiminnassa voidaan osallistua myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Erityistavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
4.a	ESR+	EECO02	Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät	kpl	Kehittyneet	2 754	11 975
					Siirtymä	6 742	29 312
					NSPA	2 080	9 043
4.a	ESR+	EECO18	Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten ja julkisten palvelujen lukumäärä	kpl	Kehittyneet	1	6
					Siirtymä	9	41
					NSPA	3	11

Erityis- tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta- yksikkö	Alueluokka	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
NSPA = Syrjäisimmän ja pohjoisen harvaan asutut alu- eet							

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Eri- tyista- voite	Ra- hasto	Tun- nus	Indikaattori	Mitta- yk- sikkö	Alueluokka	Perus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)
4.a	ESR+	EECR 02	Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen	kpl	Kehittyneet	9 %	2020	15 %
					Siirtymä	12 %	2020	15 %
					NSPA	12 %	2020	15 %
4.a	ESR+	EECR 04	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä am- matinharjoittajina, jät- täessään toimen	kpl	Kehittyneet	39 %	2020	40 %
					Siirtymä	32 %	2020	35 %
					NSPA	37 %	2020	40 %
4.a	ESR+	NR01	Palvelun laatu	k.a.	Kehittyneet	4,1	2020	4,5
					Siirtymä	4,1	2020	4,5
					NSPA	4,1	2020	4,5
NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet								

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan**Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä**

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.a. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityis- tavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.a	ESR	134	Kehittyneet	3 584 626
			Siirtymä	30 932 323
			NSPA	8 711 606
4.a	ESR	135	Kehittyneet	2 258 314
			Siirtymä	19 487 363
			NSPA	5 488 312
4.a	ESR	136	Kehittyneet	1 684 774
			Siirtymä	14 538 192
			NSPA	4 094 455
4.a	ESR	137	Kehittyneet	1 433 850
			Siirtymä	12 372 929
			NSPA	3 484 643
4.a	ESR	138	Kehittyneet	824 464
			Siirtymä	7 114 434
			NSPA	2 003 669
4.a	ESR	141	Kehittyneet	967 849
			Siirtymä	8 351 727
			NSPA	2 352 134
4.a	ESR	142	Kehittyneet	932 003

			Siirtymä	8 042 404
			NSPA	2 265 018
4.a	ESR	143	Kehittyneet	322 616
			Siirtymä	2 783 909
			NSPA	784 045
4.a	ESR	145	Kehittyneet	1 505 543
			Siirtymä	12 991 576
			NSPA	3 658 875
4.a	ESR	153	Kehittyneet	1 218 773
			Siirtymä	10 516 990
			NSPA	2 961 946
4.a	ESR	155	Kehittyneet	107 539
			Siirtymä	927 970
			NSPA	261 348
4.a	ESR	171	Kehittyneet	286 770
			Siirtymä	2 474 586
			NSPA	696 929

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

- 134 Toimenpiteet työmarkkinoille pääsyn parantamiseksi
 135 Toimenpiteet pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseksi
 136 Nuorisotyöllisyyden ja nuorten sosioekonomisen integraation tukeminen
 137 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen
 138 Tuki sosiaaliselle taloudelle ja sosiaalisille yrityksille
 141 Työvoiman liikkuvuuden tukeminen
 142 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuva eriytymistä työmarkkinoilla
 143 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalveluja
 145 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen
 153 Keinot heikommassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi
 155 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan
 171 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.a. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.a	ESR	01	Kehittyneet	15 127 121
			Siirtymä	130 534 402
			NSPA	36 762 979

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.a. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.a	ESR+	31	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	36 762 979
4.a	ESR+	33	Kehittyneet	15 127 121
			Siirtymä	130 534 402
			NSPA	

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

31 Harvaan asutut alueet

33 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat

Taulukossa on kuvattu käytettävät ESR+:n toissijaiset teemat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.a. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.a	ESR+	01	Kehittyneet	1 512 712
			Siirtymä	13 053 440
			NSPA	3 676 298
4.a	ESR+	02	Kehittyneet	3 025 424
			Siirtymä	26 106 880
			NSPA	7 352 596
4.a	ESR+	05	Kehittyneet	3 781 780
			Siirtymä	32 633 600
			NSPA	9 190 745
4.a	ESR+	09	Kehittyneet	3 025 424
			Siirtymä	26 106 880
			NSPA	7 352 596
4.a	ESR+	10	Kehittyneet	12 101 697
			Siirtymä	104 427 521
			NSPA	29 410 383

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen

02 Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen

05 Syrjimättömyys

09 Ei sovelleta

10 Puuttuminen eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa havaittuihin haasteisiin

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – Sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.a. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.a	ESR	01	Kehittyneet	251 403
			Siirtymä	2 169 398

			NSPA	610 977
4.a	ESR	02	Kehittyneet	4 699 242
			Siirtymä	40 550 533
			NSPA	11 420 425
4.a	ESR	03	Kehittyneet	10 176 475
			Siirtymä	87 814 472
			NSPA	24 731 576

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaivoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.4.2. Erytistavoite 4.g: Uutta osaamista työelämään

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Tavoitteena on vastata työelämän muutoksista aiheutuviin osaamistarpeisiin sekä osaamistason nostoon.

Uusiin osaamistarpeisiin vastaaminen edellyttää koulutusjärjestelmän joustavuutta ja ihmisille mahdollisuuksia päästä tarvitsemaansa koulutukseen. Kaikilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan ja joustavaan oppimiseen huomioiden erilaiset elämäntilanteet, koulutus- ja työhistoria sekä ammatilliset kiinnostukset. Koulutusjärjestelmää ja koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi huomioiden non-formaalit oppimisympäristöt. Kehitetään koulutusjärjestelmän toimijoiden kykyä vastata jatkuvan oppimisen tarpeeseen. Rakenteellisilla muutoksilla varmistetaan toimintamallien jatkuvuus.

Yhteiskunnan muutos, työn murros ja digitalisaatio muuttavat eniten matalamman koulutustason vaativia töitä. Tarvitaan koulutus- ja osaamistason nostoa kaikilla koulutusasteilla. Työelämän tulevaisuuden haasteisiin vastaaminen vaatii uusia väyliä osaamisen varmistamiseksi. Ammatillinen koulutus ja koulutuksen järjestäjien rooli ovat avainasemassa elinkeinorakenteen uudistamishaasteissa ja uusien koulutustarpeiden tunnistamisessa. On tarpeen tukea koulutuksessa aliedustettujen ryhmien ja erityisryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen.

Tavoitteena on luoda kattavat elinikäisen ohjauksen palvelut ja parantaa koulutusten saavutettavuutta. Tarvitaan monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön tehokkaampaa hyödyntämistä. On tarpeen kehittää varhaisen vaiheen toimenpiteitä koulupudokkuuden, opintojen keskeytymisen ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Tarvitaan tiiviimpää julkisen sektorin, työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän toimintatapojen muutosta ja toimijoiden yhteistyötä, jotta osaamista uudistavat palvelut ja oppimisverkostot vastaavat muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin, turvaavat yritysten kilpailukykyä ja kasvumahdollisuuksia sekä parantavat työllisyyttä. Tarvitaan työn ja koulutuksen parempaa yhteensovittamista ja tukea tästä mahdollisesti aiheutuviin jaksamishaasteisiin. Tuottavuuden ja työllisyysasteen nostamiseksi ja työurien pidentämiseksi hyödynnetään mm. teknologisen kehityksen ja työelämän muutoksen myötä syntyviä uusia toimintatapoja. Ammatillisen liikkuvuuden edistäminen edellyttää toimia työssä oleville henkilöille, jotta heidän osaamisensa vastaisi paremmin työnantajien tarpeisiin ja henkilön omiin urataivoitteisiin. Huomiota kiinnitetään etenkin kasvu- ja rakennemuutosaloja, elinkeinoelämän uusintamista sekä älykästä erikoistumista tukevan koulutuksen laatuun ja jontaan.

Suomeen houkutellaan kansainvälisiä osaajia mm. EURESilla ja hyödynnetään jo maassa olevien potentiaalia. Tavoitteena on kehittää yritysten rekrytointivalmiuksia ja houkuttelevuutta työnantajana ja kouluttaa yrityksiä markkinoimaan itseään kiinnostavana työpaikkana.

Tavoitteena on osaamisen ja osaamistarpeiden tunnistaminen ja tunnustaminen sekä ennakoitintiedon, ennakointi- ja osaamisverkostojen kehittäminen.

Tavoitteena on työelämän laadun ja työorganisaatioiden uudistaminen osaamisen lisäämisellä mm. työn tuottavuus, työhyvinvointi sekä työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen huomioiden. Tulee tunnistaa organisaatioille strategisesti tärkeitä työelämän kehittämisen teemoja ja vaikuttavimpia kehittämisen keinoja. Työyhteisöjen on tarpeen tunnistaa jatkuvan oppimisen ja vertaisoppimisen merkitys. Johtamiskäsitys on muutoksessa. Johdon osaamista on tarpeen kehittää erityisesti ikäjohtamisen ja osaamisen johtamisen alueilla sekä etätöön ja monipaikkaisen työnteon johtamisen osaamisessa. Tarvitaan myös itsensä johtamisen kehittämistä eri tasoilla. Toimilla tuetaan hallitusohjelman mukaista työelämän kehittämisohjelmaa (TYÖ2030).

On tarpeen edistää sukupuolten tasa-arvoa ja vähentää segregatiota koulutus- ja työelämässä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Jatkuva oppiminen ja joustavat koulutuspolut

- lisätään yksilöllisten, monimuotoisten ajasta ja paikasta riippumattomien jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjontaa ml. täydennys- ja erikoistumiskoulutukset sekä perustaitojen kehittäminen
- tuetaan tutkintojen ja tutkintojen osien suorittamista sekä edistetään ja kehitetään osaamisen ja ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustamista ja tunnistamista ja niitä tukevaa koulutusta
- tuetaan uusien toimintatapojen ja digitalisaation hyödyntämistä sekä niihin liittyvää oppimista ja osaamisen kehittämistä työpaikoilla
- edistetään yrittäjyyttä ja liiketoimintaosaamista osana koulutusta ja työelämää
- tuetaan eri alojen kehittymistä osana ekosysteemejä ja vahvistetaan palvelujen tuotanto-osaamista
- kehitetään hakevan toiminnan menetelmiä erityisesti koulutuksessa aliedustettujen ryhmien tavoittamiseksi
- kehitetään jatkuvan oppimisen mahdollistavia koulutusrakenteita ja oppimisympäristöjä sekä oppimista tukevaa pedagogiikkaa
- tuetaan koulutuksen ja työelämän sekä kouluasteiden välisten nivelvaiheiden siirtymien sujuvoittamista perusopetuksesta lähtien
- kehitetään koulutuksen laatua ja tarjontaa mm. älykkään erikoistumisen ja kasvu- ja rakenneuudistusalojen tarpeisiin
- tuetaan jatkuvan oppimisen avulla elinkeinorakenteen monipuolistamista ja uudenlaisten palvelurakenteiden syntymistä mm. luovaa osaamista hyödyntämällä
- tuetaan sukupuolten tasa-arvoa ja segregatiion vähentämistä koulutus- ja työelämässä

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, moniammatillisia ja monikanavaisia ohjaus- ja neuvontapalveluita koulutuksessa ja työelämässä sekä vahvistetaan asiantuntijoiden valmiuksia vastata monimuotoistuvan asiakaskunnan tarpeisiin
- tuetaan luovien alojen palvelukokonaisuuden syntymistä ja vahvistetaan kulttuuripalveluiden tuotanto-osaamista
- parannetaan kohtaantoa ja edistetään ammatillista liikkuvuutta eri palveluja kehittämällä, hyödyntämällä ja yhdistelemällä
- edistetään kansainvälisten osaajien rekrytointia Suomeen ja integroidaan jo maassa olevia osaajia yhteistyössä EAKR- ja Talent Boost –toimenpiteiden kanssa

Muutostarpeiden ja osaamisen ennakointi työmarkkinoiden tarpeiden pohjalta

- tuetaan osaamistarpeiden ennakoitua ja ennakoitiedon hyödyntämistä
- edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen

Työelämän kehittäminen

- edistetään osaamista hyvän työelämän kehittämiseksi ml. työturvallisuus, työhyvinvointi, työterveys, työssä jaksaminen, työn ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja työyhteisöjen monimuotoisuuden lisääminen
- edistetään toimintatapoja ja digitaalisia ratkaisuja ja digitalisaation tuomien tuotanto- ja palveluprosessien kehittämistä sekä lisä- ja uudelleen kouluttautumismahdollisuuksia, jotka parantavat samanaikaisesti tuottavuutta ja tuloksellista työn tekemistä sekä työhyvinvointia
- kehitetään mikro- ja pk-yritysten ja muiden organisaatioiden sekä niiden henkilöstön, ml. lukien johtajat, osaamista, oppimismyönteisyyttä ja uudelleen kouluttautumista erityisesti ikäjohtamisen ja osaamisen johtamisen alueilla
- edistetään yritysten muutoskyvykkyyttä koulutuksen, neuvonnan, ohjauksen ja verkostojen kautta

Tuettavat toimet ovat DNSH-periaatteen mukaisia, koska niiden ei luonteensa vuoksi odoteta aiheuttavan merkittävää negatiivista vaikutusta ympäristölle.

Toimet rahoitetaan avustusmuotoisella tuella, joka on edellytys mm. järjestelmien ja palvelujen kehittämiseksi sekä sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseksi ja levittämiseksi.

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy mm. koulutus- ja ohjauspalveluiden rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvien osaaminen vastaa paremmin työelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin ja osaaminen tunnustetaan aiempaa paremmin. Erityisryhmien ja alhaisen koulutustason omaavien henkilöiden opiskelun tukemisella on parannettu heidän edellytyksiään jatkuvaan oppimiseen ja ehkäisty koulutuksen keskeyttämistä. Osallistujat ovat suorittaneet opintonsa loppuun ja heidän työhön sijoittumisensa on parantunut. Koulutusjärjestelmän joustavuus ja opetusmenetelmien monipuolistuminen on lisännyt ihmisten mahdollisuuksia opiskella ajasta ja paikasta riippumatta.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta on aiempaa paremmin integroitu koulutukseen. Luovan osaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen on vahvistunut.

Organisaatioiden oppimismyönteistä ilmapiiriä on kehitetty. Organisaatioiden osaamista, työhyvinvointia ja tuottavuutta on parannettu, valmiuksia muutoksiin on lisätty ja ikääntyneiden työssä pysymistä edistetty. Palvelujen toimintamallien, yhteistyön ja ohjauksen kehittämisellä on edistetty työvoiman, ml. erityisryhmät, opiskelua, ammatillista liikkuvuutta sekä työllistymistä.

Tärkeimmät kohderyhmät

Hankkeitten kohderyhmänä on työikäinen väestö, niin työssä olevat, työttömät kuin työvoiman ulkopuolellakin olevat kuten opiskelijat. Kohderyhmään kuuluvia henkilöryhmiä ovat mm. nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, yksinyrittäjät, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset.

Kohderyhmänä ovat yrityksissä ja organisaatioissa työskentelevät työntekijät ja johtajat yksityisellä ja julkisella sektorilla. Kohderyhmänä ovat erilaisissa muutostilanteissa olevat työnantajat ja työntekijät. Kohderyhmiä ovat myös sellaiset työssä olevat henkilöt, joiden tämän hetkinen osaaminen tarvitsee päivitystä tai joiden työelämässä pitempään pysymistä turvataan.

Kohderyhmään kuuluvat järjestöt, työmarkkinaosapuolet, yhdistykset, säätiöt, kunnat, kasvatus- ja koulutusorganisaatiot, tutkimuslaitokset, taide- ja kulttuurilaitokset ja muut työelämän ja palveluiden kehittäjät ja niiden henkilökunta.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Tuetaan sukupuolten tasa-arvoa ja segregaatian vähentämistä koulutus- ja työelämässä. Lisätään sukupuolittain eriteltyä tietoa ja tavoitteita hanketoiminnassa. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittainen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentiaalin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtaamista ja asemaa koulutuksessa ja työmarkkinoilla. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa mm. yhdenvertaisuussuunnittelun ja moninaisuuskoulutuksen avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi ml. kulttuurisensitiivinen ja omakielinen ohjaus. Toiminnassa kehitetään malleja koulutuksen tarjoajien ja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseksi. Vammaisten tarpeet huomioidaan mm. koulutusmateriaalien laadinnassa sekä viestinnän ja palvelujen saavutettavuudessa. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua, jotta koulutuksessa ja työelämässä voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin ml. segregatio ja stereotyyppien vaikutukset

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitettavassa toiminnassa Itä- ja Pohjois-Suomessa koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton toimivuutta tulee edistää alueen tarpeet huomioon ottavalla tavalla. Koulutuksen saavutettavuutta tulee edelleen kehittää tavoittamaan erityisesti työssä oleva väestö ja vaikeasti työllistyvät ihmiset. Koulutuksen saavutettavuuden tulee entistä enemmän kytkeytyä alueen yritysten innovaatiopotentiaalin kasvattamiseen ja yrittäjyyden toimintaedellytysten parantamiseen harvan asutuksen alueilla. Alueen TKI-intensiteetissä on suuria eroja. Alueen vahvoja osaamiskeskittymiä Oulu, Kuopio, Joensuu tulee pystyä paremmin hyödyntämään muun alueen TKI-intensiteetin nostamiseksi lähemmäksi maan keskitasoa.

Matkailu- ja tapahtumatuotanto tuovat alueelle paljon elinvoimaa ja vetovoimaa. Kehittämisellä alueella vahvistetaan näiden alojen uudistumista, kestävää kasvua ja kansainvälisyyttä tukemalla alan osaamista, verkostoitumista ja työvoiman saantia. Luovien alojen kehittämiskyvykkyydellä ja toimialojen välisellä yhteistyöllä kehitetään alueelle vahvaa kasvualaa, jossa on tuloksena vetovoimaisia työpaikkoja ja vahvoja yrityksiä. Digitaaliset palvelut ja tarjonta vahvistavat alueen näkyvyyttä ja vetovoimaa.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Alueiden yhteistyötä tehostavat erilaiset koulutusta ja osaamista edistävät ESR+:n valtakunnalliset teemat, joihin kaikilla alueilla (pl. Ahvenanmaa) on mahdollisuus osallistua. Alueet tekevät myös muuta ylimaakunnallista yhteistyötä.

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osaamista koulutukseen ja työelämän kehittämiseen liittyviin osa-alueisiin liittyen. Suomi osallistuu EU-tason Community of Practice -

työskentelyyn, josta etenkin Employment, Education and Skills –verkosto tuo lisäarvoa erityistavoitteen toimintaan. Suomella on myös sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskushanke Belgian, Tsekin ja Liettuan kanssa. Sen puitteissa edistetään sosiaaliin innovaatioihin liittyvää osaamista jäsenmaiden kesken. Suomeen perustettavalla sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksella edistettäisiin sosiaalisten innovaatioiden aikaansaamista.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmasssa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia. Itämeren alueen hallintoviranomaisverkoston työ tarjoaa erinomaisen alustan yhteisten teemojen työstämiselle.

Suomen kannalta kiinnostavimmat yhteistyöt liittyvät koulupudokkuuden vähentämiseen sekä työssä olevien osaamisen lisäämiseen.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Erityistavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
4.g	ESR+	EECO04	Työelämän ulkopuolella olevat	kpl	Kehittyneet	164	222
					Siirtymä	298	572
					NSPA	77	156
4.g	ESR+	EECO05	Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*	kpl	Kehittyneet	369	1 606
					Siirtymä	3 127	13 596
					NSPA	741	3 222
4.g	ESR+	NO02	Alle 30 -vuotiaat	kpl	Kehittyneet	1 695	7 369
					Siirtymä	5 969	25 950
					NSPA	1 086	4 722
4.g	ESR+	EECO18	Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä	kpl	Kehittyneet	5	22
					Siirtymä	21	89
					NSPA	11	47
NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet							

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Erityis- tavoite	Ra- hasto	Tun- nus	Indikaattori	Mitta- -yk- sikkö	Alueluok- ka	Perus- taso tai viitearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)
4.g	ESR+	EECR0 3	Osallistujat, jotka saa- vat ammattipätevyy- den jättäessään toi- men	kpl	Kehitty- neet	5 %	2020	10 %
					Siirtymä	3 %	2020	10 %
					NSPA	3 %	2020	10 %
4.g	ESR+	EECR0 4	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös it- senäisinä ammatin- harjoittajina, jättäes- sään toimen	kpl	Kehitty- neet	7 %	2020	15 %
					Siirtymä	18 %	2020	20 %
					NSPA	22 %	2020	25 %
4.g	ESR+	NR01	Palvelun laatu	k.a.	Kehitty- neet	4,1	2020	4,5
					Siirtymä	4,1	2020	4,5
					NSPA	4,1	2020	4,5
NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alu- eet								

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.g. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityis- tavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.g	ESR	137	Kehittyneet	1 452 204
			Siirtymä	12 531 303
			NSPA	3 529 246
4.g	ESR	142	Kehittyneet	453 814
			Siirtymä	3 916 032
			NSPA	1 102 889
4.g	ESR	143	Kehittyneet	695 848
			Siirtymä	6 004 582
			NSPA	1 691 097
4.g	ESR	144	Kehittyneet	1 119 407
			Siirtymä	9 659 546
			NSPA	2 720 460
4.g	ESR	145	Kehittyneet	1 724 492
			Siirtymä	14 880 922
			NSPA	4 190 980
4.g	ESR	146	Kehittyneet	1 391 695
			Siirtymä	12 009 165
			NSPA	3 382 194
4.g	ESR	147	Kehittyneet	484 068
			Siirtymä	4 177 101
			NSPA	1 176 415
4.g	ESR	148	Kehittyneet	272 288
			Siirtymä	2 349 619
			NSPA	661 734

4.g	ESR	149	Kehittyneet	1 966 526
			Siirtymä	16 969 472
			NSPA	4 779 187
4.g	ESR	150	Kehittyneet	1 391 695
			Siirtymä	12 009 165
			NSPA	3 382 194
4.g	ESR	151	Kehittyneet	3 055 678
			Siirtymä	26 367 949
			NSPA	7 426 122
4.g	ESR	154	Kehittyneet	544 576
			Siirtymä	4 699 238
			NSPA	1 323 467
4.g	ESR	171	Kehittyneet	574 831
			Siirtymä	4 960 307
			NSPA	1 396 993

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

137 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

142 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuva eriytymistä työmarkkinoilla

143 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalveluja

144 Toimenpiteet, joilla edistetään tervettä ja asianmukaista työympäristöä ja puututaan terveysterveisiin, myös edistämällä liikuntaa

145 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

146 Tuki työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutumiseksi muutoksiin

147 Toimenpiteet, joilla kannustetaan aktiivista ja tervettä ikääntymistä

148 Tuki varhaiskasvatukseen (pois lukien infrastruktuuri)

149 Tuki perusasteen ja keskiasteen koulutukseen (pois lukien infrastruktuuri)

150 Tuki korkea-asteen koulutukseen (pois lukien infrastruktuuri)

151 Tuki aikuiskoulutukseen (pois lukien infrastruktuuri)

154 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

171 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.g. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.g	ESR	01	Kehittyneet	15 127 121
			Siirtymä	130 534 402
			NSPA	36 762 979

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – Alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.g. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.g	ESR+	31	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	36 762 979
4.g	ESR+	33	Kehittyneet	15 127 121
			Siirtymä	130 534 402
			NSPA	

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

31 Harvaan asutut alueet

33 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat

Taulukossa on kuvattu käytettävät ESR+:n toissijaiset teemat ja niihin kohdistuva indikatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.g. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.g	ESR+	01	Kehittyneet	3 781 780
			Siirtymä	32 633 600
			NSPA	9 190 745
4.g	ESR+	02	Kehittyneet	2 269 068
			Siirtymä	19 580 160
			NSPA	5 514 447
4.g	ESR+	03	Kehittyneet	3 025 424
			Siirtymä	26 106 880
			NSPA	7 352 596
4.g	ESR+	05	Kehittyneet	1 512 712
			Siirtymä	13 053 440
			NSPA	3 676 298
4.g	ESR+	09	Kehittyneet	3 025 424
			Siirtymä	26 106 880
			NSPA	7 352 596
4.g	ESR+	10	Kehittyneet	12 101 697
			Siirtymä	104 427 521
			NSPA	29 410 383

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen

02 Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen

03 Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen

05 Syrjimättömyys

09 Ei sovelleta

10 Puuttuminen eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa havaittuihin haasteisiin

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – Sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.g. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.g	ESR	01	Kehittyneet	684 237
			Siirtymä	5 904 397
			NSPA	1 662 881
4.g	ESR	02	Kehittyneet	2 806 046
			Siirtymä	24 213 829
			NSPA	6 819 447
4.g	ESR	03	Kehittyneet	11 636 837
			Siirtymä	100 416 175
			NSPA	28 280 650

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.4.3. Erityistavoite 4.h: Yhdenvertaiseen osallisuuteen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Tavoitteena on vahvistaa heikoimmassa työmarkkina-asemassa ja suurimmassa huono-osaisuusriskissä olevien henkilöiden aktiivista toimijuutta ja osallisuutta sekä kiinnittymistä koulutukseen ja työmarkkinoille. Varhainen puuttuminen ja tuki edistävät työttömyys- ja syrjäytymiskiirteen katkaisemista sekä ehkäisevät koulunkäynnin tai opiskelun keskeytymistä. Tavoitteena on kohderyhmään kuuluvien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen, jotta heillä olisi riittävät voimavarat pyrkiä aktiivisesti parantamaan omaa ja tarvittaessa myös läheistensä elämäntilannetta.

Vaikeimmin työllistyvien työllistymisen tueksi on tarpeen lisätä työkyvyn tuen ja tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavien toimintamallien juurruttamista. Tarvitaan toimia, joiden tuella mielenterveyden häiriöitä ja päihdehäiriöitä sairastavilla on mahdollisuus osallistua opintoihin ja työhön. On tarpeen huomioida mm. oppimisvaikeuksista kärsivien kasvava määrä. Työttömien työkyvyn tuen palvelujen ja kuntoutuksen saatavuutta ja laatua on tarpeen parantaa. Tavoitteena on nivoa monialaiset hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut tiiviisti työllisyys- ja koulutuspalveluihin. Näin varmistetaan, että yksilön palvelupolku ei katkea ja että hänellä on mahdollisuus hyödyntää yhteiskunnan ja muiden hankkeiden tarjoamia palveluita mahdollisimman oikea-aikaisesti ja täysipainoisesti. Osatyökykyisten työllistymistä edistetään edellä mainittuihin tavoitteisiin sisältyvillä toimilla, jotka tukevat hallitusohjelman mukaista työkykyohjelmaa.

Tavoitteena on parantaa lasten, nuorten, työikäisten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista, keskinäistä yhteistyötä ja verkostotyöskentelyn osaamista. Ylisukupolvista syrjäytymistä ja köyhyyttä ehkäistään tukemalla perheitä ja edistämällä vanhempien koulutukseen ja työelämään osallistumista. Vähävaraisten perheiden tukea vahvistetaan moniammatillisesti ja edistetään lasten osallisuutta ohjaamalla heitä harrastusten piiriin. Toimissa hyödynnetään olemassa olevia rakenteita kuten paikallista ja alueellista perhe- ja aikuissosiaalityötä. Nuoria tuetaan opinto- ja työelämäpolulle kokonaisvaltaisesti ja heidän toimintakykyään ja -valmiuksiaan vahvistetaan esim. psykososiaalisin keinoin.

Yhdenvertaisuutta on tarpeen edistää turvaamalla vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja lisäämällä maahanmuuttajataustaisten ja etnisten vähemmistöjen osallisuutta. Tavoitteena on kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien (esim. rikosseuraamusasiakkaat, asunnottomat, päihteiden käyttäjät, mielenterveyskuntoutujat, tulottomat) asumisen, hyvinvoinnin ja osallisuuden tukeminen. Palveluja (esim. työvoimapalvelut, terveydenhuolto, koulutus) tulee kehittää siten, että ne ovat kaikille sopivia, esteettömiä ja saavutettavia.

Palveluissa on tarpeen entistä paremmin huomioida palvelun käyttäjän ja tarvittaessa hänen läheistensä erityistarpeet. Tämä voi sisältää mm. omakielisen ohjauksen, uudenlaisten yhteiskuntaan kiinnittymistoimien ja hyvien yhteiskuntasuhteiden edistämistä. Tavoitteena on kehittää ja tehdä tiivistä yhteistyötä julkisen, kolmannen ja neljännen sektorin sekä yritysten kanssa sekä kehittää monitoimijaisia strategiseen kumppanuuteen perustuvia toimintamalleja. Toimissa hyödynnetään kokemusasiantuntijoita ja vertaistukea sekä kohderyhmää edustavien tahojen asiantuntemusta.

On tarpeen kehittää kansalaistoimijalähtöisiä ja muita toimintamalleja. Tavoitteena on lisätä alueiden yhteisöllistä hyvinvointia toimilla, jotka tähtäävät yksinäisyyden vähentämiseen ja yhdessä tekemiseen. On tarpeen kehittää helposti saavutettavia, monipuolisia, arkiympäristöihin tuotavia palveluita erityisesti yhteiskunnallisen ja kulttuurisen asemansa tai muun haavoittuvuuden vuoksi vaikeassa asemassa oleville ihmisille, joita on muutoin vaikea tavoittaa.

Tavoitteena on tiivistää yhteistyötä työnantajien kanssa, jotta voidaan esim. erilaisten työpaikalla tapahtuvien valmennus- ja kuntoutustoimien avulla tukea työllistymistä. On tarpeen vahvistaa polkuja työtoiminnasta työhön avoimille työmarkkinoille ja koulutukseen sekä rakentaa työmarkkinoita, jotka tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia työelämän ulkopuolella oleville ryhmille.

Syrjäytyneiden ja heikossa asemassa olevien ihmisten työelämään osallistumisen taustalla vaikuttavat syyt ovat usein sukupuolittuneita: esimerkiksi naisilla lähisuhdeväkivalta tai mielenterveyden ongelmat, miehillä päihderiippuvuus tai heikko koulutustaso. Sukupuolinäkökulman huomioiminen kaikissa syrjäytymistä ehkäisevissä ja osallisuutta edistävässä toimissa varmistaa tasa-arvon toteutumista ja lisää toimien vaikuttavuutta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Yhtäläisten mahdollisuuksien ja osallisuuden edistäminen

- tuetaan monipuolisin keinoin kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan, koulutukseen ja työmarkkinoille sekä torjutaan huono-osaisuutta ja syrjäytymistä
- lisätään eri väestöryhmien vuorovaikutusta
- yksinäisten ja riippuvuus- ja/tai työ- ja toimintakyvyn haasteiden kanssa kamppailevien hyvinvointia lisätään mm. yhteisöllisin ja kuntouttavin toimenpitein
- edistetään vammaisten henkilöiden, etnisten vähemmistöjen ja muiden heikommassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksien toteutumista
- kehitetään kansalaistoimijalähtöistä toimintaa ja yhteisöllisiä palveluita sekä edistetään vähemmistö- ja erityisryhmien osallistumista päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun
- hyödynnetään kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntapalveluja osallisuuden, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämisessä

Työllistymismahdollisuuksien parantaminen

- parannetaan heikoimmassa asemassa olevien valmiuksia päästä koulutukseen ja työmarkkinoille
- rakennetaan osallistavia työmarkkinoita, lisätään työkyvyn tuen ja tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavuutta sekä kehitetään työtoiminnan sisältöjä

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, oikea-aikaisia, saavutettavia ja katkeamattomia taide-, kulttuuri-, hyvinvointi-, sosiaali-, terveys-, kuntoutus-, koulutus- ja työllisyyspalveluita ja kehitetään mm. perhe- ja nuorisotyön menetelmiä ja verkostomaista työtettä

- edistetään ammattilaisten, kolmannen ja neljännen sektorin ja viranomaisten välistä kumppanuutta, yhteistyötä ja osaamista heikoimmassa asemassa olevien ryhmien palveluiden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen parantamiseksi
- kehitetään tuloksellisia mm. sosiaalisen kuntoutuksen ja päihdekuntoutuksen toimintamalleja työkäisille samoin kuin työ- ja toimintakyvyn palveluja
- kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista sosiaali- ja terveysalalla, sivistystoimissa sekä työllisyyspalveluissa, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin

Tuettavat toimet ovat DNSH-periaatteen mukaisia, koska niiden ei luonteensa vuoksi odoteta aiheuttavan merkittävää negatiivista vaikutusta ympäristölle.

Toimet rahoitetaan avustusmuotoisella tuella, joka on edellytys mm. palvelujen kehittämiseksi, sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseksi ja levittämiseksi ja pienten toimijoiden mukaan saamiselle.

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy syrjäytymistä ehkäisevien ja osallisuutta edistävien rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuneiden työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten ja työkäisten hyvinvointi, osallisuus, yhdenvertaisuus, työ- ja toimintakyky, aktiivinen toimijuus ja osaaminen ovat parantuneet niin, että useat heistä ovat siirtyneet koulutukseen tai työhön tai sille johtavalle polulle. Eri väestöryhmien (ml. sukupuoli) väliset, sekä alueelliset terveys- ja hyvinvointierot ovat kaventuneet. Hankkeilla on torjuttu huono-osaisuutta, ylisukupolvista köyhyyttä ja syrjäytymistä.

Monitoimijaiset, sektori- ja organisaatorajat ylittävät palvelujärjestelmät toimivat saumattomasti ja oikea-aikaisesti sekä tukevat ammattilaisten yhteistyötä. Kolmannen ja neljännen sektorin toimijat ja vertaistukea tarjoavat henkilöt osallistuvat palvelujärjestelmiin ja työllistämisen- ja kehittämistoimintaan näin edistäen vaikeassa asemassa olevien henkilöiden integroitumista yhteiskuntaan. Perheiden aikuisten tukemiseksi sekä perheiden parissa työskentelevien osaamisen ja tietoisuuden lisäämiseksi kehitetyt toimet auttavat myös lapsia.

Työmarkkinat ovat aiempaa osallistavampia ja tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille. Tuloksena on laadukkaiden ja monipuolisten matalan kynnyksen työ- ja toimintapaikkojen lisääntyminen.

Tärkeimmät kohderyhmät

Työmarkkinoiden näkökulmasta heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, sisältäen vähemmistöt ja erityisryhmät, joiden yhteiskunnallista osallisuutta halutaan edistää. Kohderyhmään kuuluvat työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöryhmät kuten nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset. Kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt riippumatta heidän aiemmasta koulutus- ja työhistoriastaan tai sen puutteesta ja välillisesti myös esim. heidän läheisensä.

Kohderyhmään kuuluvat myös mm. monialaisten taide-, hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutus- sekä koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoajat ja niiden johto ja henkilöstö, joiden yhteistyötä ja osaamista halutaan kehittää.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun keinoin. Puretaan työ- ja koulutusurien segregatiota ylläpitäviä rakenteita. Lisätään sukupuolitietoisia menetelmiä ohjaus- ja muissa palveluissa ja tiedostetaan mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät tekijät. Kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin. Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Osallisuutta edistetään lisäämällä kansalaisten aktiivisuutta, sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä. Kehittämistarpeet lähtevät paikalliselta tasolta ja toimeenpanossa osallistetaan alueen asukkaita ja muita toimijoita. Toimintaa rahoitetaan alueilla, joilla ei rahoiteta maaseutu- tai kalatalousrahoista paikallista kehittämistä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon kunkin kohderyhmän erityistarpeet sekä kulttuurisensitiivinen ja omakielinen ohjaus. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksessa ja työmarkkinoilla tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään menetelmiä syrjinnän vähentämiseksi yhteiskunnassa ja eri vähemmistöjen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Vammaiset huomioidaan esim. hankkeiden materiaalin, viestinnän ja palvelujen saavutettavuudessa. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu

Pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella Pohjois- ja Itä-Suomessa huomioidaan erityisesti terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen työ- ja opiskelukykyisyyden edistämiseksi, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen nuorille ja perheille hyödyntäen monialaista osaamista ja mm. luovia menetelmiä alueen vetovoimaisuuden ja osallisuuden parantamiseksi, palveluiden saavutettavuuden edistäminen (digitaaliset palvelut ja innovatiiviset toimet) ja nuorisotyön ja perheiden auttamisen vahvistaminen.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Alueiden yhteistyötä tehostavat sosiaalista osallisuutta edistävät ESR+:n valtakunnalliset teemat, joihin kaikilla alueilla (pl Ahvenanmaa) on mahdollisuus osallistua. Alueet tekevät myös muuta yli-maakunnallista yhteistyötä.

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osallisuutta, työllistymistä ja koulutukseen osallistumista. Suomi osallistuu EU-tason Community of Practice -työskentelyyn, josta etenkin Social Inclusion –verkosto tuo lisäarvoa erityistavoitteen toimintaan. Suomella on myös sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskushanke Belgian, Tsekin ja Liettuan kanssa. Sen puitteissa edistetään sosiaaliin innovaatioihin liittyvää osaamista jäsenmaiden kesken. Suomeen perustettavalla sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskukseksi edistettäisiin sosiaalisten innovaatioiden aikaansaamista.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Pohjoisen arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmasssa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia. Itämeren alueen hallintoviranomaisverkoston työ tarjoaa erinomaisen alustan yhteisten teemojen työstämiselle.

Suomen kannalta kiinnostavimmat yhteistyön aiheet liittyvät mm. työelämän ulkopuolella olevien saamiseen osallisuutta edistävään toimintaan ja koulutukseen sekä tälle kohderyhmälle sopivien työpaikkojen löytyminen tai luominen.

Hanketoiminnassa voidaan osallistua myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Taulukossa on kuvattu Euroopan sosiaalirahaston (ESR+) tuotosindikaattorit ja niiden tavoitetasot vuosille 2024 ja 2029 alueluokittain erityistavoitteessa 4.h.

Erityis-tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yksikkö	Alueluokka	Välita-voite (2024)	Tavoite (2029)
4.h	ESR+	EECO03	Pitkäaikaistyöttömät*	kpl	Kehittyneet	634	2 758
					Siirtymä	3 881	16 876
					NSPA	1 420	6 176
4.h	ESR+	EECO04	Työelämän ulkopuo-lella olevat	kpl	Kehittyneet	2 278	9 903
					Siirtymä	2 627	11 420
					NSPA	976	4 242
4.h	ESR+	EECO14	Ulkomaalaistaustai-set henkilöt	kpl	Kehittyneet	1 619	7 039
					Siirtymä	3 052	13 271
					NSPA	830	3 611
4.h	ESR+	EECO18	Kansallisella, alueelli-sella tai paikallisella tasolla tuettujen vi-ranomaisten tai jul-kisten palvelujen lu-kumäärä	kpl	Kehittyneet	2	10
					Siirtymä	10	42
					NSPA	7	28

NSPA = Pohjoisen harvaan asutut alueet

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Taulukossa on kuvattu Euroopan sosiaalirahaston (ESR+) tulosindikaattorit ja niiden tavoitetasot vuodelle 2029 alueluokittain erityistavoitteessa 4.h.

Erityista-voite	Ra-hasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta-yk-sikkö	Alueluokka	Perustaso tai vii-tearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)
4.h	ESR+	EECR01	Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättä-essään toimen	kpl	Kehittyneet	1 %	2020	10 %
					Siirtymä	3 %	2020	10 %
					NSPA	3 %	2020	10 %
4.h	ESR+	EECR02	Osallistujat, jotka ovat koulutuk-sessa jättäessään toimen*	kpl	Kehittyneet	6 %	2020	15 %
					Siirtymä	7 %	2020	15 %
					NSPA	7 %	2020	15 %
4.h	ESR+	EECR04	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä	kpl	Kehittyneet	4 %	2020	10 %
					Siirtymä	11 %	2020	15 %
					NSPA	13 %	2020	15 %

			ammattiharjoittajina, jättäessään toimen					
4.h	ESR+	NR01	Palvelun laatu	k.a.	Kehittyneet	4,1	2020	4,5
					Siirtymä	4,1	2020	4,5
					NSPA	4,1	2020	4,5

NSPA = Pohjoisen harvaan asutut alueet

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityis-tavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.h	ESR	142	Kehittyneet	679 177
			Siirtymä	5 860 728
			NSPA	1 650 583
4.h	ESR	145	Kehittyneet	2 305 085
			Siirtymä	19 890 956
			NSPA	5 601 978
4.h	ESR	152	Kehittyneet	3 231 236
			Siirtymä	27 882 859
			NSPA	7 852 772
4.h	ESR	153	Kehittyneet	2 716 708
			Siirtymä	23 442 913
			NSPA	6 602 331
4.h	ESR	154	Kehittyneet	2 387 410
			Siirtymä	20 601 348
			NSPA	5 802 048
4.h	ESR	155	Kehittyneet	370 460
			Siirtymä	3 196 761
			NSPA	900 318
4.h	ESR	157	Kehittyneet	1 008 475
			Siirtymä	8 702 293
			NSPA	2 450 865
4.h	ESR	171	Kehittyneet	267 555
			Siirtymä	2 308 772
			NSPA	650 230

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

142 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

145 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

152 Toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan

153 Keinot heikommassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

154 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

155 Tuki syrjäytyneiden yhteisöjen, kuten romanien, kanssa toimivalle kansalaisyhteiskunnalle

157 Toimenpiteet kolmansien maiden kansalaisten integroimiseksi yhteiskuntaan

171 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltiossa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.h	ESR	01	Kehittyneet	12 966 104
			Siirtymä	111 886 630
			NSPA	31 511 125

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – Alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.h	ESR	31	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	31 511 125
4.h	ESR	33	Kehittyneet	12 966 104
			Siirtymä	111 886 630
			NSPA	

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

31 Harvaan asutut alueet

33 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat

Taulukossa on kuvattu käytettävät ESR+:n toissijaiset teemat ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.h	ESR	05	Kehittyneet	6 483 052
			Siirtymä	55 943 315
			NSPA	15 755 562
4.h	ESR	06	Kehittyneet	2 593 221
			Siirtymä	22 377 326
			NSPA	6 302 225
4.h	ESR	09	Kehittyneet	2 593 221

			Siirtymä	22 377 326
			NSPA	6 302 225
4.h	ESR+	10	Kehittyneet	10 372 884
			Siirtymä	89 509 304
			NSPA	25 208 900

Käytettävät koodit:

05 Syrjimättömyys

06 Lasten köyhyyden torjunta

09 Ei sovelleta

10 Puuttuminen eurooppalaisen ohjausjakson puiteissa havaittuihin haasteisiin

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – Sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 4.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
4.h	ESR	01	Kehittyneet	737 630
			Siirtymä	6 365 126
			NSPA	1 792 639
4.h	ESR	02	Kehittyneet	7 370 849
			Siirtymä	63 604 259
			NSPA	17 913 148
4.h	ESR	03	Kehittyneet	4 857 626
			Siirtymä	41 917 245
			NSPA	11 805 338

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

03 Sukupuolineutraali

2.5. ESR+-toimintalinja 5: Sosiaalisten innovaatioiden Suomi

☐ Tämä on nuorisotyöllisyyteen liittyvä toimintalinja
X ☒ Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on ESR+-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan m alakohdassa säädetyn erityistavoitteen mukaiseen tukeen vähävaraisimmille liittyvä toimintalinja*
☐ Tämä on ESR+-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan l alakohdassa säädetyn erityistavoitteen mukaiseen tukeen vähävaraisimmille liittyvä toimintalinja ¹
☐ Tämä on EAKR-/koheesiorahasto-asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan viii alakohdassa säädettyyn kaupunkiliikennettä koskevaan erityistavoitteeseen liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on EAKR-/koheesiorahasto-asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan v alakohdassa säädettyyn tieto- ja viestintätekniikan yhteenliittämistä koskevaan erityistavoitteeseen liittyvä toimintalinja

¹ Jos ESR+-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan l alakohdassa säädetyn erityistavoitteen mukaiset resurssit otetaan huomioon ESR+-asetuksen 7 artiklan 4 kohdan tarkoituksessa.

2.5.1 Erityistavoite 5.h: Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit

Erityistavoitteessa tuetaan lastensuojelun asiakkaana olevien sekä erityisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten elämäntilannetta ja pärjäämistä. Tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten tarpeista lähteviä, helposti saavutettavia tukitoimia ja palveluita, joita tuotetaan paikallisesti monitoimijaverkostoissa lapsia ja nuoria kuunnellen. Paikallisilla järjestötoimijoilla tai muilla ei viranomaisroolissa toimivilla on mahdollista täydentää viranomaistoiminnan tuottamia lastensuojelua tukevia palveluja ja rakentaa paikallisesti uusia ja helposti saavutettavia palvelukokonaisuuksia.

Yhteiskunnan sosioekonominen eriytyminen on osaltaan johtanut siihen, että jo aiemmin huono-osaiset nuoret voivat entistä huonommin ja erityisesti nuorten pahoinvointi näkyy lisääntyneinä päihde- ja mielenterveysongelmina, myös alaikäisten vakavat väkivallanteot lisääntyvät. Lastensuojelulain muuttua lastensuojelun jälkihuollon asiakkuus voi jatkua 25 ikävuoteen saakka, mikä osaltaan lisää palvelujen kehittämistarpeita.

Sijaishuollon ja lastensuojelun asiakkuus on monilla mittareilla yhdistettävissä huono-osaisuuteen myös aikuisena. Sijaishuollossa kasvaneilla on tutkimusten mukaan aikuisena suuremmat riskit ajautua marginaaliin kuin väestössä yleensä. Huostaan otetuilla on tutkimusten perusteella suurempi riski jäädä vaille perusopetuksen päättötodistusta ja peruskoulun jälkeistä tutkintoa, ja he ovat todennäköisemmin mielenterveyspalvelujen ja toimeentulotuen piirissä saman ikäiseen väestöön verrattuna. Teini-ikäisenä sijoitettujen kouluttautuminen jää viisi kertaa todennäköisemmin peruskoulutasolle muuhun väestöön verrattuna. Tilanteen korjaaminen vaatii uudenlaisia toimintamalleja.

Tilastojen mukaan lastensuojelun tarve on kasvanut Suomessa viime vuosina; lastensuojeluilmoitus tehtiin 85 746 lapsesta vuonna 2019, ilmoitusten määrän kasvua oli 7 %. Lastensuojelun avohuollon asiakkaista (52 858) suurimman ryhmän muodostivat 16–17-vuotiaat (5,9 % väestön saman ikäisistä). Kodin ulkopuolelle oli vuoden 2019 aikana sijoitettuna kaikkiaan 18 928 lasta ja nuorta, mikä oli 2 % edellisvuotta enemmän. Avohuollon tukea sai vuonna 2019 yhteensä 7 646 jälkihuollossa olevaa lasta ja nuorta. Heistä enemmistö (86,2 %) oli 18 vuotta täyttäneitä.

THL:n raportin (2020, 8) mukaan vuonna 2018 noin 2 000:lla 13–17 -vuotiaalla teini-ikäisellä oli alkanut lastensuojelulain mukainen sijoitus, joka tehtiin usein kiireellisenä laitokseen. Arviolta 60 prosentissa kysymys oli nuoruuden kriiseistä, joihin olisi ollut mahdollisuus löytää intensiivinen ja vaikuttava interventio avohuollossa ja välttää sijoitus kodin ulkopuolelle.

Teini-ikäiset ja vaikeasti oireilevat nuoret eivät saa riittävästi apua peruspalveluista, vaan joutuvat aivan liian usein vielä täysi-ikäisyyden lähestyessäkin lastensuojelun asiakkaiksi ja jopa sen laitospalveluihin. Palvelujärjestelmässä ja sen vaikuttavuudessa on puutteita sekä avohuollossa että kaikkein vaativimmissa palveluissa.

On tarpeen edistää lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon sisällöllistä ja rakenteellista uudistamista kehittämällä ja syventämällä eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhdessä tekemistä vaikuttavien toimintatapojen löytämiseksi ja juurruttamiseksi. Uudenlaisia toimintatapoja tarvitaan etenkin yläkouluikäisten ja peruskoulunsa päättäneiden kiireellisiin sijoituksiin ja huostaanottoihin liittyen. Näihin tilanteisiin olisi löydettävä avo- ja sijaishuollon palveluja ja osaamista uudella tavalla hyödyntäviä keinoja yhteistyössä muiden palvelujen ja toimijoiden kanssa, jotta teini-ikäisten tarpeisiin voitaisiin tehokkaasti vastata muutenkin kuin huostaanotolla. Toinen keskeinen kehittämiskohde on lastensuojelun jälkihuollon uudistaminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi vahvistetaan lastensuojelun henkilöstön kehittämistyöosaamista sekä yhteiskehittämistä koulujen ja oppilaitosten, sosiaali- ja terveystoimen, nuorten palvelupisteiden yms. kanssa sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseksi.

Erityisesti on kehitettävä vaativan sijaishuollon ja muiden vaativan tuen palvelujen laatua ja saatavuutta. Vaativan sijaishuollon palvelujen ja sijoituspaikkojen tarve on kasvanut jatkuvasti. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän raportissa (STM raportteja ja muistiota 2020:28) on esitetty lukuisia kehittämisehdotuksia uudistamistyön pohjaksi mm. toimintojen laadun, henkilöstön osaamisen ja palvelujen kehittämisen näkökulmasta. On huolestuttavaa, että osalle sijaishuollon piirissä olevista lapsista ja nuorista perusoikeus oppimiseen ei toteudu, ja puuttuva koulutus määrittää jo valmiiksi haastavaa elämäntilannetta ja siirtymistä aikuisuuteen. Suunniteltavissa hankkeissa tulee huomioida ao. työryhmien ja myös aiheesta tehtyjen tutkimusten tulokset.

Oppimisvaikeudet ja negatiiviset koulukokemukset ovat yksi taustatekijä sille, että sijaishuollossa olevista lapsista ja nuorista huomattavan suuri osa jää ilman jopa perusopetuksen päättötodistusta tai toisen asteen tutkintoa. Tavoitteena on tarttua oppimisvaikeuksiin ja siten edistää jatkokoulutukseen hakeutumista ja työmarkkinoille kiinnittymistä. Erityisten ja laaja-alaisten oppimisen vaikeuksien ohella on huomioitava myös oppimisvaikeudet, jotka ovat seurausta erilaisista elämäntilanteen haasteista tai sairauksista. Erityistavoitteen hankkeilla tuetaan uudenlaisten oppimista ja kouluttautumista tukevien ja kannustavien palvelujen ja toimintamallien kehittämistä ja juurruttamista osaksi vaikuttavaa lastensuojelua. Erityistavoitteessa on tarpeen kehitettävä oppimisvaikeuksia tukevia palveluja, palveluprosessin eri osa-alueita ja toimintamalleja. Teeman kehittäminen on laaja, mutta osana sijaishuollon palvelujen kehittämistä sitä voidaan kehittää rajatusti, ottaen samalla huomioon kehittämistulosten siirrettävyys esimerkiksi aikuisten TE-palveluihin, koulutukseen ohjauksen palveluihin ja osaamisen kehittämisen palveluihin. Hankkeissa tulee huomioida myös oppimisen, osaamisen ja kannustamisen haasteet nuorten siirtyessä työelämään ja tunnistaa yksilöllisen ohjauksen tarpeet työelämävalmiuksien pitkäjänteiseksi vahvistamiseksi.

Kehittämistoimintaa tukemaan ja suuntaamaan perustetaan ns. pyöreä pöytä, johon kutsutaan mukaan alan asiantuntijoita ja kokemusasiantuntijoita, toisen asteen koulutuksen järjestäjiä, erityisesti lastensuojelukentän toimijoita yhteistyöverkostoineen. Yhteiskehittämisellä tuetaan hanketoimintaa ja varmistetaan myös kehittämistyön juridinen, laadullinen ja eettinen näkökulma. Tätä edistää myös hankkeita tukeva ja arvioiva koordinaatiohanke, jonka osaamista voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää myös ohjelman muissa erityistavoitteissa tehtävässä sosiaalisten innovaatioiden kehittämistyössä. Hankkeiden valinnassa painotetaan sosiaalisten innovaatioiden selvittämisen- ja kehittämismahdollisuuksia sekä tulosten levittämisuunnitelmia. Hankkeiden tuloksina syntyville uusille, innovatiivisille toimintatavoille ja niiden kautta saavutettaville tuloksille asetetaan paljon odotuksia ja saavutettavien tuloksien odotetaan olevan parempia kuin muissa kehittämishankkeissa.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

- kehitetään lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon sisältöjä ja rakenteita palvelujen laadun, monialaisuuden, henkilöstön osaamisen ml. digitaalisuus ja toimijoiden osallisuuden edistämiseksi
- kehitetään vaativan sijaishuollon palveluja ja niiden monialaisuutta
- kehitetään oppimisvaikeuksista ja neuropsykiatrisista ongelmista kärsiville lapsille ja nuorille tukitoimenpiteitä, joissa huomioidaan opintojen ohella työelämään siirtyminen
- kehitetään lasten ja nuorten tarpeista lähteviä, helposti ja nopeasti saavutettavia palveluja ja tukitoimia, joita tuotetaan paikallisesti monitoimijaverkostoissa lasten ja nuorten tarpeita kuunnellen. Näitä palveluja voivat olla esim. mielenterveys- ja päihdepalvelut, sujuvat terveydenhuollon prosessit, osallisuuden ja harrastustoiminnan tukeminen mm. kulttuuri- ja liikuntatoiminnalla, tuki opinnoissa ja opintoihin hakeutumisessa, tuki arjessa, asumisessa ja kodinhoidossa selviytymisessä sekä tuki työllistymisessä ja työelämään siirtymisessä
- edistetään soveltavaa tutkimusta ja toiminnan vaikuttavuutta,
- levitetään ja juurrutetaan parhaat mallit pysyviksi käytännöiksi

Tuettavat toimet ovat DNSH-periaatteen mukaisia, koska niiden ei luonteensa vuoksi odoteta aiheuttavan merkittävää negatiivista vaikutusta ympäristölle.

Toiminta rahoitetaan avustusmuotoisella tuella, joka on perusteltu kohderyhmätyön, uusien ja pienten hanketoteuttajien sekä pilottimaisen työskentelytavan takia. Tukimuoto on edellytys järjestelmien ja palvelujen kehittämiseksi sekä sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseksi ja levittämiseksi.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena kohderyhmälle tarjottavien palvelujen laatu on parantunut. Hankkeiden tuloksina syntyneitä sosiaalisia innovaatioita on juurrutettu ja levitetty.

Tärkeimmät kohderyhmät

Kohderyhmän muodostavat lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon toimijat. Kohderyhmään kuuluvat myös lastensuojelun yhteistyöverkoston toimijat, esim. koulut ja oppilaitokset sekä korkeakoulut, sosiaali- ja terveystoimi, nuorten palvelut, TE-palvelut, kunnan työllisyyspalvelut, Ohjaamot, päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä järjestöt.

Välilliseen kohderyhmään kuuluvat lastensuojelun asiakkaina olevat 12–17-vuotiaat lapset ja nuoret sekä heidän perheensä. Lisäksi kohderyhmään kuuluvat myös lastensuojelun jälkihuollon asiakkaana olevat nuoret aikuiset aina 25 ikävuoteen saakka. Teini-ikäiset ovat suurin asiakasryhmä lastensuojelun avohuollon palveluissa ja sijoitettujen lasten joukossa. Heistä tehdään eniten myös lastensuojeluilmoituksia.

Toimet, joilla taataan yhdenvertaisuus, osallistavuus ja syrjimättömyys

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm tiedostamalla mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät tekijät. Kaikista sijoitetuista v. 2019 oli poikia 53 prosenttia (9 997) ja tyttöjä 47 prosenttia (8 931). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen poikien osuus sijoitetuista lapsista ja nuorista on pysytellyt tyttöjen vastaavaa osuutta suurempana 1990-luvulta lähtien (THL, tilastot 2019). Henkilöitä koskevien seurantaindikaattoreiden tiedot kerätään ohjelmassa sukupuolittain, jolloin toimenpiteiden kohdistumista eri sukupuoliin voidaan seurata ja analysoida.

Osallisuutta edistetään varmistamalla kehitettävien palvelujen ja rakenteiden kohderyhmään kuuluvien lasten ja nuorten mahdollisuudet vaikuttaa heille suunniteltujen toimien sisältöihin, toteutustapoihin ja ajankohtiin.

Yhdenvertaisuus huomioidaan toimien kehittämisessä ja tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon lasten erityistarpeet sekä kulttuurisensitiivinen ja omakielinen ohjaus. Samoin huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi mm. syrjinnästä tai vähävaraisuudesta johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset etenkin Lapsen oikeuksien sopimus [Lapsen oikeudet - sopimus kokonaisuudessaan](#)

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet

Alueiden yhteistyötä tehostaa erityistavoitteeseen perustettava valtakunnallinen koordinaatiohanke ja ohjausryhmä. Alueet tekevät myös muuta ylimaakunnallista yhteistyötä erityistavoitteen teemaan liittyen.

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään organisaatioiden kehittämiseen liittyvien hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Suomi osallistuu aktiivisesti ESR+:n kansainvälisen yhteistyön Social Innovations -verkoston työhön. Sen kautta haetaan malleja erityisesti sosiaalisten innovaatioiden kehittämiseen ja juurruttamiseen sekä levittämiseen. Samoin Social Inclusion –teema verkosto tarjoaa foorumin lastensuojelulasten ja –nuorten osallisuuden edistämistä koskevalle keskustelulle. Suomella on myös sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskushanke Belgian, Tsekin ja Liettuan kanssa. Sen puitteissa edistetään sosiaalisiin innovaatioihin liittyvää osaamista jäsenmaiden kesken. Suomeen perustettavalla sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksella edistettäisiin sosiaalisten innovaatioiden aikaansaamista.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Valmis- teilla olevan Suomen Arktisen politiikan strategian linjaukset ja tavoitteet huomioidaan soveltuvin osin etenkin viranomaisten, järjestöjen ja asukkaiden välisen yhteistyön osalta.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään [Itämeren strategian toimeenpanosuunnitel- massa](#), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavat toi- met voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Myös synkronoidut hankehaut ovat mah- dollisia. Itämeren alueen hallintoviranomaisverkoston työ tarjoaa erinomaisen alustan yhteisten tee- mojen työstämiselle.

Suomen kannalta kiinnostavimmat yhteistyöt linkittyvät lastensuojeluun liittyvien palveluiden kehittä- miseen.

Hanketoiminnassa voidaan osallistua myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä- yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö

Erityistavoitteessa ei ole suunniteltu rahoitusvälineiden käyttöä

Indikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Erityis- tavoite	Rahasto	Tunnus	Indikaattori	Mitta- yksikkö	Alueluokka	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
5.h	ESR+	NO01	Sijaishuoltoyksiköi- den lukumäärä	kpl	Kehittyneet	11	48
					Siirtymä	63	276
					NSPA	17	76
NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet							

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Erityis- tavoite	Ra- hasto	Tun- nus	Indikaattori	Mitta- yk- sikkö	Alueluokka	Perus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)
5.h	ESR+	NR01	Palvelun laatu	k.a.	Kehittyneet	4,1	2020	4,5
					Siirtymä	4,1	2020	4,5
					NSPA	4,1	2020	4,5
NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet								

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU-rahoitus) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukossa on kuvattu käytettävät tukitoimiluokat ja niihin kohdistuva indikatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 5.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityis- tavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
5.h	ESR	145	Kehittyneet	70 824
			Siirtymä	685 112
			NSPA	178 331

5.h	ESR	149	Kehittyneet	177 061
			Siirtymä	1 712 781
			NSPA	445 828
5.h	ESR	150	Kehittyneet	106 237
			Siirtymä	1 027 668
			NSPA	267 497
5.h	ESR	151	Kehittyneet	283 298
			Siirtymä	2 740 449
			NSPA	713 325
5.h	ESR	152	Kehittyneet	1 097 779
			Siirtymä	10 619 240
			NSPA	2 764 134
5.h	ESR	154	Kehittyneet	106 237
			Siirtymä	1 027 668
			NSPA	267 497
5.h	ESR	158	Kehittyneet	354 122
			Siirtymä	3 425 561
			NSPA	891 656

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

145 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

149 Tuki perusasteen ja keskiasteen koulutukseen (pois lukien infrastruktuuri)

150 Tuki korkea-asteen koulutukseen (pois lukien infrastruktuuri)

151 Tuki aikuiskoulutukseen (pois lukien infrastruktuuri)

152 Toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan

154 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

158 Toimenpiteet laadukkaiden, kestävien ja kohtuuhintaisten palvelujen yhtäläisen ja oikea-aikaisen saannin parantamiseksi

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukossa on kuvattu käytettävät rahoitusmuodot ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 5.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
5.h	ESR	01	Kehittyneet	2 195 557
			Siirtymä	21 238 479
			NSPA	5 528 267

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – Alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukossa on kuvattu alueelliset täytäntöönpanomekanismit ja niihin kohdistuva indikaatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 5.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
5.h	ESR	31	Kehittyneet	

			Siirtymä	
			NSPA	5 528 267
5.h	ESR	33	Kehittyneet	2 195 557
			Siirtymä	21 238 479
			NSPA	

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

31 Harvaan asutut alueet

33 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat

Taulukossa on kuvattu käytettävät ESR+:n toissijaiset teemat ja niihin kohdistuva indikatiivinen EU-rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 5.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
5.h	ESR	05	Kehittyneet	1 097 779
			Siirtymä	10 619 240
			NSPA	2 764 134
5.h	ESR	06	Kehittyneet	1 097 779
			Siirtymä	10 619 240
			NSPA	2 764 134

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

05 Syrjimättömyys

06 Lasten köyhyyden torjunta

Taulukko 8: Kokonaisuus 7 – Sukupuolten tasa-arvo

Taulukossa on kuvattu kolmeen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttamisen asteeseen kohdistuva rahoitus alueluokittain erityistavoitteessa 5.h. Koodien selitteet ovat taulukon alapuolella.

Erityistavoite	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
5.h	ESR	01	Kehittyneet	106 804
			Siirtymä	1 033 154
			NSPA	268 925
5.h	ESR	02	Kehittyneet	679 011
			Siirtymä	6 568 337
			NSPA	1 709 704
5.h	ESR	03	Kehittyneet	1 409 742
			Siirtymä	13 636 988
			NSPA	3 549 638

NSPA = Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet

Käytettävät koodit:

01 Päätaavoitteena sukupuolten tasa-arvo

02 Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistettu

2.6. ESR+-toimintalinja 6: Aineellista puutetta torjuva Suomi

☐ Tämä on nuorisotyöllisyyteen liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
X ☐ Tämä on ESR+-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan m alakohdassa säädetyn erityistavoitteen mukaiseen tukeen vähävaraisimmille liittyvä toimintalinja*
☐ Tämä on ESR+-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan l alakohdassa säädetyn erityistavoitteen mukaiseen tukeen vähävaraisimmille liittyvä toimintalinja ²
☐ Tämä on EAKR-/koheesiorahasto-asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan viii alakohdassa säädettyyn kaupunkiliikennettä koskevaan erityistavoitteeseen liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on EAKR-/koheesiorahasto-asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan v alakohdassa säädettyyn tieto- ja viestintätekniikan yhteenliittämistä koskevaan erityistavoitteeseen liittyvä toimintalinja

2.6.1 Erityistavoite 6.m: Eväitä elämään

Tukitoimien tyypit

Aineellinen apu

Aineellinen apu tarjotaan kohderyhmälle maksukortteina elintarvikkeiden ja perushyödykkeiden hankintaan. Näin pyritään vastaamaan avunsaajien yksilöllisiin tarpeisiin ja huomioimaan kestävä kehitys erityisesti elintarvikkeiden osalta. Ennen ensimmäisen hankehaun avaamista Ruokavirasto tekee EU-logolla merkittyjen debit-maksukorttien hankinnan kartoituksen ja avoimen kilpailutuksen ja solmii puitesopimuksen korttien toimittamiseksi. Valitut hankkeet lataavat niille myönnetyn hakerahoituksen puitteissa em. debit-kortteihin arvoa ja jakavat maksukortit avunsaajille liitännäistoimien yhteydessä. Maksukorteilla voidaan hankkia päivittäistavarakaupoista saatavia elintarvikkeita ja/tai perushyödykkeitä pois lukien alkoholi, tupakka ja veikkaus. Anonyymien maksukorttien käyttäminen ei edellytä avunsaajan tunnistamista. Kortti voidaan sulkea sen yksilöivän sarjanumeron perusteella. Korteilta mahdollisesti käyttämättä jäänyt arvo palautuu hanketoimijalle.

Liitännäistoimet

Aineellisen avun ohella hankkeissa tarjotaan samanaikaisesti myös ohjausta ja neuvontaa. Toiminnalla lisätään kohderyhmän tietoisuutta heidän mahdollisuuksistaan hyödyntää erilaisia palveluja ja tukimuotoja kuten sosiaali- ja terveydenhuoltoa, työllisyys- ja koulutuspalveluja sekä järjestöjen erilaisia toimintoja. Esimerkiksi avunsaajien velkaneuvonta, psykologinen tuki ja digiosaamisen kehittäminen edistävät heidän pärjäämistään pitkäaikaisesti. Avunsaajille tiedotetaan myös erilaisista hankkeista ml. ESR+-hankkeet etenkin Yhdenvertaiseen osallisuuteen – erityistavoitteessa. Liitännäistoimiin osallistuminen on avunsaajille vapaaehtoista.

Avunsaajille sekä aineellinen apu että liitännäistoimet ovat ilmaisia.

² Jos ESR+-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan l alakohdassa säädetyn erityistavoitteen mukaiset resurssit otetaan huomioon ESR+-asetuksen 7 artiklan 4 kohdan tarkoituksessa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena kohderyhmään kuuluvat ovat saaneet terveellistä ruokaa ja/tai perushyödykkeitä. Heitä on myös ohjattu muiden palvelujen piiriin. Apua saavien mahdollisuudet kouluttautua, työllistyä ja selvitä aiempaa paremmin arkielämään liittyvistä haasteista paranevat ja köyhyyden negatiiviset vaikutukset vähenevät.

Tärkeimmät kohderyhmät

Ensisijaisesti huomioidaan työttömät vähävaraiset henkilöt ja heidän kotitalouteensa kuuluvat henkilöt. Suomessa on Eurostatin tilaston mukaan köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa noin 30 % kaikista työttömistä, kun keskimäärin köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa on 16 % koko työikäisestä väestöstä ja työssä käyvistä työkäisestä väestöstä ainoastaan 3,2 %.

Vaikuttavuuden lisäämiseksi aineellista apua voidaan kohdentaa demografisten tai sosio-ekonomisten tekijöiden avulla. Kohderyhmiä voivat olla esimerkiksi yksinhuoltajaperheet ja maahanmuuttajat. Eurostatin tilastojen mukaan Suomessa esim. yksinhuoltajaperheistä 35 % on köyhyys- ja syrjäytymisriskissä ja maahanmuuttajista vastaavasti 31 %.

Toimeenpanon ohjaamista varten perustetaan poikkihallinnollinen (Ruokavirasto, TEM, STM) asiantuntijaryhmä, ns. hankekoordinaatioryhmä. Hankekoordinaatioryhmässä kansalliset viranomaiset asettavat kriteerit 2-3 vuotta kestäville hankkeille ja määrittelevät hankehakukohtaisesti aineellisen avun kohderyhmät ja niille suunnattavia liitännäistoimia.

Vaikka apu olisikin ensisijaisesti suunnattu tietyille kohderyhmälle, ei hankkeiden toiminnoista käännytetä ketään pois.

Kuvaus kansallisista tai alueellisista tukiohjelmista

Vähävaraisimmille suunnattu aineellinen apu ei ole osa kansallista sosiaaliturvaa eikä korvaa sitä. Suomessa toimii runsaasti erilaista järjestö- ja vapaaehtoistyötä tekeviä tahoja, joiden kautta voi saada sekä aineellista apua että muuta tukea. Myös hävikkiruuan hyödyntäminen ja jakaminen on tehostunut viime vuosina. Tietoa on saatavissa mm. osoitteesta Ruoka-apu.fi.

EU-osarahoitteen aineellisen avun järjestämisessä huomioidaan muu alueella vähävaraisille tarjottava apu.

Tavoitteena on nivoa vähävaraisimmille jaettava aineellinen apu täydentäväksi osaksi olemassa olevia monitoimijaisia ja monialaisia yhteistyöverkostoja ja toimintoja, joilla tuetaan heikommassa asemassa olevia. Toiminnassa mahdollistetaan avun saannin joustavuus muutos- ja kriisitilanteissa, jolloin aineellisen avun ja psykologisen tuen tarve lisääntyy monin eri tavoin.

Aineellisesta avusta ja liitännäistoimista tiedotetaan kohderyhmille verkkoviestinnän, ilmoitustaulujen tai henkilökohtaisen palvelun avulla. Tavoitteena on edistää sitä, että apu saavuttaa heidät, joiden avun tarve on akuutein ja suurin.

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Eriytistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus	Indikaattori	Mittayksikkö	Viitearvo	Viitevuosi	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
6	m	ESR+	Kehittyneet	EMCR19	Arvoseteleistä tai korteista hyötyvien loppukäyttäjien lukumäärä	kpl	88 461	2020	EURA 2021	
			Siirtymä				543 406	2020	EURA 2021	
			NSPA				-	-	-	-

3. Rahoitussuunnitelma

3.A Siirrot ja maksusuudet

3.1 Määrärahat vuosittain

Taulukko 10

Rahasto	Alueluokka	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Yhteensä
							Määrärahat ilman joustomäärää	Joustomäärä	Määrärahat ilman joustomäärää	Joustomäärä	
EAKR	Kehittyneemmät alueet	7 247 128	5 134 878	7 518 582	7 669 419	7 823 272	3 990 101	3 990 101	4 070 135	4 070 134	51 513 750
	Siirtymäalueet	65 315 631	51 192 624	67 982 589	69 345 757	70 736 182	36 077 207	36 077 207	36 800 514	36 800 515	470 328 226
	Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	46 398 529	47 327 526	48 275 105	49 241 808	50 227 843	25 616 800	25 616 800	26 129 740	26 129 739	344 963 890
	Yhteensä	118 961 288	103 655 028	123 776 276	126 256 984	128 787 297	65 684 108	65 684 108	67 000 389	67 000 388	866 805 866
ESR+	Kehittyneemmät alueet	6 917 493	7 247 273	7 177 039	7 320 625	7 467 084	3 808 235	3 808 235	3 884 423	3 884 423	51 514 830
	Siirtymäalueet	58 645 071	59 627 280	61 035 740	62 257 273	63 503 233	32 387 056	32 387 056	33 035 207	33 035 207	435 913 123
	Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	15 466 176	15 775 841	16 091 702	16 413 936	16 742 615	8 538 933	8 538 933	8 709 913	8 709 913	114 987 962
	Yhteensä	81 028 740	82 650 394	84 304 481	85 991 834	87 712 932	44 734 224	44 734 224	45 629 543	45 629 543	602 415 915
Yhteensä	199 990 028	186 305 422	208 080 757	212 248 818	216 500 229	110 418 332	110 418 332	112 629 932	112 629 931	1 469 221 781	

3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus

Taulukko 11

Toimintapoliittiset tavoitteet	Toimintalinja	EU:n tuen laskentaperusta (tukikelpoisten kustannusten kokonaismäärä tai julkinen)	Rahasto	Alueluokka	Unionin rahoitus-osuus	Unionin rahoitusosuuden jakautuminen				Kansallinen rahoitusosuus	Kansallisen rahoitusosuuden ohjeellinen jakautuminen		Yhteensä	Yhteisrahoitusosuus
						Unionin rahoitusosuus		Joustomäärä			Julkinen	Yksityinen		
						ilman 36 artiklan 5 kohdan mukaisista teknisistä apua	36 artiklan 5 kohdan mukaisen teknisen avun osalta	ilman 36 artiklan 5 kohdan mukaisista teknisistä apua	36 artiklan 5 kohdan mukaisen teknisen avun osalta					
					(a) = (b)+(c)+(d)+(e)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)=(a)+(d)**	(h)=(a)/(g)		
1	Toimintalinja 1	julkinen	EAKR	Kehittyneemmät alueet	35 956 598	29 304 883	1 025 671	5 435 791	190 253	53 934 897	53 934 897	89 891 495	0,40	
					Sirtymäalueet	328 289 102	268 039 084	9 381 368	49 148 454	1 720 196	218 859 401	218 859 401	547 148 503	0,60
					Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	173 545 500	142 524 340	4 988 352	25 152 472	880 336	115 697 000	115 697 000	289 242 500	0,60
2	Toimintalinja 2	julkinen	EAKR	Kehittyneemmät alueet	15 557 152	12 679 190	443 771	2 351 875	82 316	23 335 728	23 335 728	38 892 880	0,40	
					Sirtymäalueet	142 039 124	115 971 065	4 058 987	21 264 804	744 268	94 692 749	94 692 749	236 731 873	0,60
					Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	103 489 168	84 990 536	2 974 670	14 998 997	524 965	68 992 779	68 992 779	172 481 947	0,60
3	Toimintalinja 3	julkinen	EAKR	Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	67 929 222	55 786 911	1 952 542	9 845 187	344 582	45 286 148	45 286 148	113 215 370	0,60	
4	Toimintalinja 4	julkinen	ESR+	Kehittyneemmät alueet	44 949 160	36 766 294	1 470 652	6 454 051	258 163	67 423 740	67 423 740	112 372 900	0,40	
					Sirtymäalueet	387 873 651	316 981 922	12 679 276	55 973 512	2 238 941	258 582 434	258 582 434	646 456 085	0,60
					Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	109 238 564	89 280 924	3 571 236	15 756 158	630 246	72 825 709	72 825 709	182 064 273	0,60
4	Toimintalinja 5	julkinen	ESR+	Kehittyneemmät alueet	2 283 379	1 867 697	74 708	327 860	13 114	120 178	120 178	2 403 557	0,95	
					Sirtymäalueet	22 088 018	18 050 988	722 040	3 187 491	127 499	1 162 527	1 162 527	23 250 545	0,95
					Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	5 749 398	4 698 996	187 960	829 271	33 171	302 600	302 600	6 051 998	0,95
4	Toimintalinja 6	julkinen	ESR+	Kehittyneemmät alueet	4 282 291	3 469 353	173 468	609 019	30 451	475 810	475 810	4 758 101	0,90	
					Sirtymäalueet	25 951 454	21 006 318	1 050 316	3 709 352	185 468	2 883 495	2 883 495	28 834 949	0,90
					Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	0	0	0	0	0				
EAKR yhteensä				Kehittyneemmät alueet	51 513 750	41 984 073	1 469 442	7 787 666	272 569	77 270 625	77 270 625	0	128 784 375	0,40
				Sirtymäalueet	470 328 226	384 010 149	13 440 355	70 413 258	2 464 464	313 552 151	313 552 151	0	783 880 377	0,60
				Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	344 963 890	283 301 787	9 915 564	49 996 656	1 749 883	229 975 927	229 975 927	0	574 939 817	0,60
				Yhteensä	866 805 866	709 296 009	24 825 361	128 197 580	4 486 916	620 798 702	620 798 702	0	1 487 604 568	0,58
ESR+ yhteensä				Kehittyneemmät alueet	51 514 830	42 103 344	1 718 828	7 390 930	301 728	68 019 728	68 019 728	0	119 534 558	0,43
				Sirtymäalueet	435 913 123	356 039 228	14 451 632	62 870 355	2 551 908	262 628 456	262 628 456	0	698 541 579	0,62
				Syrjäisimmät ja pohjoisen harvaan asutut alueet	114 987 962	93 979 920	3 759 196	16 585 429	663 417	73 128 309	73 128 309	0	188 116 271	0,61
				Yhteensä	602 415 915	492 122 492	19 929 656	86 846 714	3 517 053	403 776 493	403 776 493	0	1 006 192 408	0,60
Yhteensä				1 469 221 781	1 201 418 501	44 755 017	215 044 294	8 003 969	1 024 575 196	1 024 575 196	0	2 493 796 977	0,59	

4. Mahdollistavat edellytykset

Mahdollistavat edellytykset erillisenä taulukkoliitteenä (Taulukkoliite ohjelma-asiakirjan kohtaan 4. Mahdollistavat edellytykset)

5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	Laitoksen nimi	Yhteyshenkilön nimi	Sähköposti
Hallintoviranomainen	<i>Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)</i>	Johanna Osenius	johanna.osenius@gov.fi
Tarkastusviranomainen	<i>Valtiovarainministeriö (VM)</i>	Kari Rouvinen	kari.rouvinen@gov.fi
Elin, joka ottaa vastaan komission suorittamia maksuja	<i>Työ- ja elinkeinoministeriö TEM</i>	Todentamisviranomainen / Minna Härkönen	tovi@gov.fi
Taho, joka ottaa vastaan maksut teknisessä tuessa art 30.5 maksetuissa menoissa	<i>Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)</i>	Todentamisviranomainen / Minna Härkönen	tovi@gov.fi

6. Kumppanuus

Alueiden kehittämistä ja rakennerrahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö (Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoimisesta 7/2014) määräsi työ- ja elinkeinoministeriön 2014–2020 ohjelmakauden Suomen hallintoviranomaisena valmisteluvastuuseen. Ohjelman valmistelua varten perustettiin syksyllä 2018 Koheesio 2021+ työryhmä. Työryhmän muodostivat työ- ja elinkeinoministeriön johdolla seuraavat valtion hallinnon organisaatiotahot sekä aluekehitysviranomaistahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä maakunnan liitot ja edustajat suurista kaupungeista ja seutukaupungeista. Työryhmän työhön osallistuvia kumppanuustahoja ovat Kuntaliitto, Keskuskauppakamari, SAK, AKAVA, STTK, EK, MTK, Suomen yrittäjät ry, Sosiaali ja terveys Soste ry ja Suomen luonnonsuojeluliitto. Kumppanit ovat mukana komission delegoidun asetuksen (EU) 240/2014 mukaisesti valmistelussa, joka kohdistuu mm. tarpeiden analysointiin ja yksilöintiin, painopistealueiden määrittelyyn ja valintaan.

Valtioneuvoston nimeämä alueellisen uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) käsitteli ohjelman ja kumppanuussopimuksen valmistelua. Työryhmä toimi neuvottelukunnan jaostona. AUNE:ssa on ministeriöiden, ELY-keskusten ja maakunnan liittojen lisäksi tärkeimpien työmarkkina-, ja elinkeinojärjestöjen, Kuntaliiton ja erikokoisten kuntien edustus. AUNE sovittaa yhteen ja seuraa ohjelmakaudella alueiden kehittämisen strategista kokonaisuutta, joka sisältää sekä EU-osarahoitteisia että kansallisia toimia.

Koheesio 2021+ työryhmä ja Alueellisen uudistumisen neuvottelukunta ovat olleet keskeiset valmistelufoorumit, joissa eri tahot ml. talous- ja sosiaalipartnerijärjestöt ja sidosryhmät ovat keskustelleet ohjelman sisällöistä, arviointihavainnoista, painopistevalinnoista ja muista ohjelmaan liittyvistä kysymyksistä. Ohjelmavalmistelun lisäksi työryhmässä käsiteltiin kumppanuussopimusta, Interreg-ohjelmia, Itämeristrategiaa sekä Arktista strategiaa ja muita ohjelmakauden kannalta tärkeitä EU:n strategioita ja aloitteita. Järjestökumppanit ovat vaikuttaneet kannaltaan keskeisten sisältökokonaisuuksien työstöön. Koheesio 2021+ työryhmän työskentelyn lisäksi TEM on järjestänyt valmistelua tukevia ja koordinoivia työkokouksia erityisesti ELY-keskusten ja maakunnan liittojen kanssa, fokuoituja työpajoja (mm. tasa-arvo, erityistavoitteet, indikaattorit) ja muita keskusteluja eri tahojen kanssa (ml. esittelyt sidosryhmissä ja erilliset kuulemiset). TEM on julkaissut keskeisen valmistelua tukevan materiaalin verkkopalvelussaan.

Ohjelman valmistelua ohjaa sekä suomalainen hallintoperinne, joka korostaa kuulemista, että voimassa oleva alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö, jossa on määritelty kumppaneiden osallistumisesta EU:n rakennerahasto-ohjelmien valmisteluun ja toteutukseen. Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa koskevissa säädöksissä todetaan, että ohjelmia valmistellaan yhteistyössä. TEM on neuvotellut erikseen ohjelman EAKR- ja ESR+-sisällöistä saamelaisten edustajan kanssa. Ohjelman sisällöstä on järjestetty kaksi Saamelaiskäräjälain mukaista neuvottelua (16.1.2020 ja 26.4.2021), joissa todettiin ohjelmatyössä huomioitavan alkuperäiskansa saamelaisten elinkeinot ja hyvinvointi maakunta-ohjelman työn kautta sekä ohjelman sisällössä mm. ilmastonmuutoksen vaikutuksen ja omakielisyyden kautta. Ohjelmassa todetaan, että alkuperäiskansa saamelaisten, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää varoja käytettäessä. TEM kutsui kuulemistilaisuuteen 12.2.2020 vähemmistöryhmiä ml. romanit. TEM esitteli ohjelmatyön käynnistymistä romaniasiain neuvottelukunnassa 16.1.2019. Ohjelman valmisteluprosessissa on ollut mukana sukupuolten välisen tasa-arvon asiantuntijoita sekä ympäristöhallinnon asiantuntijoita.

Ohjelmaehdotuksesta ja sen ympäristöselostuksesta pyydettiin lausuntoja julkisessa verkkopalvelussa 20.3.-16.4.2021. Lausuntoja jätettiin yhteensä 99. Palautteessa kiitettiin valmisteluprosessia ja ohjelman strategiaa ja toimia pidettiin osuvina. Useassa lausunnossa todettiin kuitenkin, että olisi ollut tarpeellista alueluokkien lisäksi tehdä tarveanalyysia maakuntatasolla. Ohjelman toimeenpano rakentuu maakuntaohjelmatyöhön ja älykkään erikoistumisen valintoihin, joiden avulla toteutusta tarkennetaan. Ohjelman sisältöön esitettiin huomioita mm. tuensaajien, kestävän kehityksen, tasa-arvon, indikaattorien ja tuettavan toiminnan tarkennuksien osalta. Palautetta on huomioitu sisällössä ohjelman päätavoitteiden elinkeinojen ja työllisyyden edistämisen näkökulmasta. Osa palautteesta voidaan huomioida toimeenpanon ohjeistuksen muodossa.

Alueiden valmistelussa kumppanuusperiaatetta on toteutettu sekä maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) ja MYR-sihteeristöjen, maakuntahallitusten ja -valtuustojen, sidosryhmätilaisuuksien, alueellisten valmisteluryhmien sekä avoimien kuulemis- ja keskustelutilaisuuksien kautta. Ohjelmaluonnosta on voinut kommentoida myös sidosryhmille kohdennettujen verkkokyselyjen yhteydessä. MYR:ssä on edustettuna maakunnan liitto ja sen jäsenkunnat, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset sekä alueen kehittämisen kannalta keskeiset tahot, kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt, sekä muut kansalaisyhteiskuntaa edustavat tai ympäristöjärjestöt ja sukupuolten tasa-arvoa edistävät järjestöt. Mahdollisuus tiedonsaantiin ja vaikuttamiseen on toteutunut myös maakunnallisten ja suuralueittaisten kuulemis- ja informaatiotilaisuuksien kautta. Tilaisuuksissa on ollut mukana kuntien, järjestöjen, koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, kehittämissyhtiöiden, teknologiakeskusten sekä elinkeino- ja yritys-elämän edustajia. Valmistelu alkuvaiheessa järjestettiin avoin verkkokuuleminen, joka avulla saatiin laajasti eri toimijoiden näkemyksiä ohjelmatyön valmisteluryhmän laatimiin keskeisiin toimintaympäristön haasteisiin. Kansalaisten ja sidosryhmien ohjelman valmisteluun osallistamisesta huolehditaan myös SOVA-prosessin kautta.

Manner-Suomen ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Yleisöllä ja viranomaisilla on ollut mahdollisuus esittää mielipiteensä ja vaikuttaa ohjelman ja ympäristöarvioinnin suunnitteluun sen aloitusvaiheessa ja arvioinnin aikana. Valtioneuvoston linjattua 27.11.2019 ohjelmavalmistelun sisällölliset painopisteet julkaistiin 29.11.2019 ilmoitus ohjelman 2021–2027 valmistelun ja siihen liittyvän ympäristöarvioinnin aloittamisesta sekä käynnistettiin ympäristöviranomaisten kuuleminen ympäristöselostuksen sisällöstä (29.11.-31.12.2019). Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) mukaisesti ohjelmasta laadittiin valmistelun yhteydessä ympäristöselostus (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005 sekä sitä täydentävä valtioneuvoston asetus 347/2005. Ympäristöselostuksen laadinnasta vastasi Gaia Consulting oy.

Ympäristöselostusta käsiteltiin kumppanuustyöryhmän kokouksissa ja sitä päivitettiin ohjelmarakenteen muutoksien yhteydessä. Ympäristöselostuksen lausuntopalautteessa todettiin, että siinä on varsin kattavasti ja selkeästi kuvattu ohjelmaehdotuksen toteuttamisesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia kunkin toimintalinjan ja sen erityistavoitteiden osalta. Ympäristövaikutusten arviointi jää kuitenkin varsin yleiselle tasolle ja laadulliseksi, johtuen osaltaan ohjelmaehdotuksen sisällön yleispiir-

teisydestä ja siitä, että se ei sisällä konkreettisia hankkeita. Selostuksessa on huomioitu toimeenpanovaiheen merkitys myönteisiä vaikutuksia mahdollisesti vahvistavana ja kielteisiä vaikutuksia vähentävänä. Selostukseen tehtiin korjaus- ja lisäysehdotuksia kulttuuriympäristöön ja työterveys- ja turvallisuuteen liittyen.

Ohjelman toteutuksen kannalta oleelliset järjestöt ja muut sidosryhmät osallistuvat ohjelman toimeenpanoon, seurantaan ja arviointiin valtakunnallisella tasolla seurantakomiteatyöskentelyssä ja alueellisella tasolla maakuntien yhteistyöryhmien työskentelyssä. Ohjelman seurantakomitean työskentelyllä tuetaan vahvasti kumppanusperiaatteen toteutumista ja se tuo lisäarvoa ohjelmatyöhön. Maakunnan yhteistyöryhmät ovat keskeinen kumppanuukselin alueilla.

Järjestö- ja sidosryhmäkumppanien aktiivinen osallistuminen ohjelmaan liittyvään viestintään ja sen suunnitteluun järjestetään osana TEM:n vetämää viestinnän yhteistyötä. Hallintoviranomaisen viestintäverkostossa kumppanuustahoilla on ollut ja on tulevallakin kaudella tärkeä rooli. Välittävänä toimieliminä toimivat viranomaiset ohjaavat ja neuvovat toimijoita rahoituksen hakemisessa ja hankkeiden toteutuksessa mm. huomioiden pienten järjestöjen ja toimijoiden tarpeet.

Ohjelmakauden alussa laaditaan koulutussuunnitelma välittävillä toimielimillä, sosiaalipartnereille sekä kansalaisjärjestöille järjestettävistä koulutustilaisuuksista. Tilaisuudet ja niiden toteuttamistavat suunnitellaan yhdessä ko. kumppanien kanssa, jotta ne vastaavat mahdollisimman hyvin kohderyhmän tarpeisiin. Koulutussuunnitelmassa määritellään, mitkä koulutusosiot ovat hallintoviranomaisen vastuulla, mitkä välittävien toimielinten ja mitkä joidenkin muiden tahojen, esim. ohjelman teemakohdainten koordinaatiohankkeiden, vastuulla. Koulutussuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti ja koulutustilaisuuksiin varataan riittävä rahoitus, jolla pystytään vastaamaan hallintoviranomaisen arvioimiin ja kentältä tuleviin tarpeisiin. Myös hankkeiden ohjausryhmät omalta osaltaan ovat kumppanuutta.

7. Viestintä ja näkyvyys

Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi, työllisyys, osaavuus ja osallisuus sekä aineellisen puutteen torjuminen ovat viestinnän painopisteet. Ydinviestinä on tuloksellisuus ja vaikuttavuus. Hallintoviranomainen viestii rahoitusmahdollisuuksista potentiaalisille rahoituksen hakijoille sekä tarjoaa viestintävälineitä ja mallipohjia hanketoimijoille. Hallintoviranomainen vastaa suurelle yleisölle suunnatusta viestinnästä, jossa keskeistä on saavutetut tulokset ja EU:n lisäarvo tavoitteiden toteutumisessa.

Hallintoviranomainen tekee vuosittaisen viestintäsuunnitelman ja raportoi sen toteutumisesta seurantakomitealle. Viestinnän indikaattoreina seurataan nettisivujen ja sosiaalisen median kanavien käyttäjämääriä ja keskusteluihin osallistumista. Indikaattoreina voidaan lisäksi käyttää medianäkyvyyttä ja tunnettua. Hallintoviranomaisen viestintää seurataan hanketoimijoille ja rahoittaville viranomaisille suunnatuilla kyselyillä muun muassa viestintäohjeistuksen hyödyllisyydestä. Viestintätoimista voidaan järjestää arviointi. Hallintoviranomainen julkaisee luettelon tuensaajista rahastojen tietojärjestelmässä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Viestinnän keskeiset kohderyhmät ovat rahoituksen hakijat, hanketoimijat, suuri yleisö, media, poliittiset vaikuttajat, yhteistyökumppanit sekä viranomaiset. Kohderyhmiä ovat myös pk- ja mikroyritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kehittämissyhtiöt, kunnat ja kaupungit, yhdistykset, säätiöt, työikäinen väestö ja syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt. Viestinnän keskeisimmät tavoitteet ovat selkeä tiedotus potentiaalisten hanketoteuttajien ja yhteistyökumppanien suuntaan. Tavoitteena on tukea hanketoteuttajia ja kannustaa uusia toteuttajia hyödyntämään ohjelman tarjoamia rahoitusmahdollisuuksia. Viestinnän keinon pyritään lisäämään suuren yleisön tietoisuutta EU:n alue- ja rakennepoliittikan ohjelmasta ja sen tuloksista.

Pääasiallinen viestintäväline on rakennerahastot.fi verkkopalvelu. Sosiaalisen median kanavista käytössä ovat Facebook, Twitter ja YouTube hanke- ja yleisöviestintään. Google-tilillä on viranomaisen sisäiseen viestintään Google Drive tiedostojen ja kuvien jakamiseen. Hallintoviranomaisen videot ja yhteistyötahojen videot ovat rakennerahastot.fi YouTube-kanavalla. Sosiaalisessa mediassa järjestetään teemakampanjoita. Keskeisistä teemoista voidaan tehdä sähköisiä julkaisuja. Verkkopalvelussa ja sosiaalisen median kanavilla huomioidaan saavutettavuusvaatimukset.

Petostietoisuus ja petosten nollatoleranssi ovat osana hallintoviranomaisen suurelle yleisölle kohdentamaa viestintää. Hallintoviranomaisella on verkkopalvelussa nimetön ilmoituskanava väärinkäytösten tai sopimattoman menettelyn epäilyä varten.

Hallintoviranomainen nimeää ohjelmalle viestintävastaavan. Viestintävastaava johtaa kansallista viestintäverkostoa, johon kuuluu muiden ministeriöiden, välittävien toimielinten ja yhteistyökumppanien edustajia. Viestintäverkosto kokoontuu tarpeen mukaan 2–4 kertaa vuodessa. Viestintäverkosto käyttää myös virtuaalisia kanavia. Hallintoviranomainen tekee viestintäyhteistyötä MMM:n (maaseuturahasto sekä meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahasto EMKVR) ja SM:n (sisäasioiden rahastot) EU-rahoitteisten ohjelmien kanssa.

Alueilla on omat viestintäverkostonsa, joista vastuu on rahoittavilla viranomaisilla. Rahoittavat viranomaiset vastaavat hakujen sisällöistä ja haettavan tukimäärän ilmoittamisesta kuukautta ennen hakujan alkamista, hakuaikojen ilmoittamisesta sekä hankkeiden ohjauksesta ja neuvonnasta. Alueilla järjestetään hanketoimijoille suunnattujen info- ja koulutustilaisuuksien lisäksi yleisötilaisuuksia.

Hallintoviranomainen osallistuu EU:n komission viestintäverkostojen INFORM ja INIO kokouksiin ja muuhun toimintaan. Hallintoviranomainen osallistuu myös muihin komission järjestämiin viestintätoimiin, kuten EU in My Region -kampanjaan. Myös välittävät toimielimet ja hankkeet voivat hyödyntää komission tarjoamia viestintämahdollisuuksia. Hallintoviranomainen järjestää koulutuksia viranomaisille pääasiallisesti verkossa ja osallistuu yleisötilaisuuksiin muun muassa Eurooppa-päivänä.

Hanketoimijoiden velvollisuus on viestiä aktiivisesti toiminnastaan ja tuloksistaan sekä noudattaa viestinnän velvoitteita. Rahoittava viranomainen ohjeistaa hankkeita viestintävelvollisuuksista ja valvoo niiden toteutumista. Viestinnän avulla lisätään tietoisuutta alue- ja rakennepolitiikasta. EU-hanketoiminnan alueellisia vahvuuksia voidaan korostaa viestinnän keinoin. Hanketoimijoiden viestintä on keskeistä. Viestinnän keinoin voidaan tavoittaa uusia hanketoimijoita ja levittää tuloksia sekä lisätä tietoisuutta alue- ja rakennepolitiikasta ja parantaa näkyvyyttä.

Viestinnän kustannukset maksetaan teknisestä tuesta. Tuen määrä viestintään on enintään 0,3 prosenttia ohjelman rahoituksesta. Teknisen tuen rahoituksella kustannetaan muuan muassa rakennerahastot.fi verkkopalvelu, viestinnän perusvälineet, tilaisuuksien ja verkkotapahtumien järjestelykulut ja muut viestinnälliset hankinnat. Viestintään liittyvä koulutus ja matkakulut voidaan maksaa teknisen tuen viestintäosuudesta.

8. Yksinkertaistettujen kustannusmallien käyttö

Taulukko 14: Yksinkertaistettujen kustannusmallien käyttö (Yleisasetus, Artiklat 88 ja 89)

Artiklojen 88 ja 89 käyttö	Kyllä	Ei
Ohjelman hyväksymisestä lähtien käytetään yksinkertaistettuja kustannusmalleja yleisasetuksen artiklan 88 mukaisesti	-	X
Ohjelman hyväksymisestä lähtien käytetään yksinkertaistettuja kustannusmalleja yleisasetuksen artiklan 89 mukaisesti	-	X

LIITE 1 Strategisten hankkeiden luettelo

Strategisten hankkeiden luettelo

Hankkeen nimi	Aikataulu
EAKR	
Innovaatio- ja osaamisverkostot	2021-2027
ESR	
Työelämän kehittäminen	2021-2027
Maahanmuuttaneiden toimiva arki Suomessa: työ, osaaminen ja osallisuus	2021-2027
Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta	2021-2027
Osallisuuden, sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tuki ja koordinaatio Euroopan sosiaalirahastotyössä	2021-2027